

ԱՇՈՑ ԳՐԱԾԻ

ՔՆԱՐԱԿԱՆ

Ա.ԶԵՐՆԵՇԻ
Բազմ. - 1939

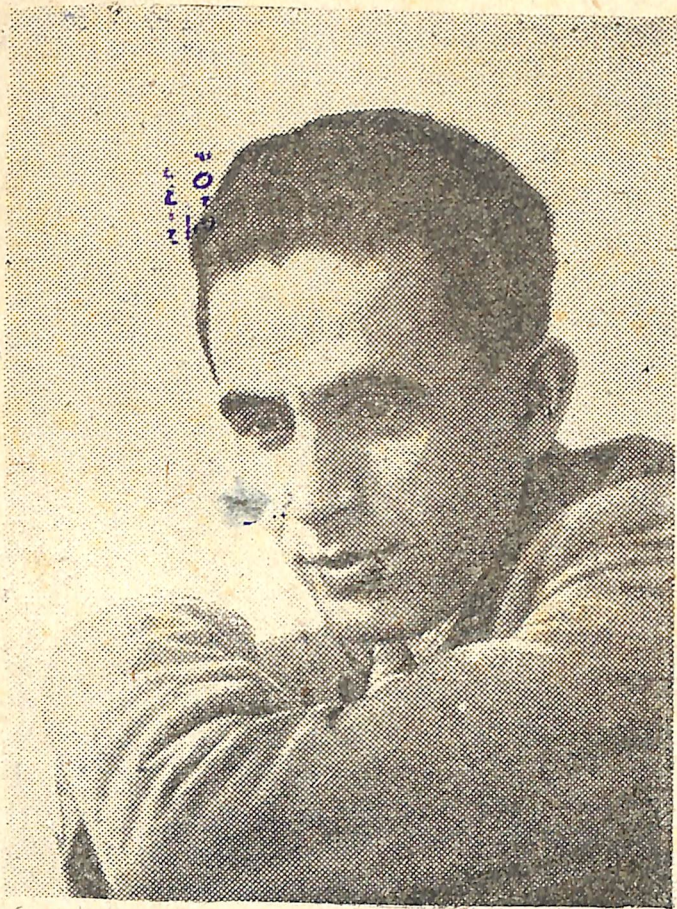
891.99

Գ-87

Հ 3065

01 JAN 2009

891/89 ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ

6 DEC 2011

Գ-87

ՔՆԱՐԱԿԱՆ

Գ-ԻՔԵՕԾ

ԱԶԵՐՆԵՐ
Բաղա. — 1939

22.03.2013

25863

ЗЕРТОВ

60947-67

ՆՎԻՐՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կյանքս կտամ քո արնախառ դրոշակին,
Թորհրդային անդադական իմ հայրենիք,
Յեթե հորդեն հորդանեքը նենդ, վայրենի,
Կյանքս կտամ քո արնախառ դրոշակին:

Ա՛ն ինձ, թշնմե՛ր բոք բոցերում քո կրակի,
Կողեր փորձով անմահացած մեր հայրերի,
Կյանքս կտամ քո Լենինյան դրոշակին,
Ստալինյան անդադական իմ հայրենիք:

ԴԻՄՈՒՄ ԿՈՄԿՈՒՍԻՆ

Յերդն այս քեզ եմ հղում, իմ մայր կուսակցութիւն,
Իբրեւ անդամս, Համառարիմ վորդի,
Դու ամէլ ես մեզ կաթ, ամէլ ես կամք և հուն,
Յեզ կորովներ անհուն մարտումի, մարտի:

Ինչ դու մեզ ես ամէլ, չի ամէլ աշխարհում
Դեռ վոչ մի մայր վորդուն իր անդին, հրեղեն,
Մենք հարուստ ենք քո այդ ժառանգութեամբ
Հարուստ,
Մեզ չափ վոչ մի հարուստ գեռ հարուստ չի յեղել:

Ինչպես կազմները հեռավոր անտառում
Բազում արմատներով կապված են սուրբ հողին,
Դու մեզ ուսուցել ես մեր կյանքում, պայքարում
Այդպես կապվել մարգուն յեզ քո հիմունքներին:

Իսկ թե վոմանք յեղանք դաւադ ու դաւաճան
Քո լեւինյան անհմին ու քո վսեմ գրոշին, —
Թող պատժվեն նրանք բողոքով քո սրբազան,
Թող չմնա յերկրում անգամ նրանց վոշին:

Յես մի փափագ ունեմ լինել քեզ արժանի,
Այն չափ քեզ արժանի ու մահանայ այնպես,
Վոր մայրական ձեռքով դու ինձ քո գոհերի
Նվիրական անթիվ անյուններին խառնես:

...Մենք քեզ հետ ենք մայր իմ, մենք քո մշտականաչ
Մայրոյան անասուի ծառերն ենք կենսահարդ,
Յեզ կրում ենք մեր մեջ ամյունը քո անանց,
Յեզ արմատներ ունենք հողում քո անհողգող:

Ով քեզ հետ ե — հողում ունի սիրանք հաղար,
Ով վոր դաւիկ քո դեմ, — անդարձ կորած ե նա,
Դու և սիրելի գիտես քնքուչ ու մայրաբար,
Յեզ ատել աններում, ո՛ր, մայր դու անխնայ:

Քո սրբազան գործին ով վոր դաւի — նրան
Ճգմիր քո մարտերի դաշտում դու աննահանջ,
Միլիոնների սերն ե քեզ անխորտակ գրու՛հ,
Նվիրվածութեանը անխոցելի վահան:

ՅԵՐԴՈՒՍ

Յերզվում ենք, զեկալա՛ր, սլաշմաս ջր անունով,
Յերզվում ենք զրոշով քո կուռ զվարդիայի,
Յերզվում մեր յերկնքի լազուրաչ անհունով,
Յերզվում հայրենիքով մեր ծաղկավետ մայիս:
Յերզվում ենք մեր հողով վուկերերք ու բեղուն,
Յերզվում մեր ծառերով, վոր գամբյուղ առ դամբյուղ
Գտուղներն են վուսկե անա մեր դեմ զեղում
Սյզիններում ամբան ջուրոզ ու համասխյուս:
Յերզվում ենք լի հունձքով համայնական հողի,
Ջրերի պես գարնան հորդ ալեհափ փուլամ,
Յերզվում մեր կարերի խնդությամբ անթախիժ,
Հացի լո՛ւյս դեզերով, մեր՝ լիությամբ շապլ...
Յերզվում ենք մեր չքնաղ զեղանխա Կովկասի
Անհաս բարձրունքների ջրվեժներով արծաթ,
Այնքա՛ն պոետական, այնքա՛ն զեղատեսիլ
Լեռնաշխարհով մեր այս, — զեղեցկության արձան:
Արշալույսներով մեր, փոք քեզ մոտ են մանկուց.
Մեր բնությամբ՝ հզի դանձերով բյուրավոր,
Մանուկներով մեր լույս, մշտամ իժաղ, դանդուր,
Մեր բանակով անպարտ, հզոր ու փառավոր:
Գումարտակներով մեր անկոր, հզորագույն,
Մեր զնդերով — կովիամ Միրոնիչի ձեռքով,
Վոր սրերում այն հո՛ւր փոքրիկ մի գորագունա
Կռեց ու բարձրացավ զերազր բանակով...
Յերզվում ենք, զեկալա՛ր, մեր յերկնքում թևող
Մեր սովառնակների յերամներով անպարտ,
Նրանց մեն մի վինտով, նրանց մեն մի թևով,
Սովառնորդներով մեր, ալբի ու փառասպանձ:
Յերզվում ենք մեր կյանքով, մեր սրտերի հրով,

Մեր բորբ արյան յուրաքանչյուր մի կաթիլով,
Մեր մեծ առաջնորդի — ԼՆՆԻՆԻ շիրիմով,
Այն ամենով, ինչ վոր թանգ է մեզ աշխարհում:
Յերզվում ենք մեր մայր, անծայր հայրենիքով, —
Վտանդների պահին կանգնել իբրև պատնեշ,
Մարտ նետվել սայրասուր մեր սրերով, զենքով,
Նժույզներով մեր հողմ, սովառնակներով մեր: —
Հանո՛ւն մեր հաղթության ամբողջ յերկրագնդում,
Հանո՛ւն մեր փառքերի, թևերով շառաչուն,
Հանո՛ւն նոր մարդկության ապագայի խնդուն,
Հանո՛ւն քո փե՛հ անփան, անդուլ մեր առաջնորդ:

ԿԵՆԱՑ ԽՆԴՈՒԹՅԱՆ

Բարձրացնենք բաժակները զինեհորդ,
Թող վարդապետն խնդությունը կարկաչի,
Նվիրական այս բաժակն առաջին
Քո կենացն է, ո՛վ մեր արև առաջնորդ:

Քո կենացն է, ուրախության կենարար
Դու մշտահոս, դու անհատնում խոր ակունք,
Վոնց անթառամ, մշտափթիթ վառ ծաղկունք,
Կյանքն է ծաղկում քո հանճարով շինարար:

Մեր բազմազգի ժողովրդի սեղանին
Փռել ես դու հազար բարիք շողշողուն,
Առատության լույս աստղերն են ծիծաղում
Մեր գյուղերում, քաղաքներում գեղանի:

Յես հարցնում եմ խնդությանը մեր անհատ.
— Ուրախություն, գեախ նման հորդալի,
Վո՞ր հոնովն ես կարկաչաճախ դու գալի,
Վո՞ր ակնեն ես սկիզբ առնում հորդառատ:

— Ակնադրյունն իմ կրեմլումն է փառավոր,
Այնտեղից եմ գլղլալեն յես հորդում,
Զինչ խոխոջում ժողովրդի լայն սրտում,
Հայրենիքում գեղեցկագեղ, լուսավոր:

Ստա՛լինն է բացել հունն իմ լուսավետ,
Ստա՛լինն է ինձ վարարել աշխարհում,
Յես հոսում եմ սոցիալիզմի դարարուն
Այգիներով արդեն ծաղկած առհավետ:

Ստա՛լինը մեծ Լենինի պատվամով՝
Բացեց ակն իմ մաքուր, վորպես հուր-ճաճանչ.
— Խմե՛ք, ասավ, ժողովուրդներ բազմատանջ,
Ուրախության հորդ ակունքից յերկնամով:

Խմե՛ք, ասավ, ու պաշտպանե՛ք մշտաբխուն
Ձեր խնդության ակնադրյունը հորդահորդ,
Բնաջնջի՛ թող ամեն մի վիշապ, վորդ,
Վոր կփորձի թափել այնտեղ մաղձ ու թույն:

Բարձրացնենք բաժակները զինեհորդ,
Թող մեր անհուն խնդությունը կարկաչի,
Նվիրական այս բաժակը առաջին
Քո կենացն է, ո՛վ խնդության առաջնորդ:

ԱՆՄԵՌ ԶՈՐԱՎԱՐԸ

(Ֆրունզեյին)

Հիշում ենք քե՛զ, մեր հանձարեղ զորավար,
Հիշում ենք քո գրոհները հողմավար:

Հիշում են քեզ հովիտները Ղրիմի,
Ուկրաինայի ստեպները զեզանի,

Պերեկոպը ու Միվաչն են քեզ հիշում,
Սերաւոյներին սիրանքներից քո հուշում:

Դո՛ւ անողոք, դո՛ւ միշտ անհաշտ, անդիջում,
Գրոհներում՝ սիկիանի պես շառաչուն,

Ինտերվենայան հիզարաներին ամենի
Դու մատնեցիր կործանումի ու մահի: —

Ո՞ւր են նրանք՝ վասկու հարթի կուռքերը, —
Կոլչակները, Յուդենիչը, Վրանդելը:

Ո՞ւր են նրանք, գեներալներն այն բազում,
Ո՞ւր են նրանք, բանդաներն այն գազապուն:

Մեր մըրիկը գարձրեց նրանց հողմահար,
Պատմութ՛յունը այս կհիշի գարեգար,

Կհիշի քեզ, ո՛ր, յերկաթե զորավա՛ր,
Ժողովրդի սագմի վորդի լեզենդար:

Վորտեղ մի ուր քո քաջարի գնդերի
Յերթը հորդեց, նման յերման գետերի,

Վորտեղ հոսեց մարտիկներից արյունը, —
Այնտեղ հիմա բացվե՛լ է մեր գաբունը:

Ծաղիկներն են աստղերի պես ծիծաղում,
Յողն է նրանց թերթիկներին շողչողում,

Ու ցորենի բայն ծովերն են կանաչում,
Ու սրտատուչ մեր յերգերն են կարկաչում,

Քեզ է կանչում մեր կյանքը՝ լույս ծիածան,
Վորպես անմեռ քո գործերի հուշարձան:

Նեջի՛ր խաղաղ դու կրեմլի պատի տակ,
Մենք, փառավոր սագմիկները քո ջիտակ,

Կարաշտպանենք մեր գեներալով, մեր կյանքով
Բոլշևիկյան դորապետի կյանքը քո, —

Պորհրդային Միութ՛յունը վասիկիսինդ,
Վորպես մեր ծով յերջանկութ՛յան մարգարիտ:

Հ Ր Ա ժ Ե Շ Տ

Մենք սովոր ենք միշտ ընկեր Ստալինի
 Կողքին քեզ կանգնած տեսնել, Սերգո՛,
 Վորպես վիթխարի կանաչ մի կաղնի,
 Խոյսցած մեր ջինջ յերկնի ներքո:
 Յե՛վ ինչ... այսօր նենդ մահն անաղորոյն
 Տապալեց դետին հասակդ սեռ,
 Հեղափոխության դու կորիճ կորչուն,
 Հեղափոխության բյուրեղյա սեր...

Մահը անկար ե խլել մեզանից
 Կյանքը, վորին դու կյանքդ ես տվել,
 Աշխատանքում սեր ու կամք դրանիս —
 Այդ խոսքերն են սավառնում վեր:
 Այդ քո դարբնած պայծառ սերունդն է,
 Վորպես մայիսյան դվարթ պուրակ,
 Այժմ կու՛մ դարնան քամիների դեմ,
 Վաստերով կանաչ, հավետ ուրախ:

Յե՛վ արձատները, ո՛ր, խոր են նրա,
 Յե՛վ սաղարթները թարմ ավելի,
 Այդ նա յե դարկել հովասուն վրան
 Մեր հայրենիքի լայն ափերին:
 Քո մեծ սիրով ե նա սնվել կյանքում,
 Քո փայրայանքով աճել փարթամ,
 — Վողջո՛ւյն պուրակին կանաչադանդուր, —
 Առում է կարծես աճյունդ թարմ:

Թող նա սոսափի գերեզմանիս քով,
 Լիքը մեր բախտով, հավատով ջերմ,
 Գլխին աստղալից, խաղաղ յերեկո,
 Շուրջը նոր կյանքի վառ կակաչներ:

Յե՛վ անհաշտ լինի թշնամու հանդեպ,
 Դեպ բարեկամը՝ լիքը սիրով,
 Յե՛վ ինչ թողել ենք մենք կիսատ ու թեր
 Ավարտի ջահել բազուկներով,
 Սիրի՛ հայրենի հողը որբազան,
 Ինչպես վորդին ե մորը սիրում,
 Մնաս բարով, իմ յերկիր հարազատ,
 Ընկերնե՛ր ու կյանք, պայծառ դարուն...

60947.67

ԱԴՐԲԵՁԱՆ ԻՄ ՉՔՆԱՂ

Պարծանքով եմ յես այսօր իմ յերգերը նվիրում
 Քեզ, Հայրենի որսրան, Աղբբեջան գեղանի,
 Յերախտապարտ, վորդխական սիրով եմ յես քեզ
 սիրում,
 Սիրով եմ յես անունդ որսրում, լույս Հայրենիք:

Ո՛ր, ծնվել են, սնվել են քո մայրական կաթովը
 Արիության ու փառքի քանի՛ պայծառ սերունդներ,
 Զուլարան են յեղել քո սև համքերը, բիլ ծովը
 Մտալինյան ձուլվածքի վորդիներդ քո անմեռ:

Մտալինը կոմվել է մրրիկներում պայքարիդ,
 Ճախրել է քո ափերով, վորպես արծիվ անախհեր,
 Մուռցել է տանդեկ վորդիներդ քո արի
 Արծիվների բյուր յերամ՝ պայքարների համար մեր:

Արյունառուչտ քանի ցին հոշտակ են քեզ հնում
 Քանի ուրուր է, յերկի՛ր, քո մարմինը ծվատել
 Մաղիլներով մահառիթ, մաղիլներով արյունոտ...
 Մինչև ճախրել են խելասի արծիվները սրաթեով,

Փողովորդի հեռ մեկ տեղ, մաքառել են, թրատել
 Անդուներին ցարտկան, մուսավաթյան ցիներին,
 Ուրուրներին դաշնակյան, մենչեխյան սեաղեմ
 Ազաւաներին, բուերին՝ խաթամուծ ու դարչելի:

Փիրուպայա յերկնքիդ, արդասարեր դաշտերիդ,
 Կանաչապատ լեռներիդ, հովիտներիդ ծաղկապետ
 Տերերը արդ վորդիքդ են, Աղբբեջան սիրելի,
 Յեզ թուխքն է քո արդ լայն ու անկապանք հար հապետ:

Արդ քո ազատ, հարադատ առօրյան է աղմկում
 Քո ամեն մի անկյունում, արեային իմ յերկի՛ր,
 Աշուղներդ սաղեցով զվարթ փառքն են քո յերգում
 Լենքորանում, Շամախում, Ղարաբաղում խնդաղին:

Աղջիկներդ շողերի նման մաքուր մատներով
 Քո մրդալի բաղերն են դործում չքեղ դորդերին,
 Բերքն են քաղում արտերում ուրախ, զվարթ իմբերով,
 Իրենց թուխիկ վարսերը տված քնքուչ հովերին:

Չալակներդ, ողային ու ծովային լայներով
 Այրոների, նալերի յերամներն են քո վարում,
 Մովազնաց, սավառնորդ ու նավթային բյուր հերոս
 Անցնում են քո յերգերով, փառասանով,
 դուրդուրվում:

Փայտաջում ես դու նրանց քո մայրական քնքշանքով
 Պարզեում ես ե՛ր անուն, ե՛ր սեր ե՛ր հուր յեանդի,
 Արեւելքի լույս շամի յերկնակամարի ներքո
 Փառքն է ծաղկում, տարածվում սահմաններից քո
 անդին:

Հայրենիքում խայամի, հայրենիքում Տաղորի
 Հողի մարդիկ սովալլուկ քնքշանքով են քեզ հիշում,
 Բազո՛ւ, Բազո՛ւ, ներչնչա՛նք իմ սրտահույլ տողերի,
 Մայրաքաղա՛ք թանկապին, փառապանծ ու փառաշուր:

Դու ծաղկում ես քո չքնաղ, կախարդական թուրքերի,
 Թբիլիսիի արևոտ, Յերևանի հեռ խնդուն,
 Յեզ ձեր սերը—սերն է այդ յեղբայրական աղբերի,
 Փողովուրդների բաղում մեծ Միության լուսանուն:

Ծաղկի՛ր, ամիր դու փարթամ, Աղբբեջան իմ չքնաղ,
 Որենաղերքդ թող դառնա ինձ համար լույս յերդարան,
 Քեզ է տալիս պոետը ե՛ր սիրտ ե՛ր սեր ե՛ր քնար,
 Քեզ, հարազատ, հանձարեղ առաջնորդիդ անվարան:

ՅԵՐԳ ՅԵՐԿՆՔԻ ՅԵՎ ՅԵՐԿՐԻ

Մենք յերկինքը թողնում ենք
հրեշտակներին, ծակերն...
Հենրիխ Հայնե

Չեն համաձայնվի քեզ հետ, ով Հայնե՛,
Վոչ Չկարովը, վոչ Կոկկինակին,
ինչքան ել սիրեն յերգերիդ ճայնը,
Այնքա՛ն կարկաչուն, այնքա՛ն քնքշադին:
Չեն թողնի՝ անհուն յերկինքը լուսե
Հրեշտակներին չեղած ու անդո,
Վորոնց, ով Հայնե՛, վոչ դու յես աեսել,
Վոչ սավառնորդները մեր ամրակուռ:

Նրանք յերկինքը թերթել են այնպես,
ինչպես յես անմահ «Յերգերի դերք»-ը,
Ընկղմվել լազուր խորքերն իր անտես,
Քո յերգած բոլոր աստղերը դրկել...
Թե դու կենդանի լինեյիր այսօր,
Մեր թռչունների թևերի վրա
Քեզ թռիչքներով նրանք մեծագուր
Կթոցնեյին մինչև արևը հրակ:—

Կտանեյին քեզ ու ման կածեյին
Մեր խորհրդային անհուն լազուրում,
Մեր բիլ յեթերում բա՛րձր, հմայի՛չ,
Վորտեղ չի հասել և վոչ մի ուրուր:
Կտանեյիր դու մեր սողսատաթեվ
Սավառնասկների յեքամները սեզ,
Վորոնք յերկինքն են ճեղքում խնդադեմ
Ու հորիզոններ յերիզում լուսե:

Կտանեյիր քո աչքերով քնքուշ,
(Հայացքով, հառած ամուսն կապուշտին),
Վոնց են հանդուզն լողում յերկինքում
Մեր աղջիկնե՛րը պարաշյուախառ:
Կլեյիր դու սրտիդ ախանջով
Նրանց յերգերը յերկինքում յերգած,
Յե՛վ ցնորքները նրանց կարկաչուն,
Յե՛վ յերազները ցանկալի այնքան:

Պարաշյուառները նրանց մետաքսե,
Վորպես մաշխայան վարդեր սպիտակ,
Կբացվեյին քո հոգում մշտասեր
Յե՛վ յերգերիդ մեջ սրտահուլյոց, հաստակ:
Ինչպիսի՛ տաղեր կձոնեյիր դու,
Յե՛վ քնարական, և՛ քնքուշ, և՛ նուրբ
Մեր աղջիկներին թևավոր, խնդուն,
Ողբաչուններին մեր խիզախ, հմուռ:

Ինչ վսեմ յերգով, Հայնե՛, կերգեյիր
Կառուցումները մեր աշխարհաչեն,
Մեր կյանքը ծաղկուն, արևոս մայրիս,
Մեր ստեղծումի կրակը անչեջ:
Յե՛վ այն, վոր ազատ մեր հողի վրա,
Մենք մեր դրախտն ենք արդեն կառուցում,
Յե՛վ նվաճում ենք յերկինքն անդրավ,
Յե՛վ հո՛ղմը, ջո՛ւրը, մո՛ւժը, սառո՛ւյցը...

Յե՛վ ա՛յն, վոր, Հայնե՛, ապրում ենք արդեն
Առատության մեջ, անվիշտ, անկարիք,
Յե՛վ ունենք յերգեր ու հաց ու վարդեր,
Ու անհուն կորով՝ գալիք պայքարի:
Կքնարեյիր այդ ամենը դու
Քո լիրիկական բոցուն քնարով,
Կմաքառեյիր մեզ հետ, մեր մարտում,
Ինչպես տրիբուն, պոյետ պայքարող:

Յեւ յեթե մի որ հայրենիքից քո,
Ուր լույս յերկերդ խարույկ են հանել,
Ուր սրտերազմ են հրահրում անբուն,
Ուր սո՛վ են, ա՛հ են, մա՛հ են սերմանել,—
Ո՛ր, յեթե մի որ այնտեղից մեկնեն
Իրենց թաթը սեւ մեր բախտի վրա,
Դու՛ ել զինափառ կենդանիք մեկին
Մեր գեղերի հետ, հուր յերգեր կոսած:

Կանանեյիք վոնց կարգարեյին
Մեր հերոսները յերկնքից անհուն,
Յեւ՛ ճուր, և՛ ուսմբեր, վոնց կանճրեմեյին
Ուժերի վրա արնոս թշնամու,—
Հանուն մարդկութեան մեծ յերջանկութեան,
Ազատութեան իր աշխարհում անհուն,
Վորին տվել են և՛ քնար, և՛ կյանք,
Յեւ՛ արեփաշող փառքեր ու անուն...

Մենք մեր յերկնքը չենք թողնի, Հայնե՛ր,
Հրեշտակներին չեղյալ, ծտերին,
Ինչքան ել սիրենք յերգերիդ ձայնը,—
Այնքա՛ն կարկաչուն, այնքա՛ն սիրելի...

ԽՈՍՔ ԱՏԵԼՈՒԹՅԱՆ

Ատելութեան, խաղա՛,
Տեղա՛ մեր սրտերում,
Սրերի պես չողա՛,
Սնողք, աններում:
Փայլի՛ր իմ սողերում,
Հույզերում անխաղաղ,
Ատելութեան դերուժ
Յերկրիս լուսաշաղախ:

Մեր ծովերից անձայր,
Շենքերից բարձահարկ,
Մեր դյուղերից անցավ,
Հառնի՛ր վորպես վահան,
Ահա քո դեմ, ահա,
Գործած հաղար հանցանք,
Կանգնած են դետահար —
Դավաճաններն անձայն...

Իժերի պես նրանք
Սողացել են յերեկ,
Ու թույն, ու մաղձ, կրակ
Մեր վերելքին բերել,
Հիմա վորպես աերեւ,
Գո սրերից հրակ,
Թող սարսափեն յերեք—
Մա՛հ ե նրանց գրված:

Մահու պարտված դողա՛ն
Թող իժերն այդ թունոտ,
Վորոնք ողակ-ողակ
Կձկվելով, մեր նոր

Տունն են մտել, յելնող
Մեր յերկրում՝ սքողված,
Ներկել մեզ արյունով
Ու թույներով չեղած...

Ո՛ւր է մեր Կիրովը,
Ղեկավարը բոցուն,
Ո՛ւր է այն կտրովը,
Գորովն այն բորբ ու ծով:
Ո՛ւր է պողպատաձուլը
Կամքն այն անկող ու վեհ,
Ինչո՞ւ յե հողում ցուրտ
Սեղ հասակն այն թաղվել...

Խաղա՛, ատելություն,
Իմ սողերում լուսե,
Բորբոքիք հուր ու թույն,
Ու վոխ, ու քե՛ն վտեմ,
Թող յերգերս հյուսեմ
Մեր մարտերում անդուլ,
Մրեմ վորպես սուսեր
Ո, սուրբ ատելություն:

Փռել են մահ, դավեր
Նրանք քո գեմ, յերկիր,
Արշավի դեմ քո վեհ,
Հայրենիք իմ՝ յերդ իմ.
Նրանց արնոտ ձեռքից
Պիտի ընկներ այն վեհ
Առաջնորդը անդին,
Վոր քեզ կյանքի հանեց,

Վոր տվել է թուխք
Քեզ դեպ յերանություն,
Հանել մոխրից, մրից

Քո թևերը թույլ:
Նա, վոր անհուն խնդում
Տվեց շարքաչների
Ու վարում է անդուլ
Յերթը մեր գնդերի:

Վորի փառքը այսոր,
Վորպես անձրեվ զարնան
Բարբեր ու հզոր
Շափշափում է շառլ
Լայնությունների վրա
Հողադուլի բոլոր,
Ու սիրում ենք նրան
Սիրով մի ջերմ ու բորբ:

Ուզում եյին նրանք, —
Ուրացողներն այդ սեվ, —
Բացել անարդ կրակ՝
Առաջնորդի վտեմ
Զինակիցների սեղ,
Տոկուն շարքի վրա,
Քո շքերթը կասել
Դեպի գալիքն հրաչ:

Խաղա՛, ատելություն,
Իմ սողերում լուսե,
Բորբոքիք հուր ու թույն
Ու վոխ ու քե՛ն վտեմ.
Թող յերգերս հյուսեմ
Մեր մարտերում անդուլ,
Մրեմ վորպես սուսեր
Ո, սուրբ ատելություն:

Ահա նրանք, ահա
Ստորաքարը առմիշտ

Կանգնած են գետնահար
Առաջ դատարանիդ,
Մեր ցասումի քամին
Թող շաչի՛ աննահանջ,
Թող մեր փառքը կարմիր
Նրանց նորվի՛ հար:

Նդովք՝ հավատարանց
Նրանց գործին վարձկան,
Նդովք ու խարաղան
Մտքերին վոխկալ...
Գովք հեղափոխական
Բո լայներին ազատ,
Աչքին չեկխտական,
Սրին մեր սրբազան:

Գովք մեր Ֆելիքսազար՝
Չեկխտներին արթուն,
Վոր յուրաքանչյուր ժամ
Չդան են մեր մարտում,
Վոր հսկում են անդուլ
Անշահ ու անկաշառ
Բե՛ղ, յերկի՛ր իմ խնդուն,
Յերգ իմ մարգարտաշար:

Պատնեչի՛ր դու հող իմ,
Առաջնորդներին քո
Ամեն դավից, վոխից.
Յեղի՛ր պայծառ, զգոն,
Ու քո արդար ձեռքով
Արնախում վոսոխին, —
Մատնիչներին լվիւրչ
Դարձրու հող ու մոխիր:

Ատելություն, իրադա՛
Տեղա՛ մեր սրտերում,

Սրերի պես շողա՛
Սայրասուր, աններում,
Փայլի՛ր իմ տողերում,
Հույզերում անխաղաղ,
Ատելություն դերուժ
Յերկրիս լուսաշողախ:

ՅԵՐԳ ՄԱՐԴՈՒ ՄԱՍԻՆ

— Մարդը սրահն է բնութիւն—
 Խոր թնդում է ձայնը Գորկու,
 Վորպես դողանջ աղատութիւն,
 Վորպես կանչը սիրող հողու:
 Մարդը հպարտ է միշտ հնչում,
 Վորպես ազատ յերդ լեռնային,
 Մարդու հանճարն է բողբոջում
 Ծաղիկներով վարնանային:
 Մարդը անտիկ Հունաստանում,
 Արևի տակ հելլենական
 Գերթությունն է թողել անհուն,
 Պսակված ձիւրքով հոմերական:
 Քանդակել է նա մարմարե
 Արձանները դեղեցկութիւն,
 Վոր ապրում են դարեր, դարեր,
 Մանկութիւն պես վառ ու կենդան:
 Մարդը կանգնել է քաղաքներ
 Մով ծովերի, գետերի մոտ,
 Այլիներով է սրահել՝
 Ամեն ալան, գյուղ արեվոտ:
 Մարդ շարժել է լեռները,
 Գցել կամուրջներ անհամար,
 Վորդիներն իր, յերբ մեռել են
 Վաստակներ են թողել անմար:
 Մարդը հանճարով Նյուտոնի
 Կարգաց սիրտը տիեզերքի,
 Ու շունչ ավեց Բեթհովենի
 Մուզիկային անմեռ, անցին:
 Մարդը հասավ մարքսիզմի
 Գազաթները արեգական,

Լսեց ձայնը մեծ Լենինի,
 Յե՛վ փրկարար, յե՛վ մարտական:
 Լսեց Լենինին: Հանց լեզենդար
 Պրոմէթէյը ազատարար՝
 Շղթաններն իր թռթախեց մառ,
 Ու շողաց մի վառ լուսարաց:
 Բացվեց ազատ մեր աշխարհում
 Մարդկութիւնս վարունն առաջին,
 Այնքան շեղ ու դալարուն
 Մեխակներով աստեղաջինջ:
 Մարդն իր ջանքով բազմարարիք
 Դարձրեց հողն իմ պարտեզ՝ ծաղիուն,
 Մեր ազգերն են արդ յերջանիկ
 Ապրում այդում արդ ծիծաղկուն:
 Մտալինը ավեց թեպէր
 Մարդուն կյանքում մեր ճախրելու,
 Մալաններու միշտ դեպի վեր,
 Դեպի բեյեռ, դեպի հեռուն:
 Մարդը՝ ազատ քաղաքացին
 Խորհուրդային որորանի
 Անցնում է, տես, անձայրածիր
 Ծով արտերով մեր դեղանի:
 Մարդն իր հողի բնդերքներում,
 Ծովի վրա, ծովի ծոցում,
 Մարդը յերկնի վոյորտներում
 Հրաշքներ է հիմա դործում:
 Մեր հարափում, մեր հյուսիսում
 Քայլում է մարդը հպարտ,
 Ինքն իր մասին յերդ է հյուսում,
 Յերգում /աշխարհն իր ծաղկազարդ:
 Մանուկներն են նրա բուրում
 Հանց կակաչներ վառ, հարազատ,
 Յես մեր հողն եմ ջերմ համբուրում,
 Ուր ապրում է մարդը ազատ:
 — Մարդը սրահն է բնութիւն —
 Խոր թնդում է ձայնը Գորկու,

Վորպես զողանջ ազատութեան,
Վորպես կանչը սիրող հոգու:
Սակայն կյանքում ու աշխարհում
Ամեն յերկրի յերկնի ներքո,
Մարդ, քո պայծառ կերպարանքով
Կան և դայեր արյունախում:
Կան և իժեր նենդ մահաթույն,
Վոր ապրում են քո այդում դեռ,
Թունախորում, յեղ ծիւղ, յեղ թումբ
Ու վարդերդ պայծառաթերթ:
Նրանք ծպտում են քեզ հաճախ,
Հաճախ նստում քեզ հետ հացի,
Արտասանում բաժակաճառ,
Գաղտնի թորում թույն մահածին:
Նրանք կյանքիդ հատուն արտում
Այլեր — կրակ են սերմանում,
Յեղիք զգոն, յեղիք արթուն
Խորհրդային մարդ լուսանուն:
Նրանք պայծառ առաջնորդիդ
Սրբամբ Սմոլնին ներկեցին,
Ին սրբապան հողը հուրթի
Ճիվաղներին վաճառեցին:
Ու՞ր է Գորկին, վորի հրկեզ
Չայնը յերկրում մեր բովանդակ
Ղողանջում եր վորպես զանդակ,
Ու գինում եր, հայրենիք, քեզ:
Զինում եր ձեզ ժողովուրդներ,
Ստալինյան ընտանիքի,
Ու յերդում եր արեվամերձ
Բարձունքները նորեկ կյանքի:
Զինում եր ձեզ արեվմուտքի
Ընչազուրկներ հալածական,
Զինում եր նա հուր-կայծակի
Խոսքերով իր ազատական:
— Մարդը պսակն է ընութեան —

Խոր թնդում է ձայնը Գորկու,
Վորպես զողանջ ազատութեան,
Վորպես կանչը սիրող հոգու:
Սակայն կյանքում ու աշխարհում
Ամեն յերկրի յերկնի ներքո,
Մարդ, քո պայծառ կերպարանքով
Կան և իժեր նենդ, մահաթույն
Ճղմիք նրանց քո պայքարում,
Անունդ պահի՛ր անարատ,
Վորպես զբոշը մեր հուրհուրուն,
Ազատական ու փրկարար:

ՀՅՈՒՍԻՍ

Հյուսիս, դեպի հյուսիս, այնտեղ, ուր հանդիպում են
Վոսկորենները՝ խիզախ, անձնուրաց Սեդուլի,
Այնտեղ, ուր հողմերը ասեղ մունչում են
Արկտիկական շնչով մոլեղին, անթովիչ:

Հյուսիս, դեպի հյուսիս, դեպի ճերմակ հեռուն,
Ուր քաջ ճանապարհորդ Ամունդսենն է ննջում
Մառույցների ճերմակ դերեզմանի միջում,
Հավերժաբար թաղված ծախալուն ձյուններում:

Հյուսիս, դեպի Հյուսիս, վորտեղ հարյուրավոր
Բեվեռախույզ, հանդուգն հերոսներ են ընկել,
Դեպի Հյուսիս թռիլ իմ բարեկամ, լնկե՛ք,
Քո մեծ յերկրի նման հզոր ու թեւավոր:

Դեպի Հյուսիս, վորտեղ Չելյուսկինը խորտակ
Մեզ է կանչում, վորպես հուշ մի նվիրական,
Սուրա դեպի այնտեղ, ընկեր հերոսական,
Սուրա յերկնքներով միզոտ և կապուտակ:

Սուրա արծրվարաբ, վորպես Վոդոյանով,
Վոր չունի իր սրտում վախի վոչ մի նշույլ,
Վորի սավառնակը վորպես պեզաս նժույզ
Ճախրում է սամպերում, վե՛րը յեթերի մոյ:

Վորպես Չկարովը, Գրոմովը Հերոս,
Վորոնք ողբային բիլ դարպասները բացին,
Դեպի հյուսիսային բեվեռը ձյունածին,
Դեպի Կալիֆորնյան անտառները հեռու:

Սուրա խիզախաբար հետքերովը նրանց
Ստալինյան անչեղ կողմնացույցներ առած,
Քեզ չի դավաճանի մեքենադ, կառուցած
Մեր մետաղից; մեր կուռ ձեռքերով փառապանծ:

Քեզ նայում է ասա ժողովուրդը մեր մեծ,
Իսկ դու, խիզա՛խ, մսից, արյունից ես նրա,
Նա յե քեզ որորում իր թևերի վրա,
Նա յե քեզ պսակում դավինիներով անմեռ:

Նա յե քեզ միշտ մղում պանծալի սխրանքի,
Նա յե քեզ պարզեում թռիչքների թևեր,
Առաջնորդի ձայնով, և՛ հաղթական, և՛ վեհ,
Առաջնորդի խոսքով հայրական ու անդին:

Սուրա դեպի Հյուսիս, լայնացրու դու մեր
Տերության ափերը, սահմանները թովիչ,
Ճեղքիր ովկիանները դու յերկնային մովի,
Ի փառս մեր աշխարհի, բանակի անվեհեր:

Հյուսիս, դեպի Հյուսիս, վորտեղ ձյունների մեջ
Բազում հարստությամբ բնությունն է ներհում,
Ուր հյուսիսափայլն է կաթնավողող ցոլում,
Վորտեղ լուսթյունն է թաղավորում անվեթ:

Մեր սառցահատները այնտեղ կառնեն դադար,
Ու կնետեն խարխախ ձյունածածկ ափերին,
Կխոյանա անտառը մեր նավակայաների
Յերկնքի տակ ձյունն ու ճերմակապստստո:

Կկառուցենք այնտեղ մենք ճերմակ ավաններ,
Ու ճերմակ քաղաքներ, շեներ բեվեռային,
Ապա հանդրվաններ լայնախիտ, ծովային
Ուր կայցեւեն նավերի ուրախ քարավաններ:

Մեր սալառնակները կիջնեն, յերամներով
Յուրաքանչյուր մի որ, յուրաքանչյուր մի ժամ,
Չե վոր բեմենն ահեղ, անմատչելի, դաժան
Դաննում ե հուշ միայն հնամենի, հեռու:

Բարի յերթ, բարեկամ, քեզ հետ ե սալառնում
Բուլչևիկյան զորեղ թևավոր մի սերունդ,
Վորին դուրդուրում ե մի բախտավոր դարուն,
Մեծ, Հանճարեղ մարդու անկրկնելի դարում...

ՀԱՆԴԻՊՈՒՍ

1.

Հայրենի՛ք իմ զեղանի, հերոսների որորան,
Բաժանում եմ սրտաբուխ խնդությունդ անսահման:
Ծաղիկներից անհամար պսակներ ես դու հյուսում
Գանգուրները պսակում աղջիկներիդ դյուցազուն:
Առաջնության, հաղթության դափնիներ ես բաժանում
Կապույտները նվաճող իմ քույրերին լուսանուն:
Նրանց ուղին փառավոր վարդերով ես դու զուգել,
Պոետներին մնում ե մայրական սերն այդ յերգել:
Առ իմ յերգի այս փոքրիկ ծաղիկ փունջն ել, հայրենիք,
Տուր թևավոր քույրերիս, դուստրերին քո յերջանիկ:

2.

Գրիր վոսկե քո դրքում յերեք անուն կանացի —
Վալենտինա, Մարինա, Ոսկանիկ առնացի:
Նրանք անվախ ձեզքեցին կոհակները թուխպերի,
Թոան ողի բյուրավոր անդունդներով ահալի,
Փոթորկարբեր, սառցաշունչ ցիկլոպներին զիմադիր
Թոան նրանք, զեկած մի հրաշալի ինքնաթիռ:
Նրանք բացին լայնանիստ, մի հեռավոր ճանապարհ
Քո ողային նավերի յերթեվեկության համար:
Նրանք մինչեվ յեթերը բարձրացրին փառքը քո,
Ու պատմեցին աստղերին կյանքի մասին մեր ծաղիկու:

3.

Մոսկվա՛, Մոսկվա՛ Ստալինյան մայրաքաղաք փառա-
վոր,

Թնդում է քո սիրտն ախոր, վորպես դարնան
առավոտ:

Գորովանքով քնքշալի դիմավորում ես սրտանց
Նրանց — իմ սեղ քույրերին, քո դուստրերին փառա-
պանծ:

Ավտոները անաղմուկ այրողբոմ են սլանում
Ու ճաղկահչուս սլսակներ աղջիկներին քո տանում:
Իբրեւ հաղթության նշան դրոշներ են ծածանվում,
Ու կրեմլի վառ աստղերն են նրանց սիրով վողջու-
նում:

Փայփայում է դուստրերին ժողովուրդը մեր ազատ,
Ծափահարում է նրանց Ստալինը հարազատ:

4.

Մոսկվա՛, Մոսկվա՛ աննման, հերոսների որորան
Ստալինն է մեր արեւը վոսկեղեն,
Նրան միշտ ել հավատարիմ էնք յեղել
Ու կմնանք հավատարիմ հավիտյան:

ԿՌՈՒՆԿՆԵՐ

Շարան — շարան յերամով
Ամեն ամրան վերջերին,
Վորպես քույրեր մտերիմ,
Սլանում են յերկնով մով
Կռունկները սիրելի...
Ախ, այնքան եմ յես սիրում
Կռունկներին մեր սիրուն:

Ամեն անգամ մանկական
Կարոտով եմ յես նայում
Նրանց յերթին հմայուն,
Նրանց քնքուշ, թովչական
Յերգն է սիրտը իմ փայում,—
Ախ, այնքան եմ յես սիրում
Կռունկներին մեր սիրուն:

Սերն այս մանկութ այն հեռու
Որվանից է դեռ գալի,
Յերբ յես տեսա լուսալիք
Մեր լճակի հայելում,
Նրանց պատկերը քնքշալի,—
Այն որից եմ յես սիրում
Կռունկներին մեր սիրուն:

Բայց այդ սիրուց ավելի
Շողչող սիրով մի անմեռ
Սիրում եմ ձե՛զ աստղամերձ
Մովով ճախրող, պանծալի,
Մեր պողպատե կռունկնե՛ր:

Միրում եմ ձեզ յես խորունկ,
Իմ թեվալոր աշխարհում:

Ձկալովյան սխրանքով
Յուրաքանչյուր ողաչու
Տենչում ե ձեր հզոր չուն
Վարի մեր լայն յերկնքով,
Ի փառք մեր մեծ, շառաչուն
Սորհրդային գնդերի,
Հողի, ոգի, ջրերի:

Ձե՛րն ե չքնաղ, վոսկեղոծ
Ձինջ յեթերը հարավի,
Ձե՛րն ե վոլորաը ծավի
Արեվելքի յերազուն,
Ձե՛րն ե յերկինքը բեվեռի—
Տե՛րն եք անծայր, լայնանիստ
Մեր ողային ովկիանի:

Թռե՛ք ուր ել դուք կուզեք,
Ուր ել կուզեք վերացե՛ք,
Ուր ել կուզեք սլացեք
Մարջրուաներով փիրուզե,
Ժողովուրդը մեր մեծ, սեզ
Թռի՛չքն ե հսկում ձեր հզոր
Իմ կուռնկնե՛ր փառավոր:

Թռե՛ք ու թող ձեր մասին,
Յերկնքի պես ջինջաչյա,
Մանուկները մեր հաճախ
Յերգեր հյուսեն անբասիր
Ու յերազեն կենսուրայս
Դառնալ մի մի Ձկալով,
Բելյակով ու Բայդուկով:

Թռե՛ք ու թող մեր խաղաղ
Հովիտները ծաղկավետ,
Գիշերները լուսավետ,
Աստղերի տակ մեր խաղան,
Անուշ ննջե՛ն լիճ ու գետ,
Այգի, անտառ՝ գով ու հով՝
Ձեր հսկումով ապահով:

Թռե՛ք ու յերբ թչնամի
Անդրդները մեր դեմ դան,—
Կապեք յերամ մարտական
Ու թեվերից ձեք կարմիր
Մարեք ումբեր անխառխան
Ու վոստիին արնախում
Մոխիր դարձրեք իր հողում:

ՅՆԾՈՒԹՅՈՒՆ

Յընծա՛, աղա՛տ իմ ժողովուրդ,
Քո բանակն ե դոփում, քայլում
Մեծ քաղաքիդ մաքուր, փայլուն
Փողոցներով լայն, լուսահորդ:
Ծաղիկներով ու ծափերով
Դիմավորում ես դու ազատ
Վորդիներին քո հարազատ,
Խիղախասիրտ, քաջակորով:

Յընծա՛, ազատ իմ ժողովուրդ,
Կարմիր հեծյալներդ են թռչում,
Ամեն նժույգ մի լույս թռչուն,
Ամեն հեծյալ կտրիչ կորյուն:
Փողոցներն են բոցկլտում
Դոփյուններից քառատրոփ,
Նայիր ու թող անհուն սիրով
Լցվի քո սիրտը զվարթուն:

Յնծա՛, ազատ իմ ժողովուրդ,
Անցնում ե քո հրետանին
Նման հզոր մի տիտանի,
Յեվ փառավոր և սրտամոտ:
Ճաշխտական հազար ժանիք
Դեռ կիշրես քո արկերով,
Հրազեններիդ հուր դարկերով,
Կռու տանկերով քո աստղանիչ:

Յընծա՛, ազատ իմ ժողովուրդ,
Ով, դու իմ մեծ հայրենասեր,
Յերգիր նրանց փառքը վսեմ,

Յերգդ թուշի թող շրթե - շուրթ:
Հաղթանակով բաղմախորհուրդ,
Նվաճումով բյուր, մեծամեծ
Նրանք գալիս են բարձրաբերձ
Քո լեռների լանջերից լուրթ:

Յընծա՛, ազատ իմ ժողովուրդ,
Նվաճել են յերկնակարկառ
Նրանք քանի լեռան կատար,
Սուզված յերկնի կապույտ ծովում:
Յուրաքանչյուր բարձունք անհաս,
Յուրաքանչյուր կետ անառիկ,
Յուրաքանչյուր գետ փրփրալիբ
Գրավել են նրանք անահ:

Սովորել են կռու պաշտպանել
Կոլսողային ամեն մի գյուղ,
Ամեն մի տուն, և թուփ, և շյուղ,
Ամեն այգի ու արտ ու լեռ:
Թե պեռք լինի, մենք կյանք կտանք
Հանուն կյանքի քո հորդալի,
Մայր ժողովուրդ խորհրդային, —
Դու արեգակ լուսաբերկրանք:

Յընծա՛, ազատ իմ ժողովուրդ,
Որինակով քո բանակի,
Ադատության, հաղթանակի
Տենչով վառված, համառ, անդուլ
Կովում ե չին անընկճելի
Ժողովրդի բանակն արի,
Յելած արդար, սուրբ պայքարի,
Ընդդեմ ճապոն գամփոռների:

Յնծա՛, ազատ իմ ժողովուրդ,
Քո բանակի որինակով,

Հերոսական Մաղբիղի քով,
Տախո գետի ափերին լուրթ
Արշավում ե իսպանական
Ժողովրդի զորքը անդուլ,
Փաշխատական լուծը ջարդում,
Հանուն կյանքի, ազատության:

Յրնձա՛, աղատ իմ ժողովուրդ,
Քո բանակի փառքն ե թնդում
Ամբողջ, ամբողջ յերկրագնդում,
Յերգն ե թռչում իր շրթե - շուրթ:
Նա սարսափ ե միշտ ել աղբում
Թշնամական վնճակներին,
Իսկ մեր հեռու ընկերներին
Տալիս ե հույս, հավատ, խնդում:

Յրնձա՛, աղատ իմ ժողովուրդ,
Ստալինյան ջո բանակով,
Նրա ամեն հաղթանակով,
Աստղերիդ տակ այնքան թովուն:
Քո ջանքերով բազմաբարիք
Նա դարձել ե անհաղթ, հպարտ,
Նրանով ե յերկիրն անպարտ
Կանգնած վորպես բերդ անառիկ:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԼՐԻԿԱ

ԱՆՏԱՌՈՒՄ

Գրում եմ յերգս յես անտառում,
Բայց յե՞ս եմ գրում, թե՞ սիրտ իմ դո՛ւ,
Մեր անտառների թարմ բարբառով,
Մեր անտառների նման խնդուն:

Մեր անտառները յեղեւ են տուն
Պարտիզաններին մեր փառավոր,
Մեր պայքարներին հուր առավոտ
Կռփով եր շնչում յերբ ամեն թուփ:

Հիմա պառկած եմ յես անտառում,
Յե՛վ ընկերներս թարմ ծառերն են,
Յե՛վ գլուխներն են թափահարում,
Յե՛վ ծածանւում են ստվերները:

Բուրում է ահա շուրջս, շրջում
Անտառի հովը գործվագութ,
Յես մեր անցյալն եմ սիրով հիշում,
Վոր սուզվեց անդարձ կապույտ միզում:

Վոր թողեց, սակայն, այնքան պայծառ
Դեմքեր, դրվագներ մեր մարտերից,
Մեր անտառներում մշտած իծաղ,
Մեր պուրակներում քնարելի:

Ինչք՛ան վրպերգներ կան չգրված,
Ինչք՛ան պատմութուն հերոսական,
Ինչքա՛ն արվածներ, ինչքա՛ն դրվագ,
Վոր սպասում են ձե՛ղ, մեծաքանքար

Քանատեղծնե՛ր մեր այս ներկայի,
Մեր նկարիչնե՛ր հուր վրձինով,
Մեր յերաժիշտնե՛ր խորհրդային,
Քանդակագործնե՛ր երայի նոր:

Յեւեք դո՛ւք, մտե՛ք անտառները
Մեր հայրենիքի գեղանկար,
Տվե՛ք լավ յերգե՛ր, մեծաքանքար
Նկա՛ր, քանդակնե՛ր: Սերունդները,
Վոր գլուխներն են իրենց դրել
Մեր պայքարների ճանապարհին,
Տարիներում այն բոբր ու հրե,
Կոխվներում այն շունդալից, —
Թող ձեր արվեստում անմահանան
Սերնդի առաջ յերիտասարդ,
Անտառների պես մեր այս կանաչ,
Կաղնիների պես յերկինք հասած:
Թո՛ղ ապրեն նրանք, շնչեն նորից
Իրենց պայքարով, կյանքով, գործով,
Յեւ մեր վոսկեվառ այս որերին
Ձինեն մեզ անցած մարտի փորձով:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՐՏԻՋԱՆՆԵՐԻՆ

Մանկությունից սիրել եմ յես ձյունները առաջին
Կապույտ յերկինքը քերող մեր լեռների բարձրաբերձ,
Յե՛վ աստղերը սպիտակ, և՛ ջրերը դուլալ, ջինջ,
Յե՛վ ծաղիկները վառ-վառ ձեր արյան պես, վոր
թափվեց

Մեր հայրենի լեռներում... Ո, հարազատ ընկերնե՛ր,
Յես փնտրում եմ հիմա ձեր շիրիմները անանուն,
Արահետները ձեր կոխած, ուր պայքարել, ընկել եք
Ու ձյուների տակ թողել և՛ հիշատակ, և՛ անուն —

Հանուն մեր ջինջ լեռների, մեր յերկնքի աստղադարդ
Մեր զաշտերի հարազատ, հանուն հացի ու հողի,
Հանուն մեր լավ դալիքի, հայրենիքի մեր ազատ...

Սիրում եմ յես ձե՛ր սիրով մեր դրոշը, մեր ուղին,
Մեր լեռները ձյունածիր, վոր ձեր շիրիմը յեղավ,
Յեւ անունն եմ ձեր պահում մաքուր, լեռնային յեղ-
յամ...

ԵԼԵԳԻԱ ՄԻ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԱՅԻՆԻ
ՅԵՎ ԱՍՏԴԻ ՄԱՍԻՆ

Կիչերային այս ուշ ժամին
Յեղերյերգ եմ գրում տխուր,
Դու, մարտական բարեկամ իմ,
Ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, ախ, ո՞ւր:

Հիշում եմ քեզ, սիրտս է մխում,
Շրջում անունդ անբասիր:
Ղարաբաղ: Ձյուն: Բուք: Մառախուղ,
Ու արնախում թեվան զաղիր:

Վնդստում եր հաղար մի դայլ,
Դաշնակցական բյուր բորենի,
Գերի վերցրեց քե՛ղ, իմ յեղբա՛յր,
Սեվ վոհմակը նենգ թեվանի:

— Բերե՛ք շեկին — վորոտաց նա,
Մառախուղատը այն գաղան,
Ու դուրս յելար այնպես անահ,
Դու, շիկահեր իմ բարեկամ:

Մեր լեռների սյաղ — սյաղ քամին,
Վորպես քույրիկը քո անուշ
Աչքերն արցունք... բարեկամ իմ,
Համբուրեց քո դեմքը քնքուշ:

— Մերկացրե՛ք, — կրկին անգամ
Ֆլշաց դահիճն արյունախում.
Քո գլխին կար կոմունարկա,
Վրան կարմիր աստղ շողուն:

Հուր, շիկացած յերկաթներով
Սեվ վոհմակը նենգ թեվանի
Խարանեց քո մեջքի վրա
Յոթ հատ աստղ հինգթևանի:

Յերբ նայում եմ յես մեր կարմիր
Հինգթևանի պայծառ աստղին,
Միշտ հիշում եմ կարոտով հիւր
Ռուս, շիկահեր այն քաջ տղին,

Վոյ բարձրաբերձ մեր լեռների
Խորհրդայնացման արշալույսին,
Թշնամու ձեռքով մեռնելիս —
Յեղսով այնքա՛ն արիասիրտ:

Յես հիշում եմ, ասում. հուրհրա՛,
Շողա՛ աստղ մեր փրկության,
Հայրենիքիս հողի վրա,
Դրոշի վրա ազատության,

Կրեմլի վրա ու թե՛վերին
Մեր պողպատյա թռչունների,
Քո լույսի տակ՝ վաստիներին
Կառնենք վրեժն մեր զոհերի:

ՊԱՐՏԻՋԱՆ ԸՆԿԵՐՈՋՍ ՇԻՐԻՄՈ ՎՐԱ

Պարում ե ահա ձորակի հովը,
կապույտ մաղերը ուներին թափած,
Յես համբուրում եմ քո կոխած հողը,
Մեր պայքարների հարադատ յեղբա՛յր:

Այստեղ ընկած ե հողաթումբը քո,
Պատած ապրիլյան դալար թավիչով,
Մանուշակներով կապույտ, յերկնադույն,
Բարձրացած, յելած կյանքիդ ավիչով:

Զգո՞ւմ ես, արդյոք, ժպտալ պայծառ
Այս ծաղիկների, խոտի բուրավետ,
Յեւ այս ծառերի սոսափն անդադար:

Հիշո՞ւմ ես, քեզ հետ, ընկե՛ր իմ մանկութի,
Մենք իջնում եյինք այս ձոքերը վառ
Ու մանուշակներ վնջում կապտաշուրթ:

ԶԻՈՒՍ ՀԵՏ

Մեր ձիերի մասին յես յերդ շունեմ հյուսած .
Այս գիշեր յերազում յես իմ ձիուն տեսա:

Մոռացել ես դու ինձ—նա խրխինջով ասաց,—
Բայց յեղել ենք մի ուր ընկերներ հարադատ:

Դու իմ թամբի վրա, իսկ յես վորպես քամի
Քեզ թոցրել եմ ամեն մահառիթ վաճանից

Այն որերում, յերբ յերկրի ամեն թփի տակին
Թշնամին եր դարանած, վոխով թեժ գնդակի:

Յերբ լեռներում մեր մով ամեն մի թուփ, մի քար
Հեղափոխության վա՛ռ արյունով եր ներկված:

Քեզ յեղել եմ ընկեր անողոք պայքարում,
Քեզ հետ յես ել սովել, կարոտ մի բուռ դարու:

Վոսկորներն իմ հիմա ընկած են անտառում,
Որերիցը այն հո՛ւր, դարձած ցնորք հեռու:

Վոսկորներիս վրա խոտերն են կանաչել,
Շիրիմս յերևի դու յել չճանաչես:

Ո՛ւրիշ նժույգներ են կենսուրախ վրնջում
Յայլադային, կանաչ թավիչ լեռնալանջում:

Սակայն յես ուրախ եմ, յերբ յսում եմ նրանց
Դուխունները կանաչ իմ շիրիմի վրա:

Յեւ վ միշտ քեզ եմ հիշում գորշ շինելը հագիդ,
նստած թամբիս վրա, հրացանը մեջքիդ,

Յեւ կոմունարկան քո կապույտ, վորպես յերկինք,
Յեւ այն տարվա ձյունը հայրենական յերկրի...

Հետո յես հիշում եմ քո անջքերը խնդուն,
Վորոնց ձյունը տարաւ մեր լեռներում հետո:

Արցունքով ե՞ն լցվում, ախ, հիմա յել արդէոք,
Թե ժպտում են հասուն, ամառային արտում:

Ախ, կուզեյի կրկին քեզ հետ յես ել լինել,
Թոցնեւ քեզ լեռները, մարդէր, կիրճեր անել:

Կշոյեյիր կրկին դու իմ բաշը փրփուր
Ու նոր կալսած գարով կկերակրեյիր ինձ դու...

Կթռչեյինք թարթառը, ... անարատ ջրերով
Կլողացնեյիր ինձ դու գորովանքով, սիրով...

Իսկ հարկավոր ժամին հեծդնդի հետ կարմիր, —
Մենք մա՛րտ կսուրայինք, ինչպես հուժկու քամի:

Կլինեյինք ելի բանակայիննե՛ր շիտակ
Մեր հայրենի յերկրի ցոլուն աստղերի տակ:

Ուրիշ ձիերի յես վառ բախտն այս վիճակվել,
Շիրիմս վաղուց ե կանաչ թավիչ հագել:

Սակայն յես ուրախ եմ, յերբ լսում եմ նրանց
Դոփշունները զվարթ իմ շիրիմի վրա:

ԲՐՈՋ ՊԱՏՄԱԾԸ

Աչքերը սեւ, վոնց դիշեր,
Մաղերը ցրել, —
Քաջ աղբերս ձին քչեց
Ու գնաց կռիվ:
Քաջ աղբորս ձին խաղաց —
Սարերի քամի,
Քաջ աղբերս բուլչեվիկ,
Պարտիզան կարմիր:
Թողեց մենակ մեզ տանը,
Սարեր բարձրացավ,
Կողքից կապած նագանը,
Մեջքին հրացան:
Պառավ մերս լաց յեղավ
Յեղբորս ճամբին,
Մի կարմիր քոզ կապեցի
Իր ձիու թամբից:
Ինչքան բատրակ, չքավոր
Տղերք քաջասիրտ, —
Քաջ յեղբորս հետ յելան
Սարը միասին:
Ով մարագում, դեղերում
Չենք ուներ պահած, —
Հանեց դաշնակների դեմ
Կովի աննահանջ:
Կորչի՛—ասին—կարդերը
Ալան - թալանի,
Կտրենք մեր սեզ լեռներից
Վտորը թեվանի,

Վոր մեր մալը չբռնի
Սարերից, հանդից
Եւ վոչ մի մառազերիստ,
Ու վոչ մի բանդիտ:
Եսպէս յերգով բարձրաձայն,
Մեկ տեղ, միասիրտ,
Յեղբորս հետ բարձրացան
Սարերը միասին:

2

Ա՛խ, սարերում, քերծերում
Ձյունախառ զամի,
Քաջ յեղբորս վտարերը
Ցուրտը կտանի:
Ձյունից, ցրտից կսառեն
Ա՛խ, իր ձեռները,
Ձյուն է կոխել ու դուման
Տումա լեռները:
Ամպ է կապել ու դուման
Բուք ու բորանում,
Տասը աղջիկ մի գոմում
Գուլպա յենք անում:
Հաց ենք հունցում ու թխում,
Ղրկում սարերը...
Հիմա վոր միտս են ընկնում
Ա՛խ, են որերը:
Շուն Թեվանին ոգնության
Հասավ Նժդեհը,
Թալան գցեց գյուղերը,
Ու հրդեհեց:
Մի գիշեր ել խուժեցին
Մեր գյուղը առան,
Ռանչապար հորըս բռնեցին
Գեղամեջ տարան...
Մառազերը հանեց

Խմբապետը սեվավոր,
Խմբապետը սպանեց
Հորըս ալեվոր:
Հորս գիտիլը փռեց
Մի ամիս բակում,
Նրա շիրիմին հիմա
Վարդեր են ծաղկում...
Տարան մեր յեզն մորթեցին,
Ու քեֆ արին,
Արցունք կաթեց մեր աչքից,
Ու սրտից՝ արին:

3

Են սեվավոր, սեվ տարին,
Ա՛խ են որերը,
Ինչե՛ր, ինչե՛ր ել չարին
Դաշնակ չները...
Լիքն է սիրտս...
Ախ, ենքա՛ն
Բան կա հիշելու...
Մի ուր ել եղ լրբերը,
Փախան գիշերով:
Փախան: Կանոնի առավոտ
Մերոնք գեղն առան.
Քաջ աղբերս վերավոր,
Սարից տուն գատավ:
Յեկան իր քաջ ընկերներ,
Ինքը կոմիտար եր,
Կարմիր Բանակում ասես
Կանաչ մի սար եր:
Կարմիր Բանակ, վոր յեկավ
Նրանց ահ յեկավ,
Դաշնակցական գեղերին
Արյուն — մահ յեկավ:
Կարմիր Բանակ վոր յեկավ —
Սրտներս բաց յեղավ,

Ռանչպարին ստատ կյանք,
Հարալ հաց յեղավ:
Կարմիր Բանակ վոր յեկավ
Սարերի դռչով,
Մեր հաղթանակն եր յեկավ
Կարմիր դրոշով:

ՄԱՋԵՐԸ

Մայրերը իրենց մանուկների
Մազերը շա՛տ են, շա՛տ են սիրում,
Վորպես մանկության մի սիրելի
Հիշատակ, միշտ ել պայծառ, փերուզ, —
Կտրում են իրենց սիրած մանկանց
Գանգուրներիցը մի փունջ անդին,
Գուրգուրում, պահում յերկա՛ր — յերկա՛ր,
Ու միշտ ել սիրով խանդաղառին:
Ի՞նչ մայրն ել, ահա, մի իրիկուն
Կտրել է մի փունջ իմ մաղերից
Փաթաթել, պահել իր անդուկում,
Մայրական սիրով մի նազելի:
Յե՛վ իմ ծննդյան պայծառ տոնին
Հիացել է նա այդ փունջ մաղով,
Յե՛վ խաղալիքներ է ինձ ձոնել
Յե՛վ լավ ապագա ինձ յերազել...
Այն որերին եր արնազաղիր,
Յերբ փախեփախին թողինք գյուղը,
Բոցերի պրկում պատերազմի,
Ճանկերում մահի ու յերկյուղի...
Այրվեց հայրենի իմ խրճիթն ել,
Այրվեց անդուկն ել իմ մայրական,
Վորպես բոցն ընկած վոսկե թիթեռ,
Այրվեց յե՛վ իմ այն թուխ, մանկական
Մազերի փունջը ընքադանդուր,
Մայրական համբույրները վրան,
Յե՛վ մոխիր դարձավ մառ կրակում,
Ու դարձավ մի հուշ սրտադրավ...

Յերբ դառնում է յինք մենք ճամբարից,

Իր մանկությունից իբրեւ մի հուշ,
Զրույցի մեջ իր պարզ ու անուշ,
Այս դեպքն ինձ պատմեց անցյալ տարի, —
Մեր կոմիտարը զինվորական,
Վոր միշտ կանգնած է աչքիս առաջ,
Մաղերը ձյունն, սիփ ճերամակած,
Հայացքն հայացքին իմ հառած:
Նա միշտ լինում է գվարթերես,
Միշտ նույն ժպիտով մեղմ ու բարի,
Նա, վոր անցել է բոցերով կեղ
Քաղաքացիական մեր պայքարի:
Վորի սիրելի, լավ անունը
Հնչել է իբրեւ արհեստագործ,
Զորքերի համար թշնամու նենգ,
Քչված մեր յերկրից դալարաափ:
Նա, վոր խաղացրել է սուրը սուրսայր
Նրանց հետեւից, այնքան հմուտ,
Յեւ մեր լեռներից՝ ձյունսպտակ
Յրել է նրանց խմբերը մութ:
Նա, վորի հարուստ ռազմի փորձով
Իմ հայրենիքն է հիմա աղատ,
Յեւ հարազատ է, յեւ շին, յեւ ծով,
Յեւ նոր փառքերով մեր լուսազարդ:
Նա, վորի պայծառ, լույս կենացն է,
Գուցե այս պահին իմում ուրախ
Կոլանտեսային մի գլուզացի,
Իր սեղանի շուրջ՝ լի ու շոտլ,
Նա, վորի գանգուր մաղերը թուխ
Մեր պայքարներում ճերմակել են,
Ինչպես հունվարյան ձյունը շողշող,
Վոր ծածկել է մով մեր մարգերը:
Յես ունեմ միայն մի ցանկություն
Հորձանուաներում մեր պայքարի,
Դո՛ւք ել ճերմակեք, մաղե՛ր իմ թուխ,
Գանգուրների պես կոմիտարի:
Դուք ել ճերմակեք, կովում սակայն,

Ուսման մեջ, սակայն, աշխատանքում,
Մեր առորիայում հերոսական,
Ուսանողական մաղեր գանգուր:
Զեր յուրաքանչյուր մեն մի թելը
Թող կապված լինի կյանքին մեր նոր,
Վոր ինձ ել սիրեն մեր դեղերը,
Զորամասերը՝ մեր փառավոր,
Վոր ինձ ել հարգեն, վոնց քաջարի
Կոմիտարին են մեր լավ հարգում,
Վորի մաղերը ճերմակալիք
Պայծառ գլուխն են իր պսակում:

ԱՌԱԶՆՈՐԴԻՆ

Իմ հայրենի, իմ ջինջ լեռնաշխարհում
Հնչում ե անունդ՝ գարնան հորդուն ջրվեժ,
Քո վեհ մտքերով են մեր մտքերը սնվել,
Ո՛ր, դեկավա՛ր, անդուլ մեր ընթացքը վարող...

Խոսքերդ հնչում են վորպես շառաչ նոր,
Խոհերդ են շրջում վերջին հո՛ւնդը, ծի՛լը.
Մեր յերկնքի նման բարձր ու անծի՛ր ե
Քո անունը պայծառ, ո՛ր, առաջնորդ:

Մեր յերկնքի նման: Ահա մի մարդ հողի,
Մի լեռնական հովիվ խոսում ե քո մասին,
Շողում են աչքերը ուրախության շողից:

Կարոտներով, սիրով անախ ու լիասիրտ
Քեզ տեսել ե մի որ նա Մոսկվայում հեռու, —
Այդ վառ հուշն ե հիմա կապույտ իր աչքերում:

Գ Ո Ր Գ Ը

Նայիր, բարեկամ, դու այս գորգին
Բաղմածաղիկ ու բազմայերանդ.
Նման ե այնքան գարնան մարդի,
Գարնան ծիածան ե լույս յերազ:
Այստեղ ցանված ե շնորքն անհաս
Իմ Ղարաբաղի չքնաղ կանանց,
Իմ Ղարաբաղի հարսերի նուրբ,
Յեվ աղջիկների պայծառանուն:
Յերբ այն դու կախես քո տան պատից,
Յերբ նայես նրան ու հիանաս,
Խնդրում եմ այն ժամ չմոռանաս
Մեր աղջիկներին տալու պատիվ:
Յեվ Ղարաբաղը հիշես սիրով,
Իր չքնաղագեղ սեզ լեռներով:

Ն Վ Ե Ր Ը

Նրան հյուր ընկա: Մենք մտանք խրճիթ,
Նստեցինք շուրջը թեյասեղանի,
Սփռոցի վրա ձյունի պես վճիտ
Բաժակներն յելան թեյով ծիրանի:
Հարսը ձեռքերով արեվառ, բարակ,
Բերավ մոսկեգույն մեղր ու կարագ,
Լուսնյակի նման հացերը կլոր
Սփռոցի վրա շողշողացին լույս:
Որորոցի մեջ մանկիկը ժպտաց
Մանկական թեթև պայծառ յերազում,
Յեվ հանկարծ դբսում վրնջաց անզուսպ
Մի ձի՝ խրխինջը ջրվեժ եր հստակ,
— Ձի՛ս ե, կոխողն ե ես ձմեռ սվել
Լավ աշխատանքի համար ինձ նվեր:

Թ Ա Ր Թ Ա Ռ Գ Ե Ս

Ճերմակ շենքերի մի չքնաղ շարան
Այս շառաչաձայն գետի յեղերքին
Կանդնած ե, ահա՛, վորպես հուշարձան,
Կենդանի վրկա կառուցող ձեռքի:

Դեմը ջրվեժն ե թափալվում արծաթ—
Ելեքտրալույսի աղբյուր ու արձան,
Բնությունը խոլ, կուսակա՛ն, վայրի՛,
Փոխել ենք փարթամ դրախտավայրի,—

Այգեստանները կանաչ, համասփյուռ,
Լեռնուղիները լայն, ալտոյասուլլ,
Յեվ գյուղերը նոր՝ վողողված լույսով,
Սրտերը կիզված հույզերով մաքուր:

Այդ քո նոր փառքն ե, հայրենի՛ յերկիր,
Ձուր ուրախության, ակունք իմ յերգի:

ԲԱՄԲԱԿԱՔԱՂ

Արտերի վրա իջել է կարծես
Առաջին ձյունը թեթև ու մաքուր:
Բամբակենին է ճերմակ վարդի պես,
Ծաղկել-ծիծաղում է ամեն մարդում:
Ահա քաղում են հարսերը խնդուն,
Լույս աղջիկները, կանայք զվարթուն՝
Վարդերը ձյունն, վարդերը պայծառ՝
Նախաշնանային արտերում անծայր:
Յեվ նրանք գիտեն մաքով ու սրտով,
Վոր դուք, ձյուն վարդեր՝ ճերմակաթիթ,
Մեր Փարբիկներում դառնալու յեք չիթ,
Շորեր խշխշուն ու պայծառաթով,
Վոր մտնելու յեք և՛ տուն, և՛ խրճիթ,
Գրկելու կանանց մարմինը վըճխտ:

Զմռան իրիկուն: Յերկինքն է ծաղկել
Ճերմակ աստղերով: Խրճիթը ձյունն
Իր ճմեռային ջուրքըն է հագել:
Մի կթվորուն է մեղ հյուր ընդունեց:
— Համադումարը մեղ համար տոն էր:
Ուրախություն էր: Յեւա տրիբունը,
Սիրտս ուզում էր կրճքիցս թռչի
Ուրախությունից այդ մեծ, առաջին:
Պատմեցի մեկ-մեկ յես մեր կոխողից,
Իսկ խոսքիս վերջում ՍՏԱԼԻՆՆ, ինքը
Ինձ ծափահարեց ու սեղմեց ձեռքս:
— Վողջույններս տա՛ր, ասավ, ձեր մարդին.
Խնդրեցի նկարը — մակազրեց,
Ահա, նայեցեք, — և ինձ նվիրեց:

Մերում եմ յես թո յերկինքը զուլալ,
Զինչ գիշերների աստղերով ծաղկուն,
Նրա արևով լուսե դվայուլան,
Թառ - սաքիղը, բամբակն և ծաղկում,
Տոթ, վոսկեհակինթ խաղողն և հասնում,
Յե՛վ պերճ, և՛ շքեղ, և՛ վոսկեհասուլթ,
Բաղերում, այգում կոլտնտեսային
Գինին և հորդում շող ու հմայիչ:
Թարթառն և վշշում արծաթաքրքիջ
Ու վարպետները ընտիր ցորենի
Արտերն են հնձում վաղ առավոտից—
Ուրճերն են վոսկե ընկնում գիրկ-դրկի:
Ո՛ր, հարուստ չքճան, բեղուն հող, յերկիր,
Ներչնչանք իմ նուրբ, իմ քնքուշ յերգի:

Մ Ա Մ ՈՒ Լ Ը

Յե՛վ այն կարդում են լեռներում հեռու
Մեր հովիտները՝ քարափին նստած,
Սերմնացանները՝ մեր ծով հերկերում,
Սահմանապահները՝ արթուն, զգաստ:
Յերկրաբանները՝ նավթի, վոսկու,
Ընթերցողները՝ Մայակովսկու,
Նավաստիները՝ նավերի վրա,
Սափառնորդները՝ հյուսիս թռած:
Նա հայելին և լենինյան հողի,
Նրանում տեսնում եմ մեր յերկիրը,
Մեր հերոսներին ու մեր յերգերը,
Անցած, անցնելիք մեր անշեղ ուղին:
Կարո՞ղ ենք ապրել մենք առանց նրան
Մեր խորհրդային ափերի վրա:

Պ Ա Պ Ը

Ձմեռն է նայում ինձ ձյունաչյա
 իմ հայրենական որորանից,
 Իաշտերի վրա ձերմակ լաջակ
 Ու արշավասույր ձյունոտ քամի:
 Գետաինյա կաղնին այս ձյունածածկ,
 Կարծես իմ սլապն է դեմս կանգնած՝
 Միրուքով՝ ձերմակ, արծաթեղեն —
 Ասում են ջրադացսյան է յեղել,
 Յեվ հարյուր տարի հարուստների
 Յորնի շեղջերն է աղացել լուռ,
 Բայց յերբ մեռել է, մի բուռ ալյուր
 Ձի յեղել տանը: Սովի ձեռքին
 Թողել է անդարձ ընտանիք, տուն
 Յեվ ինձ — թոռնիկին իր խլրտուն:

Ա Ն Ջ Ր Ե Վ Ը

Անձրեվն է մաղում, հողը ծծում է
 Սեվ շրթունքներով ջինջ կաթը նրա,
 Հողում հունդերը դվարթ ցնծում են,
 Յերգում գալուստն իր՝ բարեբեր, չոայլ:
 Հողի հետ յերկրիա ծփուն ծիլերի,
 Ծիծղուն ծառերի, ծաղիկների լուրթ
 Անունից, հողուս յերկնի ծիրերից
 Քե՛զ յերգ եմ հղում, տաղեր վռակելույս:
 Մաղիր մայրենի մարդերի վրա,
 Ո՛ր, մարմանդ, մարմանդ արցունքները քո
 Արտերի վրա՝ հովիտով փոված,
 Պուրակի վրա՝ կապույտի ներքո:
 Տո՛ւր նրանց կաթը, տո՛ւր նեկտարներդ,
 Չույլ բերքով ծփան մեր հեկտարները:

ՇԻՐԻՄԱՔԱՐԸ

Գետի յեզերքին, յերկու կաղնու
Փարթամ ճյուղերի լայն ստվերում,
Մանուշակներ են վորտեղ քաղում
Դարնանը մանուկները սիրուն,
Սոխակն է վորտեղ յերգն առաջին
Խառնում ջրերի ջինջ շառաչին—
Շիրիմաքարն է նրա ընկած,
Վրեն ել սազը իր քանդակած:
Տաղերը նրա կարկաչում են
Նման այս դետին հստակահոս,
Դաշտերում, հանդում, փոթորկահույզ
Հարսանիքներում: — Հաստատում են՝
«Աշուղը մեռնում, տաղն է մնում»,
Իմաստությունը, ասված հնուց:

Բնարերգության ջինջ բաժակով
Յես յերգ եմ հանում սրտիս լճից,
Ծաղկունքն է ծաղկել լույս, —խաժաղույն
Վիթի աչքերի նման վճիտ:
Այգիներում պերճ, մարդում շքեղ
Փեթակներ շար - շար ու յերինապեղ,
Մեղունների պար, յեռ ու դեռ, յերթ,
Ծաղիկների բույր, արեվի յերգ:
Մեղուններն են բյուր անհաղ ծծում
Լույս ծաղկափոշին, լույս ավիշը
Այս ծաղկանց և այս դարնան թավիշը,
Յեվ լույսն արեվի անհուն, ցնծուն:
Փեթակների մեջ վորպես դոհար,
Հոսում է մեղրը կոհակ-կոհակ:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Ինձ անտառներն են նայում շքեղ
Իմ Ղարաբաղի հստակ յերկինք,
Կրողներն են հանել կանաչագեղ
Ծառերը, յերած գարնան յերթի:
Բուրում է դաշտում, լեռան լանջին,
Աղջկա նման, խոտն առաջին,
Ձուրն է քրքջում, տիղմով պղտոր,
Յերկինքն է նայում ճերմակ թխպով:
Վաղ գարնան անձրևներն են վխտում,
Այդչափ շոայլ ենք բաղմացնելու
Մեր վոչխարները այս լուրթ լեռներում,
Հովիտներում այս մոտ ու հեռու:
Լսում եմ նրանց ջինջ մայունը,
Յերաժշտությունից հմայուն է:

Փ Ո Ս Ա Տ Ա Ր Ը

Նստած նիկեյած շողուն հեծանիվ՝
Թռչում է խճուղու ճերմակ յերիզով,
Նայում է վոսկեգույն ծիածանին,
Անափ արտերին կապույտ հորիզոն:
Պայուսակներում քնած են լուին
Որվա թերթերը (թարմ լուրերով լի),
Ուրախ կամ տխուր նոր նամակների
Փնջերը, հեռագրերը վերին
Մեր որդանների: Թռչում է թեթեվ,
Բրիգադները կանչում են «կռունկ»,
Շտապ նրանց մեջ իր բեռն է ցրում—
(Հեռագիր, նամակ, խշխշուն թերթեր)—
Թողնում է ապա նրանց իր յետեվ,
Անցնում է ուրիշ Փերմաներ, արտեր:

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Իմ հայրենիքի դետերն են հասակ,
Իմ հայրենիքի լեռներն են ծաղկուն,
Իմ հայրենիքի ամեն թփի տակ
Մի քաղցրադալարյալ ստիսակ է յերգում:

Իմ հայրենիքի աղբյուրները ջինջ
Բյուրեղ ջրերով միշտ ինձ են կանչում,
Իմ հայրենիքի ամեն մի լճից
Բաղերի հազար յերամ է թռչում:

Մնվել եմ նրա պուրակներում թարմ,
Անտառներումը կուտական, վայրի,
Նա յե տվել ինձ իր յերգերը վառ,
Մեղեդիները՝ անուշ, յեռնային:

Փակում եմ, ահա, աչքերս, ահա
Մռավն եմ տեսնում կեցած իմ դիմաց,
Սպիտակակուրծք յեվ ձյունավահան,
Գաղաթը հասած յերկինքն ամպամած:

Թարթառն է, ահա քարերին փշրում
Խոլ կոհակների հնչուն ապակին,
Ահա ձորերը մեր ամպամշուշ
Յեվ հորիզոնը նրանց ամպագիծ:

Դեռ վոչ մի պոետ չի յերգել նրանց,
Դեռ սպասում ես դու քո յերգչին,
Հայրենի հող իմ, անցյալով մռայլ,
Ներկայով լուսե ու արեվաջինջ:

Հիմա յերգում եմ յես քո մասին
Հայրենի հող իմ, Ղարաբաղ իմ,
Հարտերիդ մասին վոսկեմազիկ
Յեվ աղջիկներիդ գլարթ ծաղիկ:

Նրանցից մեկը հաճախ, հաճախ
Ինձ յերևում ե իմ յերազում,
Աղբյուրներիդ պես հասակաչյա,
Աղբյուրներիդ պես քաղցրալեզու:

Նրա աչքերում տեսնում եմ քեզ,
Յերկիր յեռնանիստ, անտառազարդ,
Դո՛ւ արեվային կարոտ իմ կեզ,
Ի՛մ լույս որորոց, ի՛մ հարազատ:

Կնստեմ վաղը յես սավառնակ,
Կթռչեմ գիրկը քո բարձրանիստ,
Ճեղքած յերկինքդ կապտակամաթ,
Ինձ կվողջունե թնքուշ քամիդ,

Կփաթաթվի նա իմ վզովը,
Այն աղջկա պես ինձ կփայթի,
Յես յերազում եմ հողդ, դովդ
Հայրենի հող իմ, ծաղկուն մայիս:

ԱՆՁՐԵՎԻՑ ՆԵՏՈ

Անձրեվից հետո անուշ բուրում է
Լեռնային ողբ հայրենիքիս,
Շնչում եմ, թվում է համբուրում եմ
Սիրած աղջկաս շրթերն անգին:

Ահա լեռները մեր անտառանիստ,
Այս, կանաչ, կանաչ, աշնքան կանաչ,
Ահա լեռնային թարմաշունչ քամին
Ծաղկանց բուրմունքն է բերում անախ:

Անձրեվն է թափել կաթը լուսաշիթ
Բաժակների մեջ սաղարթների,
Առուն է անցնում կարկաչով հուշիկ,
Ցողում խոտերը իր յեզրերի:

Ռոմանսներ մն յերգում սրտառուչ
Վայրի հավքերը սիրահարված
Փարթամ պուրակում ու դով անտառում
Ու թփերի մեջ՝ անձրեվաթաց:

Յես ճանաչում եմ քեզ, իմ հայրենիք,
Քո հողը, ջուրը ճանաչում եմ,
Ու կարոտում եմ չքնաղ վայրերիդ,
Իմ նվազներով քեզ կանչում եմ:

Ինչ անուշ էք բուրում, վարդե՛ր,
Իմ լեռնային հայրենիքի
Թափառում եմ զվարթադեմ
Ասադերի տակ ձեր յերկնքի:

Մանկությունից ամեն ծանոթ
Թփի մոտով անցնում եմ յես,
Ձեր փնջերով ինձ աշնքան մոտ
Բարևում եք մտերմի պես:

Բարևում եք ինձ, գուրգուրում
Մեր բնության հմայքներով,
Ու լցնում եք սիրաս անհուն
Գիչերային ձեր բույրերով:

Բույրե՛ր, բույրե՛ր, ցանված սարով
Ընկած կանաչ կածաններով,
Բույրե՛ր ցանված արոտներով,
Հովիտներով ու լայներով:

Բույրե՛ր, մաղված թփերի մեջ,
Ափերի մեջ գետակների,
Չափարի մեջ բազրի պերձ,
Բույրե՛ր, աշնքան ջինջ, հաճելի:

Ինձ թվում է այս ուշ ժամին
Ձեր բույրով են բուրում առուն,
Յե՛վ դաշտային բարակ քամին,
Յե՛վ աստղերը հեռու հեռվում:

Յե՛վ լուսնյակը, վոր ասես թե
Մարդու տալու մի աղջիկ է,
Յե՛վ այս մարդը շաղոտ, թա՛ց, թե՛ն,
Յե՛վ այս աղբին մրդով լիքը:

Հիմա հարբած ձեր բուրմունքով
Լորիկներն են անուշ քնել,
Արտուտները արտերում ծով,
Արաղելը՝ չինարուն մեր:

Վարդե՛ր, վարդե՛ր, իմ յերբնազեղ
Դուք բույրեր եք ցանել այնքան,
Վոր հայրենիքը ձեր չքեղ
Կոչում են լույս մի բուրաստան:

Ափիղ ժայռից ի՛նչքան եմ ջրերի մեջ քո թռչել,
Փչրել նրանց հայելին, մինչև հատակը սուզվել,
Քարեր հանել հատակից վոսկեզույն ու փիրուզե
Ու ճչացել մանկական յերջանկությամբ խոր ու ջերմ:

Արծաթազոծ ձկներիդ յերամները խլրտուն
Լող են տալիս կարկաչուն իմ հուշերի ջրերում,
Նրանց ինչքան եմ բռնել մանկության լույս որերում,
Լցրել մաղախո մաշած, հպարտությամբ բերել տուն:

Ձինարների վոտքերն ես հարսի նման լվացել,
Վորոնք կեցած են ափիղ հասակներով սլացիկ,
Ուռենիներն են լվացել իրենց վարսը թափանցիկ
Կոհակներում քո, դեռ իմ, ջրաստ: ու լիաձեռ:

Կամրջել է, ո, հիմա կոհակներիդ շառաչուն
Հեղրոկայանը ձերմակ՝ կառուցած մեր ձեռքերով,
Լույան է հոսում լարերով դեպի կալերի հեռուն,
Ու խրճիթները յեռուն, իմ խնդություն արծաթջուր:

Յե՛վ յես հիմա տողերով իմ ներդաշնակ ու հնչուն,
Քո ափերն եմ գովերգում, քեզ եմ յերդում ու
կանչում:

ԱՆՏԱՌ

Աշնանային անտառ, կին դեղնավարս,
Աշնանային շողուն քո վոսկին ես թափում,
Քամին ծառերի հետ պարում ե վայլս
Վոսկե տերեվաթափ, վոսկե թափոր...

Տերեվները դեղին թռչունների նման
Թռչկոտելով ահա իջնում են դետին,
Կամ նստում ջրերին հստակահոս գետի,
Քչվում առաջ, վորպես մակուշիներ վոսկեման:

... Այդպես տարիներն են թափվում իմ
Յերիտասարդական համակի այս գուլալ,
Բայց յես պահելու յեմ սիրոս, ո, միշտ
Մշտականաչ, վորպես սոսիների պուրակ:

Քանզի մեր ափերում նոր ու արեվային
Ձյունազարդ մաղերով
Ծերունիներն ել յեռում են, վորպես սրտանի,
Քանզի մեզ մոտ ձմեռն ել դառնում ե լուրթ մայիս,
Աշխատանքով, կյանքով հոգեթով ու աննիհր:

Աշնանային անտառ, խարտյաչ իմ սիրունի,
Աշնանային վոսկի չքնաղ կեչիների,
Զարդարեցե՛ք պոետի յերգերի լույս ուղին,
Յեվ մնացե՛ք միշտ ել մտերիմ, սիրելի...

ՄԱՐԳՈՒՄ

Մեջքիս վրա պառկել եմ
Թավիչ կանաչում,
Շուրջս դարնան մարդերն են,
Գարնան գետակ, դարնան ջուր:

Պարզ յերկնքով յերամով
Անցան հեռանխտ
Ճերմակ — շուշան ամպերը
Մեր սիրելի Տերյանի:

Իսկ պայտերի տակ ձիուս
Մոտիկ գետափում,
Խոտն ե ահա տրորվում
Անկողնու պես մի փափուկ:

Դեմքիս քամին ե քսվում
Ծաղկանց բուրմունքով
Ու թուխ մաղերս շոյում
Քնքուչ, կապույտ իր ձեռքով:

Սաղաղությո՛ւն ձեզ ծանոթ
Դաչտեր ու մարդեր,
Մանկութ որերում եմ իմ
Մեկ ել այսպես յես պառկել,

Աչքերս հառած կապույտին,
Թավիչ կանաչում,
Շուրջս բուրոզ ծաղիկներ,
Գարնան գետակ, դարնան ջուր:

Պայծառաքանքար յերգասանը,
 Գարո՛ւնն, ծաղկալո՛րքը պառնասում,
 Սոխակն է, նրա յերգուն ձայնը
 Յես հիացքով եմ միշտ ել լսում...
 Յես մեծ սիրով եմ ահանջ անում
 Դայլայլիկներին նրա անուշ,
 Իրիկունները նամանավանդ,
 Յերբ վոր լուսինը, վորպես նավակ
 Լողում է յերկնի բիլ ովկյանում:
 Այդ պահին, ահա, սոխակն հուզված
 Յերգում է վարդի թավ թփերում՝
 Խնձորենու տակ արդեն քնած...
 Յերգում է այնքա՛ն խոր ու ներսիրտ,
 Յեվ յես սենյակիս պատշգամբից
 Մեղեդին եմ իր լսում անբիծ
 Մեր յերկրի մասին զեղատեսիլ...
 Բնության մասին մեր ամպաշարֆ
 Թավիչ լեռների պանորամով,
 Յերկնքի մասին մեր աստղաչառ, —
 Սքողված կարծես ճերմակ ձյունով...
 Յերգում է ձայնով նա սիրավետ
 Ծաղկուն թփերում, նրանց Փոնում,
 Մրցելով ասես պատիՓոնով
 Կարկաչող Շարա Տալյանի հետ...
 Ո՛ւնկ դրե՛ք ինձ հետ նրա ձայնին

Վարդե՛ր վառվառուն, հովե՛ր շոյող,
 Շարմաշո՛ւղ, կախված մեր հնձանից,
 Նոենի՛, զուգված կարմիր շորով...
 Յեվ որորեք, դուք, բարդի՛, հոնի՛,
 Մարզկոմի այդու պարտիզպանի
 Գիշերն աստղալից, յերբ նա աննինջ
 Գրքերն է կարգում Միջուրինի...

ԱՅՍՏԵՂ ՀՆՁԵԼ Ե ՔՆԱՐՐ...^{...}

Այստեղ հնչել է քնարը
Քնարերգակ Նաթալանի*)
Յեվ յերգել է մեր գեղանի
Ղարաբաղի լեռնաշխարհը:

Նա յերգել է այնպես նազով
Աղջիկներին Ղարաբաղի,
Նրա անուշ, հնչուն տաղին
Նախանձում եմ յես և այսօր:—

Յեղնիկներ են ահա չըջում
Կախարդական թավ անտառում,
Շուրջը դարուն մի դալարուն
Ու աղբյուրներ՝ հորդ, կարկաչուն:

Վայրի հավքն է սարում կանչում
Դիչերային իր մեղեդին,
Ձի ճանաչում զուրան ու դին,
Լուկ յարին է իր ճանաչում:

Ահա հարսերը խնդալի
Կժերն առած ուսերին նուրբ,
Ամեն մինը մի չքնաղ թուսի
Կաթնաղբյուրից տուն են դալի:

Սոխակներն են պարտեզներում
Համերգ տալիս ծաղիկներին,

*) Աղբյուրեջանական ահանալոթ բա-
նաստեղծուհի:

Գարունքվա այդ բալիկներին
Կասյուտաչյա, քնքուշ, սիրուն:

Ու հովերը սյար են դալիս
Գաղաթներին բարդիների,
Փափուկ մետաքսը կոտորիդ
Ձի մոռանա յերբեք հոգիս:

Արչալույսն է հագնում վառման
Վարդակարմիր իր ծիրանին,
Դու, Ղարաբաղ իմ գեղանի,
Դեղեցկուհի յես անման:

ՅԵՐԳ, ԳՐՎԱԾ ԶՐԱՂԱՑՈՒՄ

Մտա ջրաղացը
Գետի յեզերքի,
Ալյուրը, հացը
Յերգիր դու, յերգ իմ:
Զվալներ են լի
Ալյուրով սպիտակ —
Փուրգոնում, սալում
Ու սրահի տակ:
Դու ճերմակ ալյուր,
ձերմակ ցորենի,
Մաքուր ես, մաքուր,
Նման ես ձյունի:
Մեր կոլխոզները
Հարուստ են ու շեն,
Քեզնից հարսերը
Գաթա կթխեն,
Լավաշ կթխեն
Շուշանի գույնի,
Ու կփռեն լեն
Սուփրին, սեղանին:
Լինի հարսանիք,
Թե լի որ լինի,
Անպակաս ե միշտ
Մեր հացը, գինին:
Միսն ե անպակաս
Մեր պերճ լեռների
Գրկում մեծացած
Շարժաղ դառների:
Սպիտակ ալյուր,
Սպիտակ հացով,

Վարդ գինով հուրհուր,
Թարմ խորովածով,
Մեր քեֆերն են ճոխ,
Խնջույքը՝ խնդուն՝
Մեր միշտ լիաշող
Սեղանն ե թնդում:
Մեր այս յերջանիկ
Յերկրում դվարթուն,
Չունենք սով, կարիք
Ու աղքատութուն:
Զվալներով բյուր
Անցիր տնից տուն,
Սպիտակ ալյուր —
Ծով հարստութուն:

ԻՄ ՂԱՐԱՔԱՂ

(Դաստամ)

1

Հնում հազար ահ ես տեսել,
Հազար մելիք, շահ ես տեսել,
Արյուն, ավեր, մահ ես տեսել,
Քեզ արին դադ, իմ Ղարաբաղ:

2

Ան որերում քաղց ու սով եր,
Մեր դարդերը անտակ ծով եր,
Բոնակալ տերը ուժով եր
Ու չուներ վախ, իմ Ղարաբաղ:

3

Դաշնակ, մուսավաթ կռիվ տվին,
Մեր արյունը ցրիվ տվին,
Արի, հրի, մրի տվին
Շեն ու դլլաղ, իմ Ղարաբաղ:

4

Նրանք հաղած հուր-հրացան,
Չքնաղ Շուշին արին կործան,
Դարձրին մի բուռ մոխիր ցիրցան,
Քաշեցիր ախ, իմ Ղարաբաղ:

5

Կարմիր զորքը վատին քչեց,
Դաշնակ - մուսավաթին քչեց
Յեվ ուրիշ շատ-շատին քչեց,
Քաջ ու դուշաղ իմ Ղարաբաղ:

6

Բուլլեիկյան ձեռքը փրկեց,
Բուլլեիկյան ղենքը փրկեց,

Քեզ մեր կարմիր յերգը փրկեց,
Աղատ, խաղաղ իմ Ղարաբաղ:

7

Դուշմաններիդ տունն ես քանդել,
Ամեն խախուտ սյունն ես քանդել.
Մութ վորջերը, բունն ես քանդել,
Ալվան բայրաղ իմ Ղարաբաղ:

8

Ստալինը լույս տվեց քեզ,
Կրանք ու խրախույս տվեց քեզ,
Հաղթանակի հույս տվեց քեզ,
Շեն և ուրախ իմ Ղարաբաղ:

9

Ենքան պայծառ, կանաչ ես դու,
Փոխվել ես, անճանաչ ես դու,
Վառ, հուրհրան ճաճանչ ես դու,
Արևաշող իմ Ղարաբաղ:

10

Յես քո նաղն եմ հիմի քաշում,
Լուսաթաթախ իմ Ղարաբաղ,
Գարուն, ամառ, ձմեռ, աշուն—
Միշտ ես ուրախ, իմ Ղարաբաղ:

11

Մանկութունից են ինձ ճանաչ
Այբյուրներդ քաղցրակարկաչ,
Անտառները քո մուգ-կանաչ,
Հազարաբաղ իմ Ղարաբաղ:

12

Այսիական արոտներով,
Մետաքսեղեն խառ խոտերով,
Նախիրներով ու հոտերով
Հարուստ, չքնաղ իմ Ղարաբաղ:

13

Յերկինքե ե մովի նման,
Քո թարմ ողն ե հովի նման,

ԻՄ ՂԱՐԱԲԱՂ

(Դաստառն)

1

Հնում հազար ան ես տեսել,
Հազար մելիք, շահ ես տեսել,
Արյուն, ավեր, մահ ես տեսել,
Քեզ արին դադ, իմ Ղարաբաղ:

2

Սև որերում քաղց ու սով եր,
Մեր դարդերը անտակ ծով եր,
Բռնակալ տերը ուժով եր
Ու չունեեր վախ, իմ Ղարաբաղ:

3

Դաշնակ, մուսավաթ կռիվ տվին,
Մեր արյունը ցրիվ տվին,
Արի, հրի, մրի տվին
Ծեն ու դշաղ, իմ Ղարաբաղ:

4

Նրանք հադած հուր-հրացան,
Չքնաղ Շուշին արին կործան,
Դարձրին մի բուռ մոխիր ցիրցան,
Քաշեցիր ախ, իմ Ղարաբաղ:

5

Կարմիր զորքը վատին քշեց,
Դաշնակ - մուսավաթին քշեց
Յեվ ուրիշ շատ-շատին քշեց,
Քաջ ու դուչաղ իմ Ղարաբաղ:

6

Բռլլեկիյան ճեռքը փրկեց,
Բռլլեկիյան դենքը փրկեց,

Քեզ մեր կարմիր յերգը փրկեց,
Աղատ, խաղաղ իմ Ղարաբաղ:

7

Դուշմաններիդ տունն ես քանդել,
Ամեն խախուտ սյունն ես քանդել:
Մութ վորջերը, բունն ես քանդել,
Ալվան բայրաղ իմ Ղարաբաղ:

8

Ստալինը լույս տվեց քեզ,
Կրանք ու խրախույս տվեց քեզ,
Հաղթանակի հույս տվեց քեզ,
Ծեն և ուրախ իմ Ղարաբաղ:

9

Ենքան պայծառ, կանաչ ես դու,
Փոխվել ես, անճանաչ ես դու,
Վառ, հուրհրան ճաճանչ ես դու,
Արևաշող իմ Ղարաբաղ:

10

Յես քո նաղն եմ հիմի քաշում,
Լուսաթախտախ իմ Ղարաբաղ,
Գարուն, ամառ, ձմեռ, աշուն—
Միշտ ես ուրախ, իմ Ղարաբաղ:

11

Մանկութունից են ինձ ճանաչ
Աղբյուրներդ քաղցրահարկաչ,
Անտառներդ քո մուգ-կանաչ,
Հազարաբաղ իմ Ղարաբաղ:

12

Այսիական արոտներով,
Մետաքսեղեն խաս խոտերով,
Նախիրներով ու հոտերով
Հարուստ, չքնաղ իմ Ղարաբաղ:

13

Ձերկինքդ ե մովի նման,
Քո թարմ ողն ե հովի նման,

Արտերդ են ծովի նման,
Գեղածիծաղ իմ Ղարաբաղ:

14

Բաղերդ են լի մրդերով,
Չուրդ են լի բերքերով,
Մարերդ են լի յերգերով,
Վարդերի թաղ, իմ Ղարաբաղ:

15

Դու խնդում ես նոր որերում,
Քո եզ կանաչ խաւ շորերում,
Բլբուլներն են քեզ որորում,
Հարս ես չքնաղ, իմ Ղարաբաղ:

16

Աստեղաչյա, անուշահոտ
Սուսան, սմբուլ, վարդ ու նարոտ
Ամբողջ տարին հյուր են քեզ մոտ,
Գոհարաչաղ իմ Ղարաբաղ:

17

Գարնան նման դու դալար ես,
Անգին մարգարիտ—գոհար ես,
Մեր արևի լույսով վառ ես,
Լուսաշաղախ իմ Ղարաբաղ:

18

Չեռքիս սաղը իմ սիրասուն,
Հազար բերան գովք եմ ասում,
Վորդիներդ առած ուսում—
Գրագեա ոջախ իմ Ղարաբաղ:

19

Բախչա բաղիւ բարը ծով ե,
Լեն արտերիդ վարը ծով ե,
Մարերիդ դալարը ծով ե,
Կանաչ յայլաղ իմ Ղարաբաղ:

20

Անուշ վարդ ես սրտիս համար,
Պայծառ դարդ ես սրտիս համար,

Միշտ զվարթ ես սրտիս համար,
Գովական տաղ իմ Ղարաբաղ:

21

Ենպես լավ եմ քեզ ճանաչում,
Բլբուլի պես խաղ եմ կանչում,
Քո դրկում եմ յես կանաչում,
Վոսկի վարաղ, իմ Ղարաբաղ:

22

Յես քո ծաղկանց ալն եմ սիրում,
Գոհարը ե լալն եմ սիրում,
Թութ ու կեռաս, բալն եմ սիրում,
Վառ շամանդաղ իմ Ղարաբաղ:

23

Մռավ, ձյունդ շատ նախշուն է,
Ջուր փեշերդ նա նախշում է,
Հալչում, ջրերը բաշխում է
Գետերին պաղ, իմ Ղարաբաղ:

24

Ալվան—ալվան դյուլը իմն է,
Սուսան ու սմբուլը իմն է,
Քաղցրախոտ բլբուլը իմն է,
Ունես բյուր խաղ, իմ Ղարաբաղ:

25

Բաղ ես դնում դու վաղելով,
Կոխողնիկ յա՛ր, թուխ մաղերով,
Ինձ վառեցիր քո նաղերով,—
Արմաղ—չարմաղ իմ Ղարաբաղ:

26

Յա՛ր, ձեր բաղի վարդն է սիրուն,
Քո քաղհանած արտն է սիրուն,
Ծով աչերիդ թարթն է սիրուն,
Յարի ծիծաղ, իմ Ղարաբաղ:

27

Բուրում ես դու սուսաններով,
Ճերմակաչուրթ չուշաններով,

Ինձ ես կանչում նշաններով,
Յես քեզ մատաղ, իմ Ղարաբաղ:

28

Քո ներկան ե հիմի պայծառ—
Ասես զարնան փարթամ մի ծառ,
Գեղգեղում են հավք ու ծիծառ
Սիրահար աշուղի նման:

29

Արտե՛ր, արտե՛ր որոր-չորոր,
Մվավում են իմ չորս բոլոր,
Յելավ լուսնյակը վոսկեվոր,
Շողչողուն մանգաղի նման:

30

Վայրի վարդն ե բուրում թփում,
Կեսն ե հոսում ու գետափում
Մեր կոլխոզը թուփ ե թափում,
Թուփն ե մաղվում շաղի նման:

31

Ամեն սարում հաղար աղբյուր,
Գլզում են բյուրեղ, մաքուր,
Անուշ, վորպես յարի համբույր,
Յարի ջինջ ծիծաղի նման:

32

Ջուրն են գնում քայլով քնքուշ
Մեր հարսերը անուշ-մեղուշ,
Ամեն մինը մի թառլան դուշ,
Նրանց խոսքն ե խաղի նման:

33

Մեր Ֆերման նոր ու դալարուն
Վրաններ ե զարկել սարում,
Յարս ե կնտեղ մածուն մերում
Քաղցրանուշ դայմաղի նման:

34

Կթվորուհին կով ե կթում,
Կթեչներում կաթն ե խնդում
Մեր սարերի ջինջ, զվարթուն
Աստղերի շափաղի նման:

35

Ամպերի մեջ վոլոր-մոլոր
Լուսինն յելավ դեղին, վլոր,
Վոսկի մաղեց նա չորս բոլոր
Սարի կարագ յուղի նման:

36

Արևի տակ ուրախ, ցնծուն
Բրիզադս արտն ե հնձում,
Նանս նստել հաց ե հունցում,
Անուշ ձվածեղի նման:

37

Արևոտ առավոտ ես դու,
Ծաղկուն, անուշահոտ ես դու,
Ինձ հարադատ ու մոտ ես դու,
Իմ տուն, ոջախ, իմ Ղարաբաղ:

38

Կաղնիներով հսկահասակ
Պուրակները կանաչ գիսակ,
Կաղմում են քո կրճքին պսակ,
Սիրուն, արմաղ իմ Ղարաբաղ:

39

Աղջիկներդ խաս խումար են,
Կոկոն, մեխակ, նունուֆար են,
Սաղերս նրանց համար են,
Դու անուշ տաղ, իմ Ղարաբաղ:

40

Ման դամ ալվան քո բաղերով,
Կանաչներով ու թաղերով,

Ճերմակչուչան քո շաղերով,
Վարդով լի մաղ, իմ Ղարաբաղ:

41

Յերամակներ նժույզների
Վրնջում են քո մարդերի
Դալար ծովում սքանչելի,
Շողաթաթախ իմ Ղարաբաղ:

42

Բամբակն է քո ծոցում աճում,
Գլալուլան է կանաչում,
Գինին, արաղն է կարկաչում,
Քո քեֆն է չաղ, իմ Ղարաբաղ:

43

Ավտոներն են սարով անցնում,
Փարվազ անում, ճորով անցնում,
Միլի կանաչ չորով անցնում,
Շուխով ու շախ իմ Ղարաբաղ:

44

Զառ փեչերին կանաչ լեռան
Հավքերն իջան յերամ-յերամ,
Փետուրները վոսկե շերամ,
Մետաքս, արմաղ իմ Ղարաբաղ:

45

Ժողովուրդներ յերկու ազգի
Նման գարնան յերկու հասկի
Ծաղկում են քո գրկում վոսկի,
Վոսկեվարաղ իմ Ղարաբաղ:

46

Նոր աշխարհի վառ ծաղիկ ես,
Նոր խնդությամբ հիմա լիքն ես,
Ադրբեջանի աղջիկն ես
Գյոզալ, չքնաղ իմ Ղարաբաղ:

ՀՆԻՅԱԿՆԵՐ, ՈՒԹՆՅԱԿՆԵՐ
ՅԵՎ
ՏՐԻՈՒԼԵՏՆԵՐ

Հ Ն Գ Յ Ա Կ Ն Ե Ր

1.

Մեր հանճարները, ո, շատ են սիրել
Բանաստեղծութունն, բանաստեղծներին .
Մարքար, Ենգելսը
Հայնեյի նման գրել են սիրերդ,
Լենինը անդիր գիտեր Պուշկինին :

2.

Այբերտին հիմա վոնց կարգա հանդիսա
Քո սոնետները, Արտուր Ռեմբո,
Յերբ Իսպանիայում
Մարտ Ե, պայքար Ե մահու ու կյանքի,
Յերբ պիտի կռվել յերգով ու սուժբով :

3.

Սմեն մի պոետ իրա բաժակով
Թո՛ղ խմի գինին բանաստեղծության .
Վողջո՛ւյն այդեկու՞թ,
Վողջո՛ւյն քեզ գինի բիլ ու խաժագույն —
Մեր հնձանների, մեր հայրենի տան :

4.

Ո, Ջուլյետա՛, հին Իտալիայի
Ո, գեղեցկուհի բանաստեղծական,
Ո, շեքսպիրյան սե՛ր,
Արդ նոր Հոոմոսը ցոփ ու անմայիս
Ծախու մի կին ես դու անսպանական :

Յես մուգիկան եմ լսում Բախի
Մեր ամառային նոր բուլվարում,
Յերածշտուրթո՛ւն,
Դու վո՞նց ես այսքան վիշտ ու թախիծ
Ու կարտաներ քո մեջ ամբարում . . .

6.

Ո, յես սիրում եմ խանդաղաղին
Առափոռները աշնանային,
Յերբ իմ պերճ յերկրում
Մըղերով բեղուն հազար այգի
Յնծում են, բուրում ջինջ, հմայիչ:

7.

Վարդերն են նորից վերածաղկել,
Նորից բուրում են դարնան այգում,
Նորից բացվում է
Իմ և քո սիրո լուսածաղը,
Իմ քնքշալի սե՛ր, քնքշանուրբ քո՛ւյր:

8.

Գարնան ծառերը կանաչ, թեվարաց,
Իրենց բարբառով գրույց են անում
Մեր նոր քաղաքում
Ու պոետները, պայծառ լուսարա՛յ,
Ձքնաղ դարունն են մեր փառաբանում:

9.

Յես քեզ կանչում եմ պաղատագին —
Քնքշության, սիրո իմ ձեռքերով,
Յե՛կ, հեռավո՛րբս,

Յե՛կ, մախր դու իմ ծաղկուն այգին,
Դարձիր վիպակիս շունչ ու հերոս:

10.

Հիմա դեռ ձյուն է, դեռ հունվար է,
Բայց նորից սրտով իմ լուսուող
Տեսնում եմ ահա
Քո դեղատեսիլ, նուրբ դալարը
Մայի՛ս հմայիչ, լիագորով:

11.

Յերկի՛ր իմ, թե քո հորիզոնը
Իմ յերգի հորիզոնը լինի
Կայնքում, աշխարհում,
Յերգս կլինի լայն, կիզուն միշտ
Ու նոր խոհերով ինձ կզինի:

12.

Կարլ Լիբկնեխտը յերգեր է գրել
Բանասային խուցի պատերի վրա,
Փա՛ռք քեզ, պոեզիա՛,
Դու ուղեկցել ես մարտերում հրե, —
Յեղել ես մեզ քույր ու կամք ու կրակ:

13.

Ձյունե միրուքով այն պարտիզպանը
Առափոռյան դեմ ծառերն է ջրում,
Իսկ դու բանաստե՛ղծ,
Հանգիստ նպտել ես ահա քո տանը
Յեվ քնարական յերգեր ես դրում:

14.

Յեղեմիտներն են սրբաբնութ՝ նապով
Իմ այս փայտայած, իմ սիրած աղբում,
Շքրչում ականջիս
Գարնան դալուստը շքեղ, յերազուն, —
Դու յե՞րբ ես դալու, իմ սիրուհի, քո՛ւշը :

15.

Մի չիկազանդուր յերիտասարդ մայր
Մանկիկն իր գրկած շրջում՝ և ահա
Մայիսյան աղբում, —
Ի՞նչքան զգվանքներ, քնքանքներ անմար
Իր մանկան համար ունի նա պահած :

16.

Քեզ հետ նստել ենք այս ծառի տակին,
Խոսել ենք կյանքից, սիրուց սրտակեղ,
Մոռացել՞ ես դու՛,
Կանդնած և ահա այս ծառը կրկին,
Հարցրու՛ բոլորը կպատմի նա քեզ :

17.

Եյն արեվն եր կախել լույս քուլան,
Յեզ հալչում էյին ձյուններն ելի,
Մեր գյուղի ճամբին,
Իմ առաջ յելավ գարունը զուլալ,
Իմ առաջ յեկար, և՛ դու, սիրելի՛ :

18.

Դեռ քեզ հաճախ եմ կարոտում, անգի՛ն,
Կարոտն եմ հանձնում փոքրիկ յերզերիս,
Բայց վոչ մի անգամ,

Դեռ չեմ կարոտել այսչափ քնքչազին,
Ինչպես աստղալից այս ջինջ գիշերին :

19.

Յերկինքը, փորպես կապույտ մի քարտեղ
Տարածված և իմ վերել անասման
Աստղալից, մաքուր,
Այս գիշեր կծաղկեն, ախ, ինչքան վարդեր,
Ի՞նչքան շուշաններ՝ աստղերի նման :

20.

Այսօր առալոտ ապրիլն ինձ բերավ
Ծաղիկներն մի համաստեղություն.
Յես մտածում եմ՝
Ինչ փոր մեզ համար ցնորք եր, յերազ,
Ծաղիկներով և, սի՛րտ, արդեն փթթում :

21.

Ո, մարդիկ շատ են աշխարհում լացել,
Արդ ինդությունն և զարնան վարար դեռ,
Փա՛ռք քեզ, Մտալ՛ին,
Փա՛ռք քեզ, դու բերիք այս լուսարացը,
Ո, յերջանկության մեծ ճարտարապետ :

22.

Ինչպես քարերը դեռափին ընկած,
Մակրնթացության ժամին կորչում են
Գուռ կոհակներում,
Այլպես կորչում եք դուք, վշտե՛ր անկար,
Մեր մեծ ինդության այլքների մեջ :

23.

Պատից նայում ե, ահա՛ ինձ Գորկին,
Լավատեսության այդ մեծ դարբինը,

— Բարեւի քեզ, ս'իլ մարդ, —
Այս յես ճշում եմ իմ սրախ խորքից —
Մարդն եր, բերկրանքն եր միշտ կյանքիդ
Հիմնը:

24.

Ամեն մարդ կայնքում մի բան է սիրում,
Իսկ յես սիրում եմ՝ ձեզ, մանուկներ լույս,
Ձե'դ, ծաղիկներ լուրթ,
Դուք միշտ ժպտում եք աչքերով փրկուզ
Մեր կյանքում պայծառ, ե' իմ յերգերում:

25.

Մի որ կմենենեմ ու հող կղատնամ
(Հիմա ապրում եմ պայծառ ու զխարթ),
Բայց դու, քաղա'ք իմ,
Հավետ կըցնծաս, փորպես փառք դարնան,
Հավետ խանդավառ ու խինդանվազ:

26.

Ով վոր յեկել է—քեզ նզովել է,
Ով գնացել է—լացել է անգոհ,
Իմ բարեկամ, կյա'նք,
Մենք ենք, վոր պրկած մեր պիրկ ձեռքերը,
Պարզում ենք վերը գրոշները քո:

27.

Յես նստած էյի դարնան անտառում
Յեզ լսում էյի յերգը սոխակի
Գեղդեղուն, անուշ.
Դո'ւ անտառի պես թարմ ես, անթառամ,
Դո'ւ յերգի նման զխարթ ես, հողի'ս:

28.

Ճայերն են ճախրում ճերմակ ջրերով
Առաջին ձյունի փաթիլների պես
Անարատ, անբիծ.
Ո', իմ սիրուհի', իմ ելազներում
Մաքուր, մաքուր եմ միշտ տեսել յես քեզ:

29.

Դեղձենիները դեռի մեջ հիմի
Թափեցին դարնան վառ ու գեղանի
Ծաղկաթերթիկներ,—
Այս տարի դեղձը առատ կլինի
Իմ սրախ յերկրի շքեզ սեղանին:

30.

Ամառվա այգում համերգ է տալիս
Նվաղախումբը մեր գորամասի.
Լի'ստ, յերբևե
Գուշակե'լ ես, վոր քեզ կը կատարի
Կարմիր մարտիկը մեր արխատիրա:

31.

Իմ գլխի վրա դեռ ծերությունը
Հունվարյան, շուրջ ձյունը չի ցանել.
Թեկուզ ցանի յել,
Ելի կլինեմ ջահել, խնդուն յես
Յերկրում, ուր վառ է, կյա'նք, ծխածանրը:

32.

Մանուշակներ են արդեն վաճառում
Ծաղկանց խանութում ու փողոցներում.
Բարեւի քեզ, մայի'ս,

Կանուշակարեր արեվոս գարո՛ւն,
Ձեռքդ սեղմում եմ յերգիս տողերով:

33.

Ա՛խ, ծովը ախոր ի՛նչ փեղեցիկ է.
Յե՛կ, նստենք մակույկ ու թխալարենք
կանաչ ջրերով,
Ինչ իմ սրտում կա, կասեմ ծովում քեզ,
Թո՛ղ ալիքներն ել մեր սերն ուրբեն:

34.

Իմ հայրենիքի լեռնալանջերում
Թուխ յեղնիկների խմբերն են խաղում.
Նայե՛ք աչքերիս,
Իմ հայրենիքի կապուտակ հեռուն,
Ու արեգակն է այնտեղ ծիծաղում:

35.

Արեվը, վորպես խարոյաչ մի յեղնիկ
Լեռան լանջերով ահա վազում է.
Ձահեղութ՛յո՛ւն իմ,
Դու արեգակին միշտ մոտիկ յեղեր,
Թո՛ղ հուրըդ լինի աննվազուն միշտ:

36.

Դու մի՛ նեղանա, իմ հեռավո՛ւրբս,
Վոր նամակիդ ուշ եմ պատասխանում,
Ձրազլած եմ խիստ,
Յերգ գրելով է անցնում իմ ուրբ,
Իսկ յերգերի մեջ քեզ չեմ մոռանում:

37.

Իմ առաջ հազար վոռակե շքամուտք,
Հազար դռներ ես բացել, հայրենի՛ք,

Յես յերախտապարտ,
Ինձ հանձնած հախուռն հույզերի քամուն,
Քո տունն եմ մանում մոտ ու հայրենի:

38.

Ամեն մարդ ունի իր առաստաղը,
Սալանորդները այն շատ են սիրում,
Յես իբրեւ պոետ
Նոր պիտի նվաճեմ ջինջ, առանց թախիծ
Առաստաղը իմ յերգերի փերուղ:

ՈՒԹՆՅԱԿՆԵՐ

1

Ո՛ր, յերկրագունդը մեր իմաստուն
Առանցքի շուրջն է իր սրտովում,
Իսկ մենք՝ իմաստուն առաջնորդի,
Վոր վարում է մեզ անդուլ մարտի
Մակընթացներով դեպի խաղաղ
Յեղերքներ, հերկեր չեղած, չքնաղ,
Գազաթներ և՛ սե՛ղ, և՛ կուսական,
Հաղթանակներով մեր պսակված:

2

Ու Հերկուլեսը — միջն է ասում, —
Հրեշների յե խոցել բազում,
Ու հիդրաների մահառիթ, մառ,
Մարդկուժյան անվիշտ բախտի համար:
Դու Հերկուլեսն ես վողջ աշխարհի,
Քո կորովովը շոնդալի
Մաքրում ես կյանքը կապխտալի
Հրեշներիցը չար, ահալի:

3

Մեր այս հնամյա հողի վրա
Փողովուրդների համար զրկված,
Յեղար լուսավոր մի հանդրման,
Տվի՛ր նրանց տուն, հաց ու կտակ,
Տվի՛ր որենքներ վեհ, չգրված,
Տվի՛ր աշխատանք խնեղաշուսյլ,
Տվի՛ր այս ներկան լուսածրար, —
Նավաբը, չարը, մառը ցրած:

1

Դու մեզ մղում ես արդար պայքար
Մեր ղեկավար ձեռք ամենակար,
Մենք մարտիկներն ենք քո դնդերի,
Սերված քո մտքից, քո հունդերից,
Մնված կենարար քո ջերմ կաթով,
Անշահ, անկաշառ քո հավատով,
Մենք կազմ, պատրաստ ենք հրամանիդ
Կոխվ թռչելու վորպես մրրիկ:

5

Հյուրընկալ տուն ես, խորհրդային
Իմ լայն հայրենիք, ծաղկուն մայրիս,
Հյուրընկալ տուն ես, ո, մայր ես դու
Յե՛վ նեղքի համար անհաց, անտուն,
Յե՛վ չին գյուղացու՝ կանտոնական,
Յե՛վ հանքափորի աստուրական:
Դրանով չես միթե՞ դու կուռ անպարտ,
Ամբո՛ց անդրալ, Լենինյան փա՛ռք:

6

Ո՛ր, վոչ մի ահեղ, դարհուր աղետ,
Վոչ մի փոթորիկ ու խորշակ խենթ՞
Չեն կարող մատնել մատախուղի,
Իմ մեծ հայրենիք, պայծառ ուղիդ:
Գնում ենք ուղիդ ու աննահանջ,
Կուրծքներս պարզած վորպես վահան,
Նչված է բախտը մեր պլաթթուն,
Մեր իսկ ձեռքերով, հավետ անդուլ:

7

Մենք ուղիներով բաղմավտանդ
Հասել ենք կյանքին այս ջինջ վտակ,
Հասել ենք բախտին անդուղական,

Հայացքներում մեր լույս արագան :
Բարեկամ, յեղիք նրան արժան,
Նրա դրոշին — կարմիր շուշան,
Մարտերում թափված մեր բոլոր արյան
Յեւ բուրումնալեւ մեր այս դարնան :

8

Ծաղիկներովը քո կուսագեղ
Գարունը այսօր ինձ պատկեց,
Տեսա ինձ ծաղկուն վարդերի մեջ,
Մեխակների մեջ թարմ ու անմեռ,
Մարդարիտներ եր ցողը գրեւ
Թերթերի վրա նրանց հրե :
Ծաղիկներովը այդ հուրհուրան
Յերկիրն է ժպտում մեր ժշտուրախ :

9.

Կյանքը դարձել է հիմա խնձույք,
Մեր գինիներն են արդ կարկաչում,
Մեր տավիղներն են վոսկյա հնչում
Հովիտներում մեր, լեռան լանջում :
Բարեկամ, յես քեզ հյուր եմ կանչում,
Արի իմ յերկրի թարմ կանաչում
Խրախե'նք, յերգե'նք, անհող պարե'նք
Մեր յերկրի տոնին շողջո'ղ, արե'վ :

10.

Բուրրապտուղ շուշլ ամա'ռ,
Սիրում եմ յես քո զեղնակամար
Աչքերը, իբրեւ իմ սիրուհու
Աչքերը հստակ, արեվահուր,
Սեւ վողկույղները քո խաղողի
Կախված արգասուն կրծքին հողի,
Նման են իր թուխ դանդուրներին,
Այնքան դրավիչ ու սիրելի :

11.

Իջավ յերեկոն հանդարտալեւ,
Լուսինը ճերմակ ամպով նավեց,
Մահայն միթե՞ յես լուսնահար եմ,
Միթե՞ յես լուսնի սիրահար եմ,
Միթե՞ իմ յերգը պիտի ձոնեմ
Այդ զեղեցկուհուն զեղնաձյունե,
Թողած իմ յերկրի աղջիկներին
Յեւ չքնադադեմ յեւ սիրելի :

12.

Հրապարակով ստաղիտնի,
Մարմիններով պիրկ ու զեղանի
Ահա վազում են նրանք թեթեւ,
Վորպես լեռնային յերկու վիթեր,
Նրանք մեր յերկրի աղջիկներն են,
Ինչքան են քերծեր, ժայռ ու լեռներ
Մաղցել նրանք — ո՞ր, մանկություն,
Յեւ չարածիճի է խլրտուն :

13.

Ահա լեռնային մեր մարմարը,
Մաքուր է, կույս է սուրբ այս քարը :
Քանդակագործնե'ր մեր վեհ դարի,
Դուք քանդակեցե'ք մեր այս քարից
Արձանը անբիժ յեղբայրության,
Թող նա խոյանա խոր խնդությամբ,
Քերի կապույտը մեր կամարի,
Վորպես մի ամբողջ սեղ, անասիկ :

14.

Տվե'ք ձերքերը ձեր մարմարին,
Տվե'ք ձեռքերը ձեր քաջարի,
Տվե'ք ձեր սերը լուսամարմին,

Տվեք հանձարը ձեր հանձարի
Յեղբայրութեան մեծ դադարիսին,
Վոր ստալինյան հրով վա՛ն միշտ
Յերդի՛ մարմարում մեր աշխարհի,
Նվազների հետ մեր քնարի:

15.

Յես յերթեք, յերթեք քեզ չեմ դժի
Լենինյան աստ՛ղ մեր գրոշի,
Ընչազուրկների փրկութ՛յուն դու,
Մնդութ՛յուն հողի, հանքի մարդու,
Կմաքանեմ քո մարտում դաժան
Ու կլինեմ քո փորդին արժան,
Բոլոր աստղերի աստղ հրաչ,
Հար շողա՛ յերդիս ուղու վրա:

16

Կարմիր մարտիկի անպատյան սուր,
Յերկնի պես կապույտ, մաքուր ու սուրբ
Դու մեր մարտերում բովված, սրված
Վաստիսի դաժան սրտում խրված,
Սիրում եմ յես քո մերկութ՛յունը,
Հուր-հուր փայլերդ դու մարտում մեր,
Շողա՛ դու, վորպես շողշող շողակ
Թ՛չամին քեզնից թող հար դողա:

17.

Դու մարմարիտնի նման մաքուր
Անարատ յեղիք պայքարի քույր,
Ինչպես Ռոպա Լյուքսեմբուրգը
Միշտ բարձր եր, վորի կամքի բուրդը
Մեր մարտերնչումի հորձանուտում —
Յեղիք մաքառող, հորձանող դո՛ւ,
Յեղիք նվիրված մեր բանակին,
Մեզ հետ գրոհի՛ր, հաղթանակի՛ր:

Կհյուսեմ մանյակ իմ յերդերից
Քեզ համար դուստր իմ սիրելի:
Կտամ հայրական սեր ու քնքշանք
Քեզ իմ նորբայց, լուսե շուշան,
Մեր արեվը քեզ կհամբուրե,
Նրա լույսերով դու կբուրես
Մեր մանուկները պլարի՛թ աշու՛մ,
Իմ պայծառ դու՛ստր, ծաղիկ մաքուր:

19.

Յես քեզ բերել եմ այրենարան,
Վոր կարդաս, դնաս ուսումնարան,
Յես քեզ բերել եմ և խաղալիք
Սեզ աչիկներով իմ լավ բալիկ,
Դու լավ սովորիս այրուբենը,
Վոր պայծառ մանես կյանքի բեմը,
Կարդա՛, ուսում ա՛ն, խաղա՛, բերկրի՛ր,
Դարձի՛ր արժանի դուստր յերկրի՛:

20.

Ինչքան ել փոեն ու մահ ու սով,
Ինչքան ել դենն ձեզ բանտ, աքսոր
Ո, մեր յեղբայրներ Արեմուտքի,
Դուք լեռնանում եք, յեյած վուտքի,
Ձեր մարտաձայնը լսում ենք մենք
Վասկու Հորթի դեմ այն չարանենդ,
Մնվախձան և ձեր փառքը անմես,
Մեր փառքը՝ ձերն և, ձեր փառքը՝ մեր:

21.

Ոտարյերկրացի իմ բարեկա՛մ,
Դու տեսել ես մարդ ու բարեկազ

Դու նստել ես բանտ, տեսել արտոր,
Կրել չղթաներ ու քաղց ու սով.
Արդ դու յերկրում ես մեր ազատ, սուրբ,
Թող քեզ մեր կյանքի ղեփյուղը զով
Համբուրի, իբրև՛ վախճառ վորդու,
Մասկվան լինի քեզ ու մայր ու տուն:

ԹԲԻԼԻՍԻՅԱՆ ՏՐԻՈԼԵՏՆԵՐ

1.

Վողջո՛ւյն, վողջո՛ւյն քեզ Վրաստան,
Դու խաղողի լույս հայրենիք,
Հեքիաթ պարտեզ իմ վոսկեմիրք,
Վողջույն, վողջույն քեզ Վրաստան:
Արեվային իմ արբեստան,
Պերճ անդաստան բաղմաբարիք,
Վողջույն, վողջույն քեզ Վրաստան
Դու խաղողի լույս հայրենիք:

2.

Վողջո՛ւյն քո թիր ժողովրդին,
Վոր ծնողն է Ստալինի,
Վոր ձեռքերով իր մայրենի
Փայել է մեծ առաջնորդին,
Վոր մարտերում իր մեծ յերթի
Կոփեց նրան դեռ պատանի —
Վողջո՛ւյն քո թիր ժողովրդին,
Վոր ծնողն է Ստալինի:

3.

Փա՛ռք կաղբեկի արձիվներին —
Վրաստանի ըմբոստ վողուն,
Փառք վորդոցը նրա տոկուն,
Նման ազատ արձիվների,
Վոր ջանաց թավաղների,
Ժանդարմների ժանտ կապանքում —
Փառք կաղբեկի արձիվներին —
Վրաստանի ազատ վողուն:

4.

Կախեթիայի զինով կահաչ
 Քո կենացն եմ սիրով խմում,
 Քո անունն եմ փառաբանում
 Կախեթիայի զինով կահաչ:
 Յերգի նման քաղցրակարկաչ,
 Քո համբավն ե ինձ միշտ զինում,
 Կախեթիայի զինով կահաչ
 Քո կենացն եմ սիրով խմում:

5.

Արշալուսից գույներ առած
 Քո նարինջն ե իմ սեղանին,
 Քո լեռների պերճ, զեղանի
 Մայրամուտից գույներ առած:
 Հանց արեգակը անարատ
 Ծաղկածրար Ալազանի,
 Արշալուսից գույներ առած
 Քո նարինջն ե իմ սեղանին:

6.

Կյա՛նք, ծաղկել ես Կոլխիդայում,
 Ալազանում հին Ռիոնի,
 Նման ամռան անուշ թոնի
 Կյա՛նք, ցնծում ես Կոլխիդայում:
 Ճահճուտների այս հին վայրում
 Դու հատնեցիր հանց նոր փյունիկ,
 Կյանք, ծաղկել ես Կոլխիդայում,
 Հովիտներում նոր Ռիոնի:

7.

Հայրենիքում մեծ Ծոթայի
 Վորքան յերգեր, արեվ, մայիս.
 Պոե՛տ, սիրտդ թող հմայի
 Հայրենիքը մեծ Ծոթայի:

Հողով անվիշտ, անամայի
 Մանկան նման շուրջդ նայիր,
 Տես որբանում մեծ Ծոթայի—
 Վորքան յերգեր, արեվ, մայիս:

8.

Գարնանային արեգակով
 Ծիծաղում ե թբիլիսին,
 Վորպես սիրով ծփուն մի սիրու
 Գարնանային արեգակով.
 Փռված Քուռի գույք յեղերբով,
 Նման չքնաղ, գուգված հարսի,
 Գարնանային արեգակով
 Ծիծաղում ե թբիլիսին:

9.

Բլուրների կանաչ շղթան
 Կապած մեջքիդ, թբիլիսի՛,
 Նայում ես ինձ գեղատեսիլ
 Բլուրներով կանաչ շղթա:
 Իմ սրտի մեջ դու միշտ ժպտա,
 Այդպես չքնաղ, վորպես տեսիլ,
 Բլուրների կանաչ շղթան
 Կապած մեջքիդ թբիլիսի՛:

10.

Փողոցներիդ յեղերքներին
 Ծաղկանոցներ կան ծիծաղկուն,
 Վառ վարդերն են հիմա ծաղկում
 Փողոցներիդ յեղերքներին:
 Յես հյուսում եմ իմ յերգերին
 Ծաղիկներիդ ծուխ — ծուխ, ծաղկուն,
 Փողոցներիդ յեղերքներին
 Ծաղկանոցներ կան ծիծաղկուն:

Կախեթիայի գինով կահաչ
Քո կենացն եմ սիրով խմում,
Քո անունն եմ փառաբանում
Կախեթիայի գինով կահաչ:
Յերգի նման քաղցրահարկաչ,
Քո համբալն ե ինձ միշտ գինում,
Կախեթիայի գինով կահաչ
Քո կենացն եմ սիրով խմում:

Արշալուսից գույներ առած
Քո նարինջն ե իմ սեղանին,
Քո ընձերի պերճ, գեղանի
Մայրամուտից գույներ առած:
Հանց արեղակը անարատ
Ծաղկածրար Ալազանի,
Արշալուսից գույներ առած
Քո նարինջն ե իմ սեղանին:

Կյանք, ծաղկել ես Կոլխիդայում,
Ալազանում հին Ռիոնի,
Նման ամռան անուշ թոնի
Կյանք, ցնծում ես Կոլխիդայում:
Ճահճուտների այս հին վայրում
Դու հառնեցիր հանց նոր փյունիկ,
Կյանք, ծաղկել ես Կոլխիդայում,
Հովիտներում նոր Ռիոնի:

Հայրենիքում մեծ Շոթայի
Վորքան յերգեր, արեւ, մայրս
Պոե՛տ, սիրադ թող հմայի
Հայրենիքը մեծ Շոթայի:

Հողով անվիշտ, անամայի
Մանկան նման շուրջդ նայիր,
Տես որբանում մեծ Շոթայի—
Վորքան յերգեր, արեւ, մայրս:

Գարնանային արեգակով
Ծիծաղում ե թբիլիսին,
Վորպես սիրով ծփուն մի սիրտ
Գարնանային արեգակով:
Փռված Քուռի գույք յեղերբով,
Նման չքնաղ, գուգված հարսի,
Գարնանային արեգակով
Ծիծաղում ե թբիլիսին:

Բլուրների կանաչ շղթան
Կապած մեջքիդ, թբիլիսի՛,
Նայում ես ինձ գեղատեսիլ
Բլուրներով կանաչ շղթա:
Իմ սրտի մեջ դու միշտ ժպտա,
Այբպես չքնաղ, վորպես տեսիլ,
Բլուրների կանաչ շղթան
Կապած մեջքիդ թբիլիսի՛:

Փողոցներից յեղերքներին
Ծաղկանոցներ կան ծիծաղիուն,
Վառ վարդերն են հիմա ծաղկում
Փողոցներից յեղերքներին:
Յես հյուսում եմ իմ յերգերին
Ծաղիկներից ծուփ — ծուփ, ծաղկուն,
Փողոցներից յեղերքներին
Ծաղկանոցներ կան ծիծաղիուն:

Յերկինքը քո կապույտ ափսե
 Լվացած ե գարնան ջրով,
 Յես սիրում եմ անհուն սիրով
 Յերկինքը քո՝ կապույտ ափսե:
 Քույր հարազատ, լուսեղեն սեր,
 Մայրաքաղաք լիազորով,
 Յերկինքը քո կապույտ ափսե
 Լվացված ե գարնան ջրով:

12.

Յես անցնում եմ Չեչուսկինյան
 Քո հոյաչեն մեծ կամուրջով,
 Յողաթաթախ, թավ կանաչով
 Բլուրների Չեչուսկինյան:
 Ողներ դու ինձ, նվազուն յամբ
 Հյուսելու յերգ նոր կարկաչով,
 Յես անցնում եմ Չեչուսկինյան
 Այս հոյակերտ նոր կամուրջով:

13.

Յերեկոյան ափերը այս
 Ընկղմվում են լույսերի մեջ,
 Հուրհրում են հրով անչեջ
 Գեղեցկանիստ ափերը այս:
 Մաքուր վորպես մանկան յերազ,
 Մայրական գիրքի, սիրուն ու պերճ.
 Յերեկոյան ափերը այս
 Ընկղմվում են լույսերի մեջ:

14.

Այստեղ մի որ ապաստանեց
 Պուշկինը մեծ, հալածական,
 Տիրաններից դաժան, այնքան

Այստեղ մի որ ապաստանեց:
 Բորբ յերգերով խարաղանեց
 Որենքները բիրտ, ժանտահան,
 Այստեղ մի որ ապաստանեց
 Պուշկինը մեծ, հալածական,

15.

Հնչել ե լույս քնարը քո
 Այս ափերում, ճալճավածե,
 Ժողովրդիդ վիշան ե լացել
 Քանքարավոր քնարը քո:
 Արդ այս կապույտ յերկնի ներքո
 Աղատության աչքն ե բացվել,
 Հնչել ե լույս քնարը քո
 Այս ափերում, ճալճավածե:

16.

Յես փնտրում եմ Սայաթ-Նովի
 Հայրենական ոթախը հին,
 Յես յերգում եմ ո, տաղը հին
 Մեր հանճարեղ Սայաթ - Նովի:
 Յույց տուր, առում եմ, հանդիպողին
 Գորչ Քարափի այն թաղը հին,
 Ուր ընկած ե Սայաթ-Նովի
 Հայրենական ոթախը հին:

17.

Յես կանգնել եմ Քուռի ափին,
 Չկնորս Պեպո, քեզ եմ կանչում,
 Քեզ եմ ձայնում ու ականջում
 Վառնաձայնդ՝ Քուռի ափին:
 Շողում ե նոր կյանքի արփին
 Յեղերքներում այս կարկաչուն,
 Յես կանգնել եմ Քուռի ափին,
 Չկնորս Պեպո, քեզ եմ կանչում:

Մուսաներն են այս տան միջին
 Հավքերի պես ճախրել մի ուր,
 Ու հյուսել են յերգեր բյուր
 Մուսաները այս տան միջին:
 Այստեղ յերգեց մեր յերգի ջինջ
 Են Հաղաջան բլբուլը հուր,
 Մուսաներն են այս տան միջին
 Հավքերի պես ճախրել մի ուր:

Սիրաս լիքը հաղար հույզով
 Շրջում եմ լույս այս քաղաքում,
 Մեծ լուսեցու յերգն իմ հողում,
 Սիրաս լիքը հաղար հույզով,
 Վորպես դարնան գեփյուռը զով,
 Վորպես ծաղկանց բույրը բերկրուն,
 Սիրաս լիքը հաղար հույզով,
 Շրջում եմ լույս այս քաղաքում:

1937 թ. մայիս
 Թբիլիսի

ՅԵՐԳԵՐ ՍԻՐՈ

Ի Դ Ի Լ Լ Ը

Գեոտափին նստած այսոր առաջնոս
Յես նայում էյի դետի նազերին,
Գարնան մարգերի նման ծաղկավոր,
Մի ծաղկավոր շալ կապած մազերին
Մի աղջիկ յեկավ զետում լողալու,
Գետի պես խաղաղ ու աչքերով լուրթ:

Գլխի վրայից հանեց շալը նա,
Դրեց զեոտափին մի քարի վրա,
Ապա շորերը հանեց նա ճերմակ
Ու փրփրահորդ զետի մեջ թռավ,
Վորպես մի ճերմակ մաքուր աղալնի,
Այնքան զվարթուն, այնքան զեղանի:

Կոհակներն իրենց կապույտ գիրկն առան
Աղալնու նման չքնաղ աղջկան,
Գերեցին կարծես ջրերը վարար, —
Չքնաղ աղջիկը չկար ու չկար
Թվաց՝ հեքյաթի այն փերու նման
Նա փրփուր դառնավ, կորավ անդյուսման:

Յես ափսոսանքով նայեցի զետի
Ջրերին կապույտ ու քնքափրփուր,
Շային այն ծաղկուն, յերկնի կապույտին
Ու ամպներին վոսկե, չրջափյուռ,
Նայեցի յերկար, նայեցի տրտում՝
Այն լավ աղջկա կորուստն իմ սրտում:

Սակայն թախիծը իմ այդ սրտաբուխ
Կարծես հրաչքով փոխվեց խնդության,

Աղջիկն եր ժպտում հեռավոր սպիտակ
Ծիծաղով հնչուն, հայացքով անամպ,
Զրեբի տակով լողալով անտես
Հեռավոր ափն եր նա հասել արդեն,
— Ընկերուհի՛ս ե, մի ուրիշ աղջիկ
Ասաց ինձ ժպտով՝ մոտ ու հարազատ,—
Նա մրցանակ է շահել առաջին,
Լողորդուհին է նա մեր դերազանց:
Մոսկվա յե գնում գարնան վերջերին
Միութենական մրցություններին:

Յես փոր նայում եմ ամեն լողորդի
Մի անհուն, անհուն յերանությամբ խոր,
Քնքնություններով, գգվանքով սրտիս,—
Գրկեցի իմ մեջ աղջկան այն նուրբ,
Այն գեղեցկուհուն, փոր այս ափերի
Խիզախ լողորդն է ու չքնաղ փերին:

Ղիմա հյուսում եմ, ահա, յերդերն իմ,
Այն լավ աղջիկը կանգնած է իմ դեմ,
Ծաղկավոր շալը նետած մազերից,
Ազավնու նման մի ճերմակաթեղ
Փրփրուն դետն է թռչում ու լողում,
Հորդ ջրերի հետ մաքստում, շողում...

Հ Ր Ա Ճ Ե Շ Տ

Յերեկ յես անցա ձեր նոր փողոցով
Ու նայեցի բաց պատուհանով քո,
Թաշկինակ էյիք ասեղնադորձում
Հարյուր մոմանոց մի լամպի ներքո:

Ամռան յերեկոն, ծաղկանց բուրմունքով
Բուրում եր անուշ, բուրում քնքշալի,
Քո լուսապայծառ պատուհանի քով
Կախվում եր մութը նման սեպ շալի:

Թաշկինակ էյիք ասեղնադորձում
Մատրոսի համար այն լավ, քո սիրած,
Վոր սիրում է քեզ հույլերով ցնծուն,
Հույսերով իր ծով, անամպ, անմխրամ:

Վաղը կրկին նա ծով է դուրս գալու
Ընկերներովը մոտ ու հարազատ...
Վողջույն քեզ, մայիս, ծովային գարուն
Մեր խորհրդային ջրերի ազատ:

Վողջույն, ծովային թռչուններ դիարթ,
Նստած կայներին հարադատ նայլի,
Աշխատանք ու ջանք, գարմոն ու նվազ,
Արեպ սպիտակ, յերկինքներ մայլի:

Մնաս բարով վի՛ն, աչքերով վճիտ,
Ապագա մանկիկ, բարեհամբույր մայր,
Բազո՛ւ, ծովեղե՛րք՝ շուշաներով ջինջ,
Բարեկամներ՝ մոտ ու փողոց ու մայթ:

Պսեղնագործի՛ր յերազուն նապոյ,
Դի՛ր քնքշությունդ ու սերդ անդին
Այդ թաշկինակում, ոյլ աղջիկ նազուն,
Կարմիր մատրոսի դոս ընկեր ու կին:

Ծովային ճաշի պես ձյունասպտակ
Այդ թաշկինակը պահելու յե նա
Մեր ջինջ ջրերի յերկնքնեքի տակ,
Կարոտով հստակ, գգվանքով անախ:

Յես յերզում եմ ձեր այդ խորունկ սերը
Հյուսված սիրո հետ՝ մեր յերկրի ուրախ,
Ծողում են վորի ցոլուն լույսերը
Քաղաքներում մեր, ծովերի վրա,

Սրտերում խիզախ մեր մատրոսների,
Վորոնք հսկում են ջրերը մեր լուրթ,
Խաղաղությունը մեր յեղերքնեքի,
Մեր կյանքը անդին, աշխատանքը լույս:

Յե՛վ գիտեմ, չկա ամբողջ աշխարհում
Մեր յերկրի նման յերկիր մի լուսե,
Մեր դարնան նման համապիտու դարուն,
Մեր սիրո նման քնքշայլ մի սեր:

Դու թաշկինակդ ասեղնագործիք
Իր հրաժեշտի անախ քնքշանքով,
Իր վերադարձի գգվանքով անձիր,
Մատրոսական սեր, աղջիկ իմ գանգուր:

Կ Ի Ն Ը

Նայում եմ ահա պատուհանից
Յես մեր փողոցին այս նորաչեն,
Մի ջահել կնիկ մազերով շեկ,
Գրկած վարդենու ծաղկաման մի

Գարնան շուկայից գնում է տուն:
Գնում է անամպ ժպիտ կա մի
Աչքերում նրա ջինջ ու խնդուն,
Ծրթերի վրա վստ ու կարմիր:

Յես հասկանում եմ այդ շեկ կնոջ
Ուրախությունը դարնանային,
Նա ստացել է մի նոր տուն, ո,
Ու ամուսնացել է հենց այս մայիս:

Յե՛վ ահա հիմա շուկայից նա
Գնած բողբոջուն այդ վարդենին
Տանում է սիրով, խինդով անամպ
Ծաղկազարդելու սենյակներն իր,

Վոր իր նոր տանը բուրեք, վարդեր,
Ջեր արևային բույրը վառման,
Ու հրապուշրը այս նոր գարնան,
Հետո համբույրը կյանքի մեր թեժ:

Չե՛կ հետ, յես գիտեմ, քնքուշությունն է,
Սե՛րն է, գգվանքն է բողբոջելու
Յե՛վ տեանելու յեք խնդություննե՛ր, —
Լույս մանուկներ, լո՛ւյս սենյակներում:

Լացերն եք նրանց լսելու դուք,
Յեւ ծիծաղները բուռն, անասնձ,
Ու տեսնելու յեք վրնց խլրտուս
Սաղերում նրանք կստնեն հասակ...

... Չգիտեմ նրա ամուսինը
Լավ նախաստի յե, թե ողաջու,
Բայց նախանձում եմ յերկուսին ել,
Լավ բախտի համար նրանց հնչուն:

Յեւ ընտանիքի համար այն նոր,
Վոր ստեղծելու յեն մխասին,
Յեւ մանկանց համար այն քնքշանուրը,
Վոր ծնվելու յեն այդ լիստիրս

Նոր ընտանիքի աստղերի տակ,
Ու ծաղկելու յեն, ո՛ր, լիարուխ,
Քաղցի, կարիքի միշտ անդիտակ
Մեր խորհրդային կանաչ ափում:

Ա՛խ, յերազում եմ ահա յես ել
Ունենալ այդքան քնքշալի կին,
Վոր մտերմությամբ խոր, անեղերք,
Ինչպես ամառվա մճիտ յերկինք,

Սիրեյինք իրար անխաբ, վառման
Քո մակնթացով, ո, նոր կյանք իմ...
Սերն այդ անմոռաց յերգեր դառնար
Յեւ ընթերցողն իմ հիշեր անգիր...

Ք Ն Ի Ր...

Քնի՛ր, ընկերուհի՛ս, ուր ել լինես, քնի՛ր,
Արդեն դիչեր ե ջինջ, հանդարտավե՛տ, խաղա՛ղ,
Մտալ լուսինն արդեն ամպի անկողինն իր,
Լոկ աստղերն են շողում — աշնան դեղին սաղարթ:

Քնի՛ր, քնի՛ր անո՛ւշ, թող յես քեզ յերազվեմ,
Ինչքան Ժամանակ ե ել չենք տեսնում իրար,
Յես քեզ ցանկանում եմ լուսեղեն յերազներ,
Մանկական յերազներ դուլալ ու խանդավառ:

Յես քեզ ցանկանում եմ խնդություններ հազար,
Ծաղիկներ իման ցողազարդ, բուրավետ,
Յեւ յերկնքներ, յեթեր, վապույտներ լուսազարդ,
Յեւ այն, ինչ յերազում լուսավոր ե, լավ ե,

Բայց դու դեռ նստած ես դրասեղանի դեմ,
Համալսարանական տեֆերատըդ ես կադմում,
Շեքսպի՞ր ես կարդում, Սերվանտե՞ս, թե՞
Ինձ ես գրում նամակ քո սրտառուչ լեզվով:

Փուլցե դու խորհում ես, թե ի՞նչ սավառնակից
Պիտի թռչես վաղը պարաշյուտով...
Քնի՛ր իմ լավ դարնան ավետիք, ծիծեռնակ իմ,
Քնի՛ր, պիչեր ե խոր, քնի՛ր, քնի՛ր շուտով:

ԻՄ ՄԱՆԿԱՆ

Յե՛վ դու կգաս աշխարհ
Գարնան ծաղկի նման,
Քո աչքերում պայծառ
Հաղար ժպիտ, հմայք:

Ինչքան ծաղիկներ կան
Շրթունքներով փիրուզ,
Քո գալուստը հանկարծ
Կվողջունեն սիրով:

Յե՛վ դու կգաս աշխարհ
Կյանքում ուրախաբեր,
Ուր բերկրանքն է անխառ
Ծխածանների կապել:

Որորոցիդ վերև
Ստաղերը կնաղեն,
Ի՞մ փոքրիկ, ի՞մ արև,
Ցանկալի յերազ ի՞մ:

Թե ինչքան ընկերներ
Ունես մեր լույս յերկրում, —
Դու գալուց կտեսնես
Ո, ի՞մ մանկիկ բերկրուն:

Նրանց հետ կխաղաս,
Նրանց հետ դու կաճես
Մեր աշխարհում խաղաղ,
Արևի տակ մեր ջերմ:

Վոչինչ, յեթե անգամ
Քո լացով խանդարես
Գործս պոետական,
Ի՞մ փոքրիկ, ի՞մ արև:

Ար'ի, դու շո՛ւտ արի,
Որորոցդ բաց է,
Բեր ինձ ջո սրտալից
Մանկական ջինջ լացը:

ՈՐՈՐՈՅԻ ՅԵՐԳԸ

Որո՞ր, որո՞ր մանկիկս,
Որո՞ր իմ անուշ,
Ձինջ ե հիմա յերկինքը
Անամպ ու անմութ:

Որո՞ր, որո՞ր, ընի՞ր դու
Լույս որորոցում,
Հայրդ ե լողում յերկնքում,
Աստղերի ծոցում:

Որ՞որ, որ՞որ, քուն յեղի՞ր,
Դուրս դամ պատշգամբ
Ու նայիմ յես այնտեղից
Յերկինքը անամպ:

Թոխչքները տեսնեմ յես
Հայրիկիդ խիզախ,
Լույսերի տակ լուսնյակի
Վոսկեգիսակ:

Հիմա քանի լուսարձակ
Ուղում են գերել
Մալաոնակն իր համարձակ,
Յեթերից վերել:

Սակայն վորպես մի հմուտ,
Հանդուգն լողորդ,
Նա յեթերն ե սուզվում մութ
Ու գաղտնի լողում:

Խաչածեփեն ինչքան ել
Յերկինքը նրանք
Հորդդ գերել չեն կարող
Յեթերի վրա:

Որ՞որ, որ՞որ, անդինս,
Որո՞ր իմ լավիկ,
Շուտով կիջնի հայրիկը
Յերկնքից ծավի:

Ուրախ, զվարթ կզա, քեզ
Կգրկի սիրով,
Ի՞մ լավ, փոքրիկ ողաչո՞ւ,
Որո՞ր, որո՞ր:

Մուշ – մուշ, անուշ ընի՞ր դու,
Վոր շուտ մեծանաս,
Հայրիկի հետ ող թուչես
Անվախ ու անա՛հ:

Յես ուզում եմ, վոր լինես
Հայրիկիդ նման,
Յես ուզում եմ, վոր դու յել
Վարես սավառնակ:

Յես ուզում եմ, վոր դու յել,
Յերբ մեծանաս
Պարաշյուտով քո թուչես
Անվախ ու անահ:

Գնի՞ր, ընի՞ր, վոր վաղը
Այրուբոմ տանեմ,
Գնի՞ր, հայրդ յերկնքում,
Մայրիկդ տանն ե:

ԼԵՌՆԱՅՈՆ ԱՅԳՈՒՍ

Յես աբղումն եմ ահա, ու շրջում են շուրջս
կանաչ դրոշները մայիսյան ծառերի,
Յես խմում եմ ծաղիկների բո՛ւյրը, շո՛ւնը,
Ծաղիկները — լո՛ւյսը արևի:
Ու աքասիները հովը որորում ե,
Պար են գալիս նրանք, ինչպես հարսանիքում,
Վողկույղներով ճերմակ քնքշոքն բուրում են,
Լսում ճնճղուկների ծլվլոցը յերգուն:
Արդեն թուփն ե հասել սև՝, նման սև սաթի,
(Բերանները մանկանց սևացել են),
Այբու ջինջ յերկինքը կապո՛ւյտ - կապո՛ւյտ սասին
Լուսաբացն անձրեվով ըլացել ե:
Այգեպանի տունը ճերմա՛կ, նորակառույց
Վողողել ես, գարո՛ւն, կանաչներով թափիչ...
Յերեվում ե այստեղից հարուժյունն որորուն
Ծովի, վոր նման ե կապտազույն կտավի:
Ինքնաթիռի կաթինկայի սրատուհանից
Շա՛տ եմ նայել յես քե՛զ կապույտներից մնտաքս,
Թվացել ես, այգի՛, կանաչ կղզի դու մի,
Ինչ վոր մի հրաշքով այս թմբերին նետած:
Գորշ գերեզմանոց ե այստեղ մի որ յեղել
(Շիրմաքարեր դորշուկ, անհրապույր փոխած)
Դաշո՛ւյն, սպանությո՛ւն ու արյունոտ յեղե՛ուն,
Խափա՛ր, ուրվստիանե՛ր հողիների մեռած:
Քե՛զ եմ փառաբանում քաղաքային խորհո՛ւրդ,
Նավթային բանակի դու շինարար բազուկ,
Դո՛ւ, վոր մեռելային այս վայրերում խարխուլ
Ալեյներ ես փոել ծաղկավոր ու նազուն:

Յեվ չենքեր ես կերտել բետոնե, բազմահարկ,
Լողանում են վորոնք արևի լույս փոշում,
Վորոնց շուրջն ահա վորսքես արթուն պահակ
Բարդիներն են խշում:
Յեվ ապրում ե այնտեղ, կրճքին փառքի պսակ,
Մեր նոր մարդը զվարթ իրա ընտանիքով,
Այդ տներում ձյունե՛ սունկերի պես բսած
Մայիսյան ծառերի կանաչ դրոշների քով:

Առաւոտյան զովն է
Յերեսըս լվանում,
Առաւոտվա հովը
Յրտազին ու անուշ:

Առաւոտվա ամպերս,
Վար նետեցեք վերից
Սպիտակ սրբիչներ՝
Լվացած, ջինջ ելի:

Այս զով շամանդադին
Ա՛խ, ինչ լավ է դնալ
Վայեցրոլի խազի,
Սմպիկներ իմ գունատ:

Բայց լավ է ավելի,
Գնալ, նոտել մակուշի,
Ջրերի հայելին
Անալի՛ք ե, մաքո՛ւր:

Բայց ամենից լավ է
Թռչել պարաշյուտով,
Ստաջին ողանապը
Ա՛խ, կթռչի շուտով՝

Լինել միշտ ձեզ մոտիկ,
Ձեր լազուրում լողալ
Այս ջինջ առաւոտին,
Ամպեր՝ ճերմակ մեխակ....

ԽԱՌԸ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անճրեմն ե թափում
Մայթերի վրա,
Յերեկոն կապույտ
Խփել ե վրան:

Կանաչ վարսերն են
Իրենց լվանում,
Մայի՛ս, ծառերդ
Ծաղկուն ու անուշ:

Մեղմ ստվերներն են
Ծածանում նրանց,—
Սև կապերաներ են
Մայթերի վրա:

Սիրենիներ իմ,
Ձեր բույրն եմ խմում,
Սիրելիներ իմ,
Մոտիկ ու ծանոթ...

Շուշանե՛ր շրշուն
Բաժակներով լուրթ,
Վարդեր քաղձրաշունչ
Ու մեխակներ լույս,

Բուրեցե՛ք, իմ նոր,
Հայրենի Բագվում,
Գինո՛վ եմ, գինով
Ձեր խոր բուրժունքով:

Իլիչի այգում,
Ծովի յեզերքին
Փարբիկում, հանքում
Դիմալորե՛ք ինձ:

Ներս խուժե՛ք, ո՛ր, ներս
Տները մեր լույս,
Մաղիկներ գունեղ
Բյուր յերանդներով:

Կուրծքը զարդարեք
Մեր աղջիկներե,—
Շքանշաններ
Գարնան օրերի:

Պասկներ կախե՛ք
Պատուհաններից,
Բույրով վողողեք
Սենյակները իմ:

Ջ Ս Ե Ռ

Ջյունը իջել է տանիքներին
Ու մեր քաղաքը նկարադարդել,
Սահնուր փռել սպիտակ վարդեր,
Սպիտակ ծաղիկներ սիրելի:

Մտերն են ահա ձերմակաթերթ
Մաղկել ծաղկանցով վաղ, ձմեռային,
Յեւ այգում ասես մի ձերմակ մայիս
Իր ձերմակ փառքը, խինդն է հորդել:

Յեղեմիներն են գլխներին
Իրենց շղարչներ դցել սպիտակ,
Իսկ վերը, յերկինքը մի անդուշն կտավ—
Թափում է ձյունի աստղերն ելի:

Ո, ձյունը ձերմակ եջ է կազմել
Պատանեկական հրապարակում,
Ուր միշտ խաղում է իմ սեվազանդուր
Վորդյակը, ուրիշ մանուկների հետ:

Կաղում են, սահում սահնակներով,
Դահուկներով են խառնում ձյուները,
Իեմքերը նրանց վարդադունեկ են
Դուրեկան ցրտից, խաղից յեռուն:

Շինում են նրանք ահա ձյունից
Կիսարձանները մեծ դեկավարի,
Նա վոր տվել է անսահման բարիք
Իրենց մանկության՝ լույս, յերջանիկ:

Նա, վոր հայրերին և անծայր, անծիր
Մեր Մեծ Միութեան պատանիների,
Վորի անունը թանկ է, սիրելի
Բոլոր սերերից, ամեն զանձերից:

Նա, վոր դարոցներ և անթիվ բացել,
Իրենց պատանի մտքերին տվել
Թռիչքի, թափի, սլացքի թևվեր
Մեր մեծ դալիքի լուսաբացին:

Ահա նա կեցած, հագին շինել,
Աջ ձեռքը ծոցում, հայացքում աննիւջ
Փայտ ու քնքշանք: — Ամեն պատանի
Այդպես և տեսնում առաջնորդին մեր:

Հիմա դեռ ձյունից դուք քանդակե՛ք
Նրա արձանը, մանուկինե՛ր պայծառ,
Իսկ վաղը, գիտեմ, վարպետնե՛ր դարձած
Կալից, բազալտից ու մարմարից եք

Կերտելու հմուտ ձեռքերով ձեր
Մոնումենտները նրա փառավոր
Մեր քաղաքներում շեն ու լուսավոր
Յեղ արեվային դյուզերում մեր:

Հիմա խաղացեք ձյունների մեջ,
(Յես ել ձմեռվա մեծ սիրահար եմ),
Միրում եմ նրա ճերմակ գոհարը,
Փայքիլումները նրա պերճ:

Միրեցեք դուք էլ ու լվացեք
Ձեր ձեռնիկները ձյունով առաջին,
Մարգե՛ք դուք հիմա ցուրտ յեղանակին
Պատանեկան մարմինները ձեր:

Աճեք ներդաշնակ ու մկանուտ
Իրաններով ձեր կուռ ու հոյադեղ,
Ինչպես անտառի ծառերը շքեղ,
Սաղարթախիտ ու բույրով անուշ:

Թո՛ղ ձեզ չլինի, ո, վոչինչ խորթ
Մեր հայրենական աշխարհի վրա,
Վո՛չ ձյունները այս, սատղերը շույլ,
Վո՛չ ջրերը, վո՛չ ամպ, մառախուղ:

Սիրով նայեցե՛ք յուրաքանչյուր
Կաթիլ անձրեվին, ցողին ու շաղին,
Ձեր վտաքի տակի կանաչին, հողին
Ու առուններին պաղ, կարկաչուն:

Ի՞նչ կա ավելի խոր, կախարդիչ
Զմռան գիշերից լուսավոր, հտտակ,
Ձյունն է խշրտում ձեր վտաքերի տակ,
Լուսինն է նայում բաց կապույտից:

Իսկ դուք անցնում եք ձյունածավալ
Զվարթ փողոցով քաղաքի ձեր լույս,
Յերգում, ծիծաղում, խնդում ու յեռում
Ու խմում սբը ձյուն գիշերվա:

Իսկ ամառները յեղե՛ք հաճախ
Արևի ներքո պայծառ ձնդա,
Ավազներում շեկ թափալիք խաղաղ,
Լողացե՛ք ծովում կապուտաշյա:

Յելե՛ք լեռները սեզ, բարձրանիստ
Ու գաղաթներից հեռուներ նայե՛ք,
Լուրթ հորիզոններ թող ձեզ հմայեն,
Թող ձեզ համբուրե քնքուշ քամին:

Ստվերոտ անտառներում յեղե՛ք,
Նրանց անդորրը խանդարեցի՛ք դուք
Վտտնաձայներով ձեր հնչեց, խնդուն
Ու ծիծաղներով զրնգուն, խենթ՝

Ձե՞ վոր տերերն եք դուք մեր հողի
Յե՛վ պարտավոր եք դուք լավ ճանաչել
Նրա արևի վերջին ճաճանչն ել,
Վերջին տերեւին ել՝ վերջին շյուղի:

Նա մա՛յրն է, մա՛յրն է՛ մեր սրբազան,
Հարազատ, ազատ անհուն լայներով,
Հովիտներով ու տափաստաններով,
Այդիներով պերճ, կանաչազարդ:

.. Ձյունը իջել է տանիքների
Յե՛վ մեր քաղաքը նկարագարել,
Սմեհուր փռել սպիտակ վարդեր,
Թող նրանք լինեն ձեզ սիրելի:

ՃԱՆԱԶՈՒՄ ԵՍ ՅԵՐԿԻՐՆ ԱՅՆ...

(Նմանություն Գյոթեյի)

Ճանաչո՞ւմ ես յերկիրն այն, ուր լիմոնն է հասնում,
Ուր գոհար խաղողով աղբիներն են վողող,
Ուր նարինջը վորպես արեվային հասույթ
Նարինջենիների պուրակում է շողում:
Գնանք, բարեկա՛մ իմ, պայծառ այն յերկիրը,
Ուր հնչում են դվարթ Շոթայի յերգերը:

Ճանաչո՞ւմ ես յերկիրն այն, ուր ջինջ ծովն է ծփում,
Կանաչ կոհակներով լվանում ափերը,
Ուր կիպարիսներն են ջնջորոք սոսափում,
Ուր արեվը անեղծ խուրձերն իր թափել է:
Գնանք, բարեկա՛մ իմ, յերկիրն այն դեղանիստ,—
Գույնի, գեղեցկության ու շքեղ սեղանի:

Ճանաչո՞ւմ ես յերկիրն այն, ուր Ստալինն է ծնվել,
Բյուր ժողովուրդների առաջնորդն իմաստուն,
Վորի փառքը վորպես ձյունն Կազբեկը վեհ,
Վե՛ր, վե՛ր է խոյացել վողջ աշխարհի սրտում:
Գնանք, բարեկա՛մ իմ, այն յերկիրը խնդուն,
Ուր փառքն է աղմկում Արազվայից հորդուն:

Ճանաչո՞ւմ ես յերկիրն այն աղջիկների նազուն,
Բարակիրան. քնքուշ հայացքներով լուսն,
Աչքերով գարնանային, լիահույս, յերազուն,
Մաղերով հարավի գիշերների պես սեվ:
Գնանք, բարեկա՛մ իմ, այն յերկիրը լազուր, —
Սիրո, գեղեցկության, արեվի ազազուն:

Ճանաչո՞ւմ ես յերկիրն այն շրվեժների արծաթ,
Յե՛՛վ Դարյալի խորունկ, Աերմոնտովի յերգած,
Յե՛՛վ Քուռի հորդահուն — լույսի պայծառ արձան,
Յե՛՛վ թեյի արտերի փարթամ, գեղանկար:
Գնանք այն յերկիրը, գնանք բարեկամ իմ,
Թող ուրորի մեզ նոր Վրաստանի քամին:

ՄԵԾ ՅԵՐԳՁԻՆ

1

Գեղեցիկ ե վրաստանը,
Գեղեցիկ ե վորպես հարս,
Յերգիչները շատ են յերգել
Գեղուհուն այդ վոսկեվարս:
Բայց ո՞ւմ յերգն ե հնչել այնպես
Քաղցրաբարբառ, հորդալի,
Յեղել այնչափ սրտաբուղիս, ջերմ,
Ինչպես յերգը Շոթայի:
Ո՞վ ե նրա նման սիրել
Իր դյուցազուն հերոսին,
Ապրել նրա տառապանքով
Ու խնդությամբ մխտին:
Յուրաքանչյուր խոսքը նրա
Մարդարիտ ե թանգազին
Ու մրցում ե շողերի հետ
Արեգակի խնդազին:
Սիրահարի աչքի նման
Մեն մի բառը Շոթայի
Ծով — ծով շողում ե աննման,
Հրապուրում հմայիչ:

2

Հին ժամանակ վրաստանում
(Սա հեքիաթ չե կաթողին),
Յերբ աղջիկը հարս եր գնում,-
Մեծ Շոթայի գիրքն եր անդին,

Վորպես ոժիտ մի թանգագին,
Հերանց անից ստանում,
Պահում սիրով մի անմեկին
Ուրախությամբ մի անհուն:
Տխուր որին վրացունու
Միրան ալդ գիրքն եր փայլալուս,
Յեզ հանճարեղ անուշ յերգով
Կախարդում ու հմայում:
Նա խոսում եր արդարության,
Գեղեցկության մասին վառ,
Հերոսության ու բարության
Գովքը անում անկաշառ:
Ժողովուրդը (թավաղների
Տաժանելի լծի տակ),
Միշտ փայել ե ու պահել ե
Գիրքն ալդ՝ սիրով անհատակ:
Ժողովուրդը միշտ սիրել ե
Շոթայի յերկը հանճարեղ,
Հասցրել ե այն նա մայրաքար
Մինչև կյանքը մեր արեզ:
Այսօր չքեզ Վրաստանի
Յերկնքի տակ աստղազարդ
Խորն ե հնչում Ռուսթավելու
Յերգը ուրախ ու ազատ:
Գեղածիծաղ հովիտներում
Ու լեռներում գեղեցիկ
Նա կարկաչում — խոխոջում ե
Աղբյուրի պես յերգեցիկ:
Ու գնդում ե մեր մեծ յերկրի
Լեզուներով սիրելի,
Վորպես անթոշ ծաղկանց պսակ
Վրացական հանճարի:
Գերում ե նա գոհար խոսքով

Մեծաքանքար Շոթայի,
Վրացուն և ուկրայնացուն,
Ադրբեջանցուն, հային,
Վորոնք հիմա յեղբայրական
Նույն հույզերով վարարուն
Մեծ յերգչի արեգական
Հիշատակն են մեծարում:

Շ Ք Ա Ն Շ Ա Ն

Վորսիս անթառամ մի փունջ ծաղիկ,
Թող դուշիւ վրա ծաղկած մնա
Մեր յերկրի փառքի ու ծիծաղի
Լույս ծաղիկը այլ անմար, անմահ:

Դրանից վառման ծաղիկ չկա
Մեր մեծ Միութեան ծաղկուն այգում,
Դու կրիր նրան, իմ բարեկամ,
Վորսիս դրոշակն մեր բոցադուխ:

Դու կրի՛ր նրան, նա կտա քեզ
Յե՛վ խոհ, յե՛վ կրակ, յե՛վ վեհ թռիչք,
Նա քո կորովը կկուտակե
Յե՛վ կմղի քեզ անդուլ կովի:

Նրան կրում են կրծքին խրենց
Սալառնորդները մեր յերկնքի,
Վորոնք դերեւ են, անդարձ տիրեւ
Հյուսիսը անեղ ու հողմաղին:

Մեր հերոսներն են, ո, այն կրում,
Մեր աղջիկները հերոսացած,
Ղեկավարները կոխված կովում,
Մեր մարշալները հերոսական:

Քո ցնծութիւնը յես բաժանում եմ,
Քո խնդութիւնը՝ այլ խինդն է մեր,
Թող պայծառ լինի քո անունը
Այլ շքանշանի նման անմեռ:

Հիմա կիյեվում ծաղկել են արդեն
Փարթամ ծառերը շագանակի,
Կուլեյի դառնալ յես արագիլ,
Ու կապույտներով սլանալ այնտեղ:

Շատ եմ կարոտել յես Տիչինային,
Հայացքը նրա բարի, բարի,
Յերգերը նրա լույս քնարի,
Հիմա կիյեվում գարուն է, մայիս:

Կանաչ կիյեվում յերգիր կարկաչուն,
Յերգիչ, քո յերգն է ինձ հիմա կանչում:

Ղ Ր Ի Ս

Բլուրները խաս լանջերից,
Հովիտներից կանաչախիտ
Քո աչքերով սքանչելի
Նայում ես լինձ արեվախինդ :

Հակինթներով լույս խաղողի՝
Կախարդական չքնաղ յերկիր,
Դու պուշկինյան պայծառ յերգի
Մշտած իծաղ գեղեցկուհի :

Կիպարիսներդ խաղաղ, անձայն
Կեցած են զո գրկում հանդիստ
Իբրեւ անթեք բյուր հուշարձան
Գեղեցկության, ամմեռ կյանքի :

Ծաղիկներով լի, վողողուն
Այբիններում սարում, հովասում
Բլբուլներն են զո ճրայդում,
Մաղում յերգեր լույս, անտրտում :

Լվանում ե Սեյ ծովն ահա
Յեզերքները զո քարակոփ
Ու նավերն են վորպես պահակ
Նոր փառքերին զո պահակում :

Ձարդարել ե ավերդ լույս
Ժողովուրդը զո ժրաջան,
Վոր յերկնի տակ զո լինջ, փիրուզ
Ել չգիտե ցավ ու տանջանք :

Վոր ազատված յերկրլսանի
Արծ իվի սեյ մազիլներից
Կառուցում ե կյանք յերջանիկ
Այս աչք շոյող բլուրներին :

Ել նրան շեն խեղանդամում,
Նավեր լցնում ու խորտակում --
Վոսկորներն իր ել շեն փթում
Ես Սեյ ծովի մութ հատակում :

Արդ նա տերն ե զո սուրբ հողի,
Մեծ տիրակալն ե գերազոր
Մարգարտահուր զո խաղողի,
Գինուդ, հրի նման բոսոր,

Քո յերկնքին այս կապտաներկ,
Քո ջրերին քաղցրակարկաչ,
Վոր հոսում են վորպես մի յերգ,
Վորպես ծանոթ ընկերոջ կանչ :

Չադը Դաղի բարձունքների
Հովանու տակ անդորրը զո
Միշտ կմնա անդրդվելի,
Վորպես խաղաղ զո յերեկոն,

Քանի կա Մեծ ՍՏԱԼԻՆԻ
Ձեռքով գրած որենքն արդար
Յեյ արեվը Մեծ ԼՆՆԻՆԻ
Ազատարար, հավիտյան վա՛ռ :

ՊՈՒՐԱԿՈՒՄ

Յես դրախտին չեմ հավատում,
Թե կա դրախտ հավերժական
Դա Յալտայի այս կուռանկան
Գուրակներն են թալ, սաղարթուն: —

Սոսիներն են մեղձ աղմկում
Կուրորտային կյանքի մասին,
Մենք բնակվում ենք միասին
Հեքիաթային այս պուրակում:

Շուշաններն են ծաղկում նազով
Ժայռից թռչող ջրվեժի մոտ,
Կածաններով վաղուց ծանոթ
Պաղ և անում գեկյուլուր գով:

Վայրի խոտը ձորակն ի վար
Իր գորգերն և փռել կանաչ,
Յեվ աղբյուրն և քաղցրակարկաչ
Յերգի նման հոսում գվարթ:

Բաղեղները մազլցել են
Սոսիների բներն ի վեր
Ու խիել են մտվ վրաններ
Հանդատան տան քով հոյաչեն:

Տերեվները ասես կանաչ
Թռչուններ են հեքիաթային,
Դայլայլում են անտառային
Իրենց յերգը անուշ, անանց:

Դալարալեռ այս պուրակում
Պրախել և ոռա արքան,
Գինիներ են հոսել այնքան
Արքայական ցոփ խնձուկքում:

Հարբել և նա, ցարը գոռոզ
Տալրիդական հզոր գինով,
Ու «Հարբած պուրակ» անունով
Կոչել չքնաղ անտառն այս կույս:

Իսկ անտառի չորս դին, հեռվում,
Յեղերքներում Սեվ ծովի լուրթ՝
Հեծել և մի ժիր ժողովուրդ
Յարական սեվ կապանքներում:

Արզ պուրակում այս հողեթով,
Խորհրդային պայծառանուն
Մարգարտագիր մեծ որենքով
Մենք ենք հիմա հանդատանում, —

Յեվ հանքափորը Դոնբասի,
Յեվ նավթագործն Ապչերոնի,
Յեվ կոլխոզնիկը Ղրիմի,
Յեվ բանաստեղծը Կովկասի:

Ինչպես յետեվն իր ականջի,—
Ել չի տեսնի վոչ մի արքա
Այս պուրակի չեմը անգամ՝
Դրախտային, աստեղաջինջ:

Յես դրախտին չեմ հավատում,
Թե կա դրախտ հավերժական
Դա Յալտայի թալ, կուռական
Անտառներն են այս սաղարթուն:

ՅԱԼՏԱՅՈՒՄ

Ծովեզրյա այս քաղաքում
Սոխակները այգաբացին
Իրենց անուշ յերգն են յերգում—
Վարդն և բացվում, նման բոցի:

Այստեղ ամեն մի պուրակում,
Յուրաքանչյուր թիի ներքո
Շուշաններն են ճերմակ ծաղկում
Քնարական նրանց յերգով:

Նրանց դայլայլն և մաղվում միշտ
Այստեղ ամեն մի յերգվնու
Սրտի վրա կանաչ, անվիշտ,
Թեվաստարած ու այնքան նուրբ:

Նրանց ումաններն են մանվում
Այգում մատաղ վորդատունկի,
Վորդատունկի, վոր նման և
Կանաչ, թավիչ թաշկինակի:

Նրանց յերգն և խոր հմայում
Քաղաքացու յուրաքանչյուր,
Վոր բնակվում և Յալտայում—
Ահում ծովի արծաթաջուր:

Նրանց յերգն և հիմի հուզում
Կուրորտային ամեն մարդու,—
Լինի նա խաս Սիմեիզում,
Թե Գուրզուֆում այն գվարթուն:

Յես ել նրանց յերգն եմ լսում
Արշարույսի այս ջինջ ժամին,
Յեվ իմ յերգին եմ յես հյուսում
Նրանց յերգը այդ հմայիչ:

Յես լող մի սենչ տանեմ կյանքում—
Պոեզիայի այգում կանաչ
Լինել սոխակ մի նոր, յերգուն,
Յերգել այդչափ քաղցրակարկաչ:

Անցնում եյի ափի մտտով
Հրաշալի այս Սեյ ծովի,
Դեմքիս համբուլբը զով հովի,
Սրտումս յերգեր հոգեթով:
Անցնում եյի սիրաս լիքը
Արշալույսովը Ղրիմի,
Վոր ասես լի մրգով սինի
Մատուցում եր ինձ իր միրգը:
Անցնում եյի կանաչաթեյ
Թափ յեղեկնու՛ւ քովով ուրախ,
Յե՛վ վարդերի ցողաթաթախ,
Մեր մանկանց պես զվարթաբեմ:
Շրջում եյին շուրջս զվարթ
Զուլդեր ծանոթ ու անծանոթ,
Զբույցներով ջինջ, սրտամոս,
Զեռնիկներին շուշան ու փարդ:
Դիտում եյինք վաղորդայնի
Յերանդները նկարչական,
Ալիքների պարը այնքան,
Յե՛վ թովչական, յե՛վ գեղանի:
Կյանքի մասին եր մեզ հուշում
Ամեն մի շուղ, ամեն ալիք,
Ամեն մի շուղ ու դալարիկ,
Ամեն հովիկ քնքշաշքուն:
Այգաբացի այս լույս պահին
Յերբ կյանքով եր սիրաս հարբած,—
Յես հիշեցի վաղուց անցած
Տարիները ահի, մահի:
Յես հիշեցի Վրանդելի,
(Ինտերվենտյան դայլի այդ սեվ)

Սրախճանը արնոտ, նսեմ
Չնաշխարհիկ այս ափերին:
Յես հիշեցի Պերեկոսյան
Գրոհները մահաղարհուր,
Զե՛ղ հիշեցի ընկերներ հուր
Ընկած ափին ազատութան:
Յուրաքանչյուր թփի ներքո
Ու առափնյա ալիքի տակ
Վոսկորներն են հանդչում ձեր տաք,
Զեր արյամբ ե հողն այս ներկվել:
Ահա այգում այս կեցած ե
Զեր շիրիմը յեղբայրական,
Գեղեցիկակերտ, կամարակապ
Գլխին դրոշք ձեր բոցե:
Շիրիմի մոտ, շուրջը, հեռուն
Ժողովուրդն ե ձեր արդ ազատ,
Հայրենիքն ե ձեր ծաղկազարդ,
Յերազներն են ձեր հուրհուրում:
Իուք ապրում եք յուրաքանչյուր
Ղրիմեցու զվարթ սրտում,
Այս սաղարթուն այգում, հովտում,
Ահում ծովի արծաթաջուր:
Ննջեք խաղաղ, իմ ընկերներ,
Իմ յեղբայրներ թաթարական,
Զեր դորձերը հերոսական
Կան, կմնան հավետ անմեռ:
Ննջեք, ձեր վառ շիրիմների
Յեղերքներին կյանքն ե խնդում
Առորյան ե մեր լույս թնդում
Ու քայլերը մեր դնդերի:
Ննջեք, թող ձեզ սրակ լինի
Նվազները հայ պոետի,
Նա կամեղած ե Ձեր սուրբ գեանին,
Ուր ծաղկում ե փառքը հիմի:

Ծաղիկներէ դու թագուհի,
 Վարդ Դրիմի,
 Անուշ ե ըտ բուրմունքը
 Վորպէս դինի:
 Իմ աչքերի արցունքը
 Թող քեզ լինի ցող,
 Բուրիք, չողա սեղանիս
 Կարմիր բոցով:

Արշալույսը վտակեպուրպուր
 Ասես դինի վտակեփրփուր
 Քամվեց ահա ծովի վրա,
 Յես հիշեցի սիրով նրան—
 Մեծ Պուշկինին թխազանգուր,
 Վոր ափերից այս ժայռակուռ
 Այսպէս լուսե մի առավոտ
 Նայեց սրտով անձկակարոտ
 Հեռաստանին ծովի ազատ:
 Նայեց այնպէս խոր, հարազատ
 Ու լուսազարթ տաղեր տաղեց,
 Ու կարոտն իր, անունը մեծ
 Գալիք սերունդներին թողեց:

ԴԵՊԻ ԳՈՒՐԶՈՒՑ

Թուչում է մեր ավտոն թեթեւ
Ճանապարհով արեւազոծ,
Թողած յետեւ կանաչաթեւ
Ծառաչարքեր այնքան նազուն:

Գուրզուֆ, Գուրզուֆ չքնաղանխատ,
Պոետական գեղեցիկ վայր,
Ճարտում է իմ սիրտն անհանգիստ
Դո գիրկն այնքան թովչական, վառ:

Գեղությունը քո անձիր է,
Նրանից ես ինձ սիրելի,
Վոր Պուչկինն է քեզ այցելել
Աքտորական իր որերին:

Արքայական հալածանքից
Հեռու այստեղ յերազել է
Ու գտել է խաղաղ հանգիստ
Ու կորցրած յերազները:

Պատմիր դու ինձ, թովիչ Գուրզուֆ,
Քո պոետի մասին այն մեծ,
Թող վորպէս մի չքնաղ ասուպ
Մնա սրտում իմ ջինջ, անեղծ:

ՍԻՐԵՐԳ

Ծովը մանուշակ է
Փիրուզաչյա, կապույտ,
Զուրը այնքան տաք է,
Յուցորուն է, անվույթ:
Դելֆինները ճերմակ
Խայտում են կենսուրախ
Ալիքներում հատակ,
Յերագի պես զուլալ:
Ինչքան, ինչքան լավ է,
Ինչքան դուլթիչ, գերող
Նստել մակուշի, նավել
Դեպի հեռու հեռուն,
Դեպի լայները բաց
Ծովի քնքշաղեփյուռ,
Ուր խաղում են ալյաց
Հորձանքները բյուր:
Ուր վոր Բալակրայի
Զինորաներն են ջանում
Ու ջրերից ծավի
Լույս դելֆիններ հանում:
Գնալ, տարվել նրանց
Զինորական յերգով,
Հյուսած ծովի վրա,
Ծովի անուշ տեսքով:
Գնալ ուղեկցելով
Մարդաստար նավերին,
Գնալ սիրագորով
Խմբով ընկերներին:
Մեզ է սպասում արդեն

Կանաչ այն բայդարկան,
Ո՞ւր ես բրոնզադեմ
Իմ սեր, իմ բարեկամ :
Թխակները ա՛ռ դու,
Թխավարենք, ° նսավենք,
Ծովը ջինջ ե, խնդուն,
Ծովը այնքան լավ ե :

ՍԱՎԱՌՆՈՐԴՈՒՀԻՆԵՐԻ ՅԵՐԳԸ

Խորհրդային մայր հողի
Աղջիկներ ենք անձնուրաց,
Ուր կամենա յերկիրը —
Մենք այնտեղ ել կսուրանք :

Մենք յերգում ենք, այս յերգը
Վողջ յերկիրն ե համակում,
Մենք կհաղթենք թշնամուն
Ոգում, ջրում, ցամաքում :

Ահալոր չեն մեզ համար
Վոչ հողմերը մորեղին,
Վոչ մշուշներն անսահման
Պատնեշներով ահաղին :

Մենք յերգում ենք, այս յերգը
Վողջ յերկիրն ե համակում,
Մենք կհաղթենք թշնամուն
Ոգում, ջրում, ցամաքում :

Վորպես հանդուղն արծիվներ
Մենք ճախրեցինք սրաթեվ,
Ծփուն դետեր, անտառներ,
Դաշտեր թողած մեր հետեվ :

Մենք յերգում ենք, այս յերգը
Վողջ յերկիրն ե համակում,
Մենք կհաղթենք թշնամուն
Ոգում, ջրում, ցամաքում :

Տայգայում մութ, մարդազուրկ,
Ճահճուտի մոտ մենք էջանք,
Ժողովուրդը ուղարկեց
Մեզ փրկություն, խինդ ու կյանք:

Մենք յերգում ենք, այս յերգը
Վողջ յերկիրն և համակում,
Մենք կհաղթենք թշնամուն
Ոգում, ջրում, ցամաքում:

«Հայրենիք»-ի թեվերին
Հայրենիքին բերինք փառք,
Մեզ սեռ խիզախ աղջիկներ
Մեր յերկրում կան անքանակ:

Մենք յերգում ենք, այս յերգը
Վողջ յերկիրն և համակում,
Մենք կհաղթենք թշնամուն
Ոգում, ջրում, ցամաքում:

Հնչում և մեր շուրթերին,
Շողջողում և մեր սրտում
Արեվային անուներ
Առաջնորդի խմաստուն:

Մենք յերգում ենք, այս յերգը
Վողջ յերկիրն և համակում,
Մենք կհաղթենք թշնամուն
Ոգում, ջրում, ցամաքում:

ՅԵՐԲ ՎՈՐՈՏԱՆ ՇԵՓՈՐՆԵՐԸ

Յերբ վորոտան շեփորները,
Թշնամու դեմ արնազաղիր
Մենք կսուրանք պատերազմի,
Հազած ոսկմի մեր շորերը:

Յերբ վորոտան շեփորները,
Սորհրդային հող իմ հպարտ,
Կռիվ կերթան վորդիներդ,
Վորպես մի սիրա, մի առյուծ մարդ:

Յերբ վորոտան շեփորները —
Գրկի միջից քո մայրական,
Յերկիր, կեղևն Չապայներդ,
Հերոսները քո մարտական:

Յերբ վորոտան շեփորները,
Արտուաները մեր մետաղե, —
Մով յեթերից հուր կմաղեն,
Յեվ կսարսեն վոսոխները:

Յերբ վորոտան շեփորները,
Մեր տանկերը ամպրոպազարկ
Նենդ թշնամու խրամները
Կզարձեն գորշ վրատակ:

Յերբ վորոտան շեփորները,
Իմ սրտություն, հզոր յերկիր,
Քո նապերը դրահակիր
Կզրկեն մով ովկիանները:

Յերբ վորոտան շեփորները —
Մարտ կթռչեն մեր քաջարի
Կարմրադրոշ հեծյալները,
Նման անանց մի անտառի:

Յերբ վորոտան շեփորները,
Վարդերի պես առաջնության
Կհուրհուրան մեր դրոշները
Յերկրադուրի վրա համայն:

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՆ ՈՒ ԶՔՆԱՂ

Գեղեցիկ են ու չքնաղ
Այգիները խորհրդային,
Ասես հարսեր են շարմաղ
Այգիները խորհրդային:

Լինեն նրանք Ուկրաինայի
Հովիտներում դեղանի,
Լինեն նրանք Վրաստանի
Գրկում, այնքան զվարթ մայիս: —

Լինեն նրանք, Ադրբեջան,
Ծաղկածրար ավերիտ,
Լինեն նրանք, լույս Հայաստան,
Փեշերին քո լեռների: —

Գեղեցիկ են ու չքնաղ
Այգիները խորհրդային
Այգեկութ ե, մրգաքաղ,
Մրգերի առն ե հորդալի:

Փառք ժրաջան այգեպանին,
Ստալինին անասան,
Վոր դարձրեց խորհրդային
Վողջ յերկիրը այգեստան:

ՀՐԱՑԱՆ ԻՄ...

Հրա՛ցան իմ, հրացա՛ն,
Քեզ հետ միասին
Սահմանները մեր պայծառ
Հսկում ենք լիասիրտ :

Ահա Արազն է հոսում
Դանդաղ, յերջանիկ,
Հեռվում արտերն են խշռում
Աղբբեջանի :

Հեռվում դյուղեր են փռված
Աշխատանքով խաղաղ,
Յայլաղային վրաններ,
Յե՛վ ավաններ, և՛ քաղաք :

Հրա՛ցան իմ, հրացա՛ն,
Յերեք դժանի,
Թե վոր փորձի սահմանը
Անցնել թշնամին ,

Գլխին հուրը քո ցանի՛ր
Անխափան ու խնդուն,
Կրակովդ պաշտպանի՛ր,
Յե՛վ հայրենիք և տո՛ւն :

Հրա՛ցան իմ, հրացա՛ն,
Մաքուր ու յուզած,
Արեվի տակ հրացայտ
Փայլեր ու շողա :

Հրա՛ցան իմ, հրացա՛ն,
Իմ ձեռքում ամուր,
Տե՛ս, ցերեկը հեռացավ,
Կապույտ մութն է մանվում :

Հարկավոր է, վոր լինենք
Ավելի արթուն,
Զդոն հսկենք խավարում
Մենք ամեն մի թուփ :

Հրա՛ցան իմ, հրացա՛ն,
Յես սնայպեր եմ,
Ջան, մեր յերկրում ինչքա՛ն կան
Լավ սնայպերներ :

Հրացա՛ն իմ, հրացա՛ն,
Քեզ սեղմում եմ ամուր,
Դու իմ ընկեր մարտական,
Դու մահ թշնամուն :

ԿԱՐՄԻՐ ՀԵԾՅԱԼԻ ՅԵՐԳԸ

Յեա ջուր եյի տալիս ձիուն,
Դու կուժն ուսիդ աղբջուրն եկար,
Ասեա դարուն դվարթ, սիրուն,
Հագիդ շորեր ծաղկանկար:

Յեա ջուր եյի տալիս ձիուն,
Դու կուժն ուսիդ աղբջուրն եկար,
Գալիս եյիր, դալիս, սիրո՛ւն,
Ի՞նչու եղբան ինձ դուր յեկար:

Յեա ջուր եյի տալիս ձիուն,
Դու կուժն ուսիդ աղբջուրն եկար,
Կարմիր հեծյալը իր սրտում
Քեզ կհիշի յերկա՛ր - յերկա՛ր:

Քալթիական ծովն ե նայում փոթորկամած՝
Ճէրմակ փրփուրները կրծքի վրա դիզած —
Ախ, ի՛նչ նավազնե՛ր են, Բալթիակա՛ն անափ,
Թաղված քո հատակում, ի՛նչ ընկերնե՛ր խիղախ:

Տախտակամածներից նավերի նետել են
Մատրոսներին այն կուռ, ապտամք ու ըմբոսա
Քո ջրերը պղտոր, քո ջրերը,
Շղարչված ծանրածանր մատախուշով, ամպով:

Յեա նայում եմ ահա քո ջրերին թանաք,
Ու ասում եմ՝ նրանց հայացքները բոցե
Կարմիր կրոնշտաառ յերբեք չի մոռանա:

Նրանք իրենց մահով դարպասներն են դոցե
Պետերբուրգի բոցուն, Յուգենիչի դիմաց,
Հանուն Հոկտեմբերի ընդունել մահ:

ԶԱՊԱՅԵՎԻՆ

Կուպեյի յես լինել հիմա
Մե՛ծ, հանճարեղ մի նկարիչ,
Ու գույներով վառ ու անմար
Քե՛զ գործավա՛ր, մեր պայքարի

Նկարեյի հուրհուր շնչով...
Վրձինով կուռ դժեյի քո
Հայացքը բոբբ ու ներշնչող,
Աչքերդ ջինջ ու կապտագույն,

Ինչպես յերկինքը Ուրալի...
Նստած նժույզդ սևաբաշ,
Դիվիդիայով քո կուռ, արի,
Բռնած ձյունոտ մի ճանապարհ,

Ինչպես յելել ես պայքարի
Կուլչակի դեմ... Չորավա՛ր վեհ,
Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ յես չեմ ծնվել
Մե՛ծ, հանճարեղ մի նկարիչ...

ՊՈԵՄՆԵՐԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ

I

Յես ճեմում եմ կանաչանիստ այգում այս,
Ուր, ընթերցող, գուցե դու յեւ շրջել ես,
Աչքդ հառած այս ծառերին, վոր կանաչ
Շատրվաններով որորվում են ջինջ ողում,
Վոր պարզել են իրենց բուրյան շուրթերը
Իմ շրթերին բուրումնալից ու խնդուն:
Յես ծծում եմ նրանց բուրմունքը անուշ,
Յես դրկում եմ մեկ-մեկ այս թարմ ծառերին,
Այս տունկերին շյուղարձակ ու քնքշանուրբ,
Համբուրում եմ նրանց իբրեւ քույրերիս,
Կյանքի յեւած ցնծուղով մեր արևի,
Մեր անձրեւով բարեգութ ու սիրելի:
Յես տեսնում եմ՝ ահա շուրջս ապրելը
Անձրեւել է ճերմակավուն շուշաններ,
Ոլյանդրներ, վորոնք այնքան կարմիր են,
Վոր թվում են բոցեղեն ու արնագուն
Թաշկինակներ, թաշկինակներ և կամ էլ
Բորբ կերոններ մշտաբորբոք, կրակուն:
Յես շրջում եմ այստեղ ահա, ընթերցող,
Ալեյների լայն դորդերովը խիճե,
Յեւ նոր գրած իմ յերգերն եմ ընթերցում
Այս թիերին, ծաղիկներին բուրավեա,
Այս վերահաս յերեկոյին սիրաջեռ,
Ու հովին, վոր մազլցում է ծառն ի վեր:
Շուտով, շուտով ելեքարոններն կվառվեն
Սյուներին այս և սյուները կթվան
Հեքյաթային հսկա մոմեր պայծառ, վեհ...
Յես ճեմում եմ այստեղ ահա ու խոսում
Ինքս ինձ հետ, հույզերիս հետ ու զվարթ

Ծառերի հետ, թիւերի հետ հովասուն:
 Մանուկներն են ահա խաղում ավազում, —
 Ո՛ր, մեր կյանքի ծաղիկներն այդ լուսադեմ,
 Ազմկում են, խլրտում ու վազվզում,
 Կամ ճոճում են փունջ-փունջ՝ նստած կարուսեյ,
 Կարկաչում են ծիծաղներով արծաթե,
 Սրտերի մեջ հազար խնդում ու լույսեր:
 Ո՛ր, յերջանիկ, ո՛ր, անթախիժ մանկություն,
 Ո՛ր, խնդություն մանուկների մեր ուրախ,
 Ո՛ր, նարգիզներ, ո՛ր, մեխակներ զվարթուն...
 Դուք չեք տեսել վոչ սով, վոչ քաղց, վոչ կարիք,
 Այդ չեք տեսել ու չեք տեսնի մեր գուլայ
 Առորյալում, ուր կան այնքան լույս, բարիք,
 Լիություններ, լիություններ վոսկեվոր
 Ձեր աշխարհում, ձեր մանկական սեղանին,
 Ձեր տներում բազմահարկ ու լուսավոր,
 Ճամբարներում, մսուրներում բարեչեն,
 Այգիներում ձեր քնքշորոր, գեղանիստ,
 Ձեր շներում, վրաններում գով, հանգիստ:
 Մանուկներ իմ, բալիկներ իմ խնդաօխրտ,
 Յեա տեսնում եմ պայծառ, վորպես սկան ըրբ,
 Ձեր դալիքը գեղատեսիլ ու հուզիչ,
 Յեա տեսնում եմ մեր ներկայի աչքերով
 Ուղիները ձեր վարդավառ ու անբիժ,
 Ո՛ր, ձեր վաղը, ե՛լ գրավիչ, ե՛լ գերող:
 Հավաքում եմ յես իմ բոլոր յերգերով
 Ծիծաղները ձեր, իմ սիրտը ներարկում,
 Իմ հին, տխուր մանկությունը հերբերով:
 Կրելու յեք դուք ձեր մաքուր ձեռքերով
 Ազատության դրոշակը արնագույն,
 Վոր կրել են Կոմիտասները հերոս,
 Վորոնց վոսկորները հիմա հանգչում են
 Այստեղ ահա, ազատության այս այգում,
 Գարնանային այս վարդերի հողի մեջ:
 Դուք խաղացե՛ք, փթթե՛ք նրանց շիրմի քով:

Ձեր լավ բախտի համար ընկան պայքարում,
 Ձեր լավ բախտի համար ավազները դորշ
 Իրենց վառման արյուններով ներկեցին,
 Վոր ձեզ ժպտա կյանքը անվիրա ու դարուն
 Մեր աշխարհում գեղեցիկ ու յերգեցիկ:

 Ազատության հրապարակ, ի՞նչ յերգով,
 Պոետական ի՞նչ կրակով յերգեմ քեզ,
 Դու պանթեոն ազատության ու փառքի,
 — Դու Պեր-յա-չեզ կոմունայի հրակեզ,
 Մտաբորբոք դու ջահ ցասման ու վառքի...
 Դու կեցած ես սերունդների սրտերում
 Վորպես մաքուր սրբություն մի սրբագույն,
 Դու կեցած ես և իմ հոգում, տաղերում,
 Դու ինձ ել ես պարգևվում հուր պայքարի,
 Ուսուցում ես հանուն յերկրի սրբազան
 Լինել մաքուր ու ինքնազոհ ու արի, —
 Լինել արյան յուրաքանչյուր կաթիլով
 Նվիրական մեր ներկային նվիրված
 Ու կրակվել նրանց անմար հրերով,
 Վորոնց անբիժ արձանները ահա իմ
 Հայացքների հայելու մեջ անդվարթ
 Գծված են արդ, նվիրական այս պահին:
 Յեա անցնում եմ արձանների մոտով այս
 Ակնածանքով ու հարգանքով մի վերին, —
 Ահա իմ դեմ Շահումյանը դանդաղազ,
 Անկրկնելի իր անժպիտ աչքերով,
 Աղիզբեկովն, Ջափարիձեն ահա մեր,
 Ծիրլետովն, ընկերները մեր հերոս:
 Ո՛ր, անձնազոհ մեր նախորդներ քաջարի,
 Դուք մեզ հետ եք, դուք մեզ հետ եք պայքարում,
 Մենք սաներն ենք ձեր մարտերի, կաճառի,
 Յեվ կրում ենք անունները ձեր մաքուր
 Մեր բոցագույն դրոշների նման վեհ:

Ձեր աշխարհում, ձեր փայտիսյաճ քաղաքում
Յուրաքանչյուր նավադործ ու նավաստի,
Յուրաքանչյուր նավթադործն իր վառ սրտում
Ձեր ալյուենն ե կրում ջերմին ու ալնիլ,
Հուրը բորբոք հերոսական ու վառման,
Նմանությամբ ձեր՝ կառուցում ու յեռում,
Ո՛ր, փթթել են ձեր յերազած այն դարնան
Մեխակները, շուշանները անթառամ,
Շողչողում են բազում տունկեր մեր յերկրում,
Մեր մայիսին, շիրմի վրա ձեր հառնած:
Յուրաքանչյուր թերթիկովը իրենց վառ,
Յուրաքանչյուր բողբոջովը վառ, բերկրուն,
Ձեր անունն ու հիշատակն են շրջում հար
Ծաղիկներն այս, այս ծառերը սաղարթուն,
Գարնան կանաչ դրոշները վեր պարզած,
Ձեզ են հիշում, դուք վոր ընկաք մեր մարտում,
Հանուն յերկրի ապատության, հանուն մեր
Անպարտ Բազլի, փառքերի, արդ ծաղկադարյոյ,
Հանուն դարնան, մեր ծաղկումի այս անմեռ:
Ձեր անունը ինձ տալիս ե խոյացում,
Նոր ներշնչանք պայքարաշունչ սողերի
Յեւ տենչանք բարկ սխրանքի ու մեծության:
Հովանու տակ ձեր ստիերի մեծանխտ
Հորձանում են մեր խոհերը սիրելի
Կոհակներով հորդահորդ ու անհանդիսա:
Դուք յեղաք սեզ վսրդիները արժանի
Մեր սիրելի, մեր հարազատ, անդին մայր՝
Կուսակցության մեծ Լենինի-Ստալինի.
Յեղաք անհաշտ, յեղաք շիտակ, յեղաք դուք
Ասպետական, և միշտ անպարտ, միշտ անմահ,
Մարտ նետիցի՛ք, մաքառեցի՛ք հար անդուլ
Յեւ որերին այն դժնաքայլ ու նանկը,
Հերոսական գլուխները ձեր դրիք
Վեհ հեղափոխության դոհասեղանին:
Անապատը յեղավ արնոտ գերեզման,

Ավագները արնոտ պատան յեղան ձեզ,
Գամին յերգեց անասարսուռ յերդ թաղման:

II

Բորենիներ, բորենիներ վայրենի, —
Դաշնակներ, մուսավաթներ, մենչեվիկներ, —
Ձե՛նք մոռացել ձեր դավերը յեղեռնի:
Ինչքա՛ն, ինչքա՛ն խաղաղանխտ գյուղակներ,
Լույս քաղաքներ մատնել եք դուք ավերի,
Հրդեհների շղթաներով ողակել:
Յեղբայրական ընտանիքներ բշուրավոր
Մոխրացել են հրերում ձեր դավերի,
Ծվատել եք քանի՛ այդ ու առավոտ:
Պարել են ձեր հրդեհների կրակում
Մեր մայրերը, մանուկները, քույրերը,
Յե՛վ սրբախոյ, և՛ խեղապար, և՛ նկուն:
Յերբեմնի շէն քաղաքները կարկառուն
Կմախքներով, հիմնակործան շենքերի
Քյուրապատիկ նզովք են ձեզ բարբառում,
Նզովք անվան ձեր անամոթ ու պատիր,
Գաղափարին ձեր, գետնահար ցեխին այդ,
Ձեր դրոշին, առմիշտ կեղտոտ այդ լաթին:
Նզովք են ձեզ մեր մայրերը միշտ կարդում,
Մեր քույրերը, յեղբայրները հրդեհված
Շիրիմներից իրենց անհայտ, անանուն:
Բորենիներ, բորենիներ բրիտանյան,
Դուք, միս արնոտ ժանիքներով ձեր դժնյա
Հոշոտեցիք մահատեսիլ մի գիշեր
Կոմունայի հերոսներին, մոր բոցե
Տառերով են գրել իրենց հար անչեջ
Անունները մեր անձնուրաց սրտերում,
Դուք զեռ մի որ կխորտակվեք մեր հորդուն
Հորձանքներում առելության հեղեղի,
Վոր շաչում ե, ինչպես կասպին, յերբ հեռվում
Փոթորկաբեր նորդն ե շաչում կատաղի,

Յերբ ձեռքերում սեպտեմբերյան մեծ հողմի
Դալարվում են ջրերը մութ ու աղի:
Բազուն, Բազուն ձեզ չի ների, չի ների
Դենստերվիլ, Տոմսոն, ո՛ր, դուք արյունարբու,
Դեռ կսարսեք Հոկտեմբերյան սրերից,
Դեռ մեր այգը կծածանվի Լոնդոնի
Հորիզոնով՝ արդ միզամած ու ամպոտ,
Անգլիայի հանքափորը կտոնի
Բսանվեցի մուտքն՝ յերկիրն հայրենի,
Յեվ կունենա նա իր կերտած աշխարհում
Յեվ հա՛ց, և տո՛ւն, և լնդությո՛ւն, հայրենիք:
Բազո՛ւ, Բազո՛ւ, հերոսական իմ քաղա՛ք,
Դու որորան վորդիների քսանվեց.
Յե՛րբ եր, յե՛րբ եր, վոր գալարվեց ու սողաց
«Թուրքմեն» նավը քո ծովով խուլ, մոլեղին:
Յե՛րբ եր, յե՛րբ եր, վոր բյուր սրեր հեսանվեց,
Սրախողվեց սիրտը, սիրտը քո անդին,
Յե՛րբ եր, յե՛րբ եր վոր Բայիլի բանտը սեվ,
Վորպես ահեղ մահատեսիլ մի Բաստիլ,
Վորդիներին, զախահներին քո վսեմ
Վիսապների մազիլները նետեց նենդ:
Յե՛րբ եր, յե՛րբ եր, զնդակոծված, ահազդիկ
Փարիզ դարձար, դերված, ծեծված, արնաներկ:
Պատմի՛ր, Բազո՛ւ, պատմիր դու ինձ, քո վորդուն,
Յես էլ եմ քո մանց, վոսկրից, արյունից,
Յես էլ եմ քո հուրը կրում իմ սրտում:
Պատմի՛ր այնպես կենդան, այնպես մայրաբար,
Թող քսանվեցն հողաթմբից այս հառնի,
Թող յես տեսնեմ հայացքները այն հզարտ,
Վոր տեսել են ավաղները ամայի.
«Մենք մեռնում ենք, սահայնորից մենք կգանք...»
Շուրջս ահա և՛ խնդություն, և՛ մայիս,
Ո՛ւր են նրանք, ո՛ւր են, Բազո՛ւ, ո՛ւր են, մա՛յր,
Յես ուզում եմ լսել նրանց հաղթական
Վոտնաձայնը, յես ուզում եմ ամեն մայթ,

Ամեն փողոց, ամեն նրբանցք, հանքուղի
Տա ինձ նրանց հետքերը թանդ ու վսեմ,
Յես դնում եմ միշտ անսայթաք և ուղիղ
Նրանց դժած ճանապարհով սրբաղան,
Յես պահում եմ իմ մեջ նրանց այն լուսե,
Այն փայլալացած խոհերը մեծ, հարազատ:
Յես ուզում եմ տեսնել նրանց կենդան ու
Գրկել, զգվել, յեղբայրորեն փայլալայել
Ու մատուցել պայծառ սիրով մի անհուն
Ծաղկեփնջեր բազմայերանդ, մայիսյան,
Շահումյանի աչքերի մեջ մի նայել,
Ալյոշայի ձեռքը սեղմել ցնծությամբ,
Աղիղբեկովին իր մայրենի լեզվով
Մեր Վուրդունի լիբիկ յերգերից կարդալ,
Փիղիտովին ասել՝ յեղա յերազուն,
Անտառնիստ հայրենիքում իր զվարթ,
Սոսուլ բոլոր ընկերներին հետ պայծառ,
Լույս ներկայից, մեր դայիքից այնքան վառ:
Բազո՛ւ, Բազո՛ւ, տո՛ւր ինձ, տո՛ւր ինձ դու նրանց,
Թող վողջ, կենդան նրանք յեխեն մեր առաջ,
Հայացքներում և՛ կյանք, և՛ սեր, և՛ կրակ:
Թող գան նրանք, տեսնեն սիրով, հիացքով
Հայրենական քաղաքն իրենց թևառած
Յեվ հայացքեն անապական հայացքով
Թեկուզ մեն մի, մեն մի ծիծղուն յերեկող,
Յերբ դու չքեղ լույսերի մեջ ընկղմված
Շողջողում ես, ո՛ր, քաղաք իմ աղմկուն,
Իմ չտեսած, Նեապոլից էլ չքեղ,
Վորին այնքան հին պոետները անդուլ
Նվազներ են ձոնել սրտազեղ, անկեղծ:
Ահա չքնաղ ծովեղերը քո, ահա
Ծիծաղում ե բյուր լույսերի թասի մեջ
Այգիների շղթան կրճքին իր պահած.
Նավերն ահա նստած ծովում լայնիրան,
Փողփողում ե ալ դրոշը կայմերին

Մեղմ ծածանվում՝ հովի շնչից դիչերվա :
Յերկինքն ահա լուսարձակները ձևել են
Իրենց լուսի բաց կապուտակ սյուներով,
Յեզ ճախրում ե մութ կապուտում ու վերը
Սալառնակների հանդուզն մի յերամ՝
Պատրաստ մարտի ու սլաշքարի աններուն,
Պատրաստ կեցած սխրանքների, քաջության :

III

Ահա Բայիլն, ահա ամին այս լուսազոծ
Յեզ ծառանխատ, ծաղկանկար և նորոզ,
Ահա այդին նրա փարթամ ու նագուն,
Այնչներով այնպես բուրյան ու թովիչ
Զբոսնում են այնքան զվարթ գույզերով
Ազատ մարդիկ՝ վիշկաների ու ծովի :
Ահա այս նոր այդու գիմադ խոյացած
Շողջսցում ե, վորպես վիթխարի մի նախ
Կուրս — պարատը դեղեցկակերտ ու պայծաս :
Շուրջը նրա վորպես կանաչ մի գոտի
Նոր ծառերի շարքն ե ձգվում այս կանաչ՝
Յեզ սխմվում այնպես զգվող ու մոտիկ :
Մատրոսական նվազախումքն ե նվազում
Ահա բարձր պաշտոգամբում պալատի,
Սիրտս նրանց նվազներն ե հավաքում,
Նվազեցե՛ք, նվազեցե՛ք սրտալի,
Ո, ծովայինն իմ յեղբայրնե՛ր, ո, պատիվ
Ձեր և գործին և հանդատին խնդալից :
Նվազեցե՛ք ձեր ծովային յերգերը,
Վոր հյուսել եք ծովի վրա լայնանխատ,
Ի փառք կյանքի, աշխատանքի ու յերկրի :
Նվազեցե՛ք, լսում եմ ձեր նվազը
Վոր շոյող ե, ինչպես ծովի մեղմ քամին,
Սիրտս ե ուռչում ձեր այդ զվարթ նվազից
առագաստի նման ձկնորս նավերի,
Բաց ծովն ելած շամանդադին ամռային :
Ո, նվազեք, ո, նվազեք նվազե՛ք

Ռազմական ձեր քայլերգները կարմիր,
Փոված մեր լայն սահմաններին ծովային,
Ուր չի կարող ել ներս սողա թշնամի
Վոչ մի քամի, ու վոչ մի նավ արներախ,
Քանի կա մեր ազգի ուժը անխորտակ,
Քանի ունենք մշտաբորբոք մի յեռանդ,
Քանի կաք դուք, մեր նավազնե՛ր փառասպանձ,
Քանի մեր վառ փառքն ե յերկրում հորդացած :
Նվազեցե՛ք, նվազեցե՛ք դուք հպարտ,
Ձեր նվազը թող մազվի մեր սրտերում,
Մեր հույզերում, վորպես անձրև մայխի,
Վորպես բերկրանք ու ներշնչանք մի յեռուն :
Թող մազվի՛ նա այս ասֆալտե մայթերին,
Այս ծառերին, ծաղկունքներին անբասիր,
Այս առնկերին նորաբողբոջ, սիրելի :
Ահա ծովը ծփծփում ե մեղմ հովի
Թեպերի տակ, թող խառնվի ձեր նվազը
Կոհակներին իր որորուն ու ծավի :
Յեզ թող թափվի յուրաքանչյուր մի նավի,
Մակույկի մեջ, նավակի մեջ, նվազե՛ք,
Յես սիրում եմ նվազները ձեր թովիչ...
Բայիլ, Բայիլ, քաղաքամաս լուսավոր,
Շրջում եմ քո փողոցներով նորաչեն
Մինչև դիչերն հալվի, մինչև առավոտ :
Ցույց տուր դու ինձ քո նորակերտ թաղերը,
Ցույց տուր դու ինձ կառուցումդ շենք առ շենք,
Թող գուրգուրեն նրանց յերգիս սողերը :
Հարազատ ե ինձ ամեն մի ընտանիք,
Հարազատ ե ամեն մի թաղ ծառասպատ,
Հարազատ ե ինձ ամեն տուն յերջանիկ,
Հարազատ են պատուհաններն լուսալի,
Ասեղնադորձ վարազույրներն այս կապած,
Ձյունածերմակ, մաքրամաքուր, հրաշալի :
Յես քաջում եմ ահա մի ջինջ վարազույր, —
Նավթագործի մի լիախրտ ընտանիք

Իր խնդությամբ ինձ ել ե նա վարակում :
Սեղանի շուրջն ահա նստած խնդում ե
Հնաանիքն այդ, վորպես մի մարդ յերջանիկ,
— Այս առաջին բաժակը մենք խմենք մեր
Մեծ, առաջին մարդու կենացը պայծառ,
Վոր տվեց մեզ յերջանիկություն, ցնծություն
Յե՛վ աշխատանք, ե՛ սեր, ե՛ կյանք մի անմար :
Իմ մազերը ճերմակել են միշտ հանքում,
Բայց դեռ նոր ե ուրախանում իմ տունը,
Նոր եմ ապրում յերջանիկալեա մի կյանքով :
Յես տեսել եմ անցյալը մառ, դժնդակ,
Յերբ շարունակ ժողովուրդն եր տառապում
Յարական սեվ կնուտի տակ, կրունկի տակ :
Յես վեհադանձ քսանվեցին եմ հիշում,
Վորոնք այստեղ, Ապշերոնի այս ափում
Պատգամներով մեծ Լեւինի դյուցապուն
Հնդվղումի խարույկները վառեցին,
Վորոնք կիզուն անապատի ալագում,
Հնիան հանուն ժողովրդի մեծ դործի :
Հիսուն տարի յես ապրել եմ մի խուցում,
Յերկու վորդիս մահացել են սեվ ախտից,
Իսկ հիմա յես ուրախ կյանքից եմ խոսում,
Իսկ հիմա յես հորափոր եմ անվանի,
Նավթ եմ հանում կապուշտ սրտիցը ծովի
Յերկրի համար մեր բախտավոր, դեղանի :
Մեր սիրելի քաջ ժողկոմը ահա ինձ
Պարզեվել ե այսոր ահա մի ալտո,
Ուրախ արել ընկերներիս ու տունն իմ :
Թող վա՛ռ մնա չողքը նրա արեվի
Մեր նավթային բանվորների վրա միշտ,
Յես կաշխատեմ այսուհետե ավելի
Վորակավոր նոր-նոր հորեր շատ փորել
Իմ քաջարի բրիգադի հետ միասին :
Այդ մեքենան, այդ նվերը, ընկերներ՛ր,
Ինչքան իմն ե, մի այնքան ել նա ձերն ե :

Յերբ ցանկանաք ընտանիքով ձեր յեկեք,
Նստե՛ք ուրախ, մեր քաղաքով զբոսնենք :
Յես իմ կնոջ, վորդու, հարսի անունից
Ձեզ եմ ասում. հազար բարով եք յեկել,
Հաճախ յեկեք հյուր, ընկերներ՛ր անվանի :

IV

Գարնանային առավոտն ե չողչողում
Այս ապրու մեջ, վորպես փայլուն աղամանդ,
Ու ծառերն ե իր չողերով ցնծուղում.
Այս պահին ել, մի նկարիչ ծերունի,
Միրուքն ասես մի ձյունեղեն ճերմակ ամպ,
Յեկավ այգին իր սաներով պատանի :
Փողկապները նրանց, վորպես ալ բոցեր
Ծածանվելով ուրախ քամու շրջյունից,
Թոցկլտում են վարդերով հուր ու անմեռ :
Յուրաքանչյուրն ասած տետրն ու արդեն —
Նկարչական աթոռիկի վրա իր
Նստեց ահա մի արձանի դեմ առ դեմ,
Իր հերոսի կերպարանքը ջինջ սրտում, —
Մի անձնուրաց կոմիսար ե նկարում.
Ամեն մեկը անհուն, անափ սիրով ե
Գծազրում իր հերոսի պատկերը
Պայծառախոհ, դյուցապունական ու սեվեռ :
Իսկ ծերունի նկարիչը ձյունահեր
Մտենում ե ամեն մեկին հայրաբար,
Շտկում նրանց նկարներն այնքան վեհ :
Անցան ժամեր : Նրանց փոքրիկ տետրերում
Շահումյանը, Ջափարիձեն, Մեչադին
Կենդանացան նորից պայծառ ու խոհուն :
Նրանց անմար անունները հավիտյան
Մտալինյան տբևի տակ մշտավառ
Միշտ անմոռաց ու միշտ պայծառ կմնան :

ԱՐԵՎ ՄԱՐԴԸ

(Բեյրութուսական հեֆյաթ)

Են բարձրարեքձ լեռան յետեւ,
Ծովի յետեւ կապուտակ,
Կարկաչում էր խոտերի մեջ
Գարնանային մի դետակ:
Հիմի յեւ էւնա խոխոջում,
Հովիտները վողողում,
Մարդկանց ջուր է տալիս անուշ,
Լուսնյակի տակ շողջողում:
Յես յեղեւ եմ նրա ափին,
Լվացիել եմ պաղ ջրով,
Թագնով կաղնու թավ փոստերով,
Չուկ վորսացել մեծ սիրով:
Յոթը տարի յես ապրել եմ
Են գետի քով հորդ այնքան,
Ուտկաններով ձկնորսական,
Ու ջանքով բուրլակական:
Մի անդամ եւ վորսի յելա
Իմ եղ սիրամ դետը հորդ,
Գլխիս վերեւ գիշեր էր մութ,
Վտաքերիս տակ հողը ցուրտ:
Միայն փոքրիկ աստղիկները,
Ղոնց ծաղիկներ փոսկեման,
Յուում եյին մութ յերկնքում,
Հովիտների վերեւ լայն:
Իսկ յես նստած կանաչ ափին,
Մեն ու մենակ ու ազատ,
Մտքերիս հետ խոսում եյի,
Նայում գետին հարազատ:

Ինչքան լավ է նստել ուրախ
Գետի յեզրին սիրելի,
Յեւ միտք անել, և ուտկանով
Խարել շրջիկ ձկներին:
Մթություն էր մի անլուսին,
Գիշեր էր մութ, մութ գիշեր,
Հանկարծ շողաց սեւ յերկնքը
Սւ կրակով փոսկեչերտ:
Մի վառ աստղիկ վայր գլորվեց
Լայն, անսահման յերկնքով,
Լուսավորեց նա անտառներ,
Մարդեր՝ ծածկված մութ միզով:
Քնած ձկներն արթնացան մով
Գետի զմբուխտ հատակում,
Լայն պոչերովը ճողփեցին
Ալիքները լուսազույն:
Թռչունները լուսափետուր
Թոռն իրենց բներից.
Լոկ բուերը լուռ թաղցրին
Գլուխները սեվարիծ,
Վախենալով թռչող աստղի
Ճաճանչներից խնդաղին:
Լուսավորվեց ամեն ինչ ու...
Մութը լծավ վերտախ:
Ասում են, թե յերբ վոր աստղը
Թռչում, ցած է գլորվում,
Եղ նշան է թե մենում է
Մարդու հողին աշխարհում,
Իսկ յես կասեմ ձկնորսական
Իմ ստածը ճշմարիտ,
Չբաժորի սրտի պես յեն,
Ու լուսավոր, փոսկեխինդ
Գարնանային սրվա նման,
Այբրի նման լուսավիթ.
— Յերբ վոր աստղը վայր է ընկնում
Դա նոր շունչ է կյանք դալիս,

Յեվ չկորով այն աստղիկը,
Վոր դլորվեց, ցած թռավ,
Հեռու հեռվում, վորտեղ գեան է
Հոսում այնպես հորդառաա,
Վորտեղ հորը կաղնիներն են
Աճում վիճի յեղերքին, —
Ծաղեց այնտեղ այն աստղիկը,
Նման վոսկէ հատիկին:
Նա չողում է ահա գետի
Ընթացքովը փրփրայի,
Ժեռ ափերով, սոսիների
Անտառներով անառիկ:
Ճառաղում է պայծառուն
Հովիտները ցողապատ,
Ու մարգերը բազմաբուրյան
Ու կաղնուտները հպարա:
Ու լողում են ահա դեպ նա
Ձկնիկները կարմրադեղ
Ու հալքերն են թռչում, դալի
Ու յեղեղն է շրջում մեղմ:
Լոկ բուերն են, աղաավներն են,
Ուրուրներն են թաղցնում
Սչքերն իրենց, խեղճ ու անմեղ
Մարդկանց արյամբ լեփ-լեցուն:
Շողաց-չողաց այն աստղիկը,
Լողաց-լողաց նա արազ
Ու կանդ առավ ձկնորսական
Որճիթի մոտ հասարակ:
— Մարդ, — ասավ նա — արի ինձ մոտ,
Թե ձեռքիդ կա կոշտ արնոտ,
Թե ուտերիդ կա լաթ չուխա,
Թե քրաինք ես թափում հորդ:
Արի, ինձ տար ու թաղցրու
Են խիտ, մթին անտառում,
Դիր վրանում, վոր չտեսնի
Դահիճների աչքն արուն:

Տեսնում ես դու՝ ինձ հալածում,
Վորոնում են հետամուտ
Են չար մարդիկ, դաղանները,
Սեվ ուժերը նենդ ու մութ:
Ի՞մ արյունն են նրանք ուղում
Յեվ արյունը քո, յեղբայր,
Վորովհետև յես չողում եմ,
Լուսավորում մութը մառ:
Վորովհետև դու չես սիրում
Նրանց կարգերը արյուն,
Ինչպես ծիլ ու ծաղիկները
Ահեղ ցուրտը չեն սիրում:
Ծաղիկները շատ են սիրում
Ցողալ ծեղի ցող շողով,
Աստղիկները շատ են սիրում
Շողալ վոսկի շափաղով...
Փաթաթեցի յես իմ թոռը
Ու նստեցի յես մակույկ
Ու դնացի աստղի ձենին
Են հուր հրաչք ու մաքուր:
Յես դնացի ու ի՞նչ տեսա,
Վոչ թե աստղ է իմ դիմաց,
Սյլ լույս մարդն է — Կարմիր արեւի,
Մի հսկա յե փառապանձ:
Ենքան բարի, ենքան անուշ,
Ասես լինի գարնան հով,
Յես արեւին եղ թանկադին
Դրի մակույկն ապահով,
Վերցրի, տարա մեր հորդ գետի
Յեղերքներով քարքարոտ
Ու հասցրի փայտեղենի
Գործարանը դեմի մոտ:
Մենք դուրս յեկանք, անտառ մտանք,
Մեր յետեվից լողացին
Արեգակի զինակիցներն՝
Աստղերը վառ, լուսածին:

Սեվ բուերը բըզըբըացին
Ու վայեցին բուերը,
Կածանները հոտոտեցին
Մութ մարդակեր վայերը,
Ինչ էլ արին, չճարեցին
Մեր հսկայի հեռքն անգամ,
Նրա տեղը յես գիտեյի
Յեվ հավքերը աննձան:
Ջրերի պես կարկաչեցին,
Որերն շեկան ու անցան,
Ու շողջողաց ուրախության
Յերանգավոր ծիածան:
Յեկան մեր լույս Արեգակի
Ընկերները գինակից,
Յեկան գաշտից, յեկան ծովից,
Գործարանից ու հանքից,
Ու ժամ առ ժամ աճեց մեր քաջ
Բազեների յերամբ,
Յեկան խիզախ ուղմիկները
Ու լեփ լեցվեց վրանը:
Յեկան նրանք, ում ձեռքերին
Կոշտեր կային արնալառ,
Ում ուսերին լաթ չուխա կար,
Ով տանջվում էր անդադար:
Յեկան նրանք ու կաղմեցին
Հսկայական մի բանակ,
Յեկան նրանք աստղերի պես
Անհամար ու անքանակ:
Ամպերն իջան, տարածվեցին,
Ծավալվեցին յերկնքով,
Փայլելեցին փայլակները
Ահեղասաստ խռովքով,
Հովիտների ու մարդերի
Ու գետերի վրա պաղ
Ու լեռներում ու գյուղերում
Յե՛վ մութ էր, և լուսաչաղ:

Ճայթեց կայծակն ու հրդեհեց
Անտառը կաղամախու,
Թաղնվել էյին այնտեղ բուերն,
Ուրուրները արնախում:
Հուր պղնձի ու կապարի
Կարկուտ տեղաց հեղեղուն
Ու բռնկվեց արևն այն ժամ
Կարմրակրակ, շողջողուն,
Մարդ ու լճով նա գլորվեց,
Հուր-հուր վառվեց, ծավալվեց,
Հասավ մինչև քաղաքները
Աղմկալից, հսկա, մեծ:
Մինչև կղզին են մով ծովի,
Մինչ դյուղերը չքաւոր,
Մինչ հյուղերը ձկնորսական,
Մինչև հեռու սար ու ձոր:
Ում ձեռքերին կոշտեր կային
Արնաթաթախ, արյունոտ,
Ում ուսերին լաթ չուխա կար,
Ով քրտինք էր թափում հորդ,
Բոլորն յեկան ու շարժվեցին
Լուսապայծառ արևի
Ու նրա վառ ընկերների՝
Լույս աստղերի յետեվից:
Փայլելեցին սուր սրերը,
Հուր թրերը շողացին,
Թշնամիներն արյունախում
Ահից-մահից դողացին:
Մեր ձիերի հուր հրեղեն
Սույլ արշավին չափ տվինք,
Մենք բազեներ հսկայական
Մեր թեվերը թափ տվինք:
Նենդ թշնամին չեր ցանկանում
Լինել սակայն անձնատուր,
Բայց ուժեղ էր մեր բանակը,
Կովում էյին մենք անդուլ:

Նենդ թշնամին կրակում եր,
Շանթում էյինք մենք նրան
Գնդակներով մեր անխափան,
Շեչտակի ու հուրհուրան:
Մենք ծուխ ու մուխ դարձրինք նրանք
Սեւ բները քարուքանդ,
Լալխ էյին նրանք, խալ մենք
Խնդում էյին հաղթական:
Արեւ մարդը յերեք անգամ
Եսարես չըջեց աշխարհով,
Պատերազմն եր ուր մոլեղնում,
Սուրը սրվում հեսանով:
Արեւ մարդը, ասես, ձեռքով
Պոկեց ուժը թշնամու,
Տվեց հրին, ավեց սրին,
Տվեց ջրին ու քամուն:
Արե մարդը յելավ, շողաց
Մնուչ լուսով, ճանաչով,
Արեւելքը լուսավառվեց
Կարմիր-կանաչ ճաճանչով:
Լուսավորեց խեղճ չքավոր
Խատաները, դյուղերը,
Չկիրոսական նավակները,
Մութ դետնավոր հյուղերը:
Թռան յեկան հավքերն ադաս
Նոր յերգերով խնդաղին,
Մնչար մարդիկ, անճար մարդիկ
Շունչ քաշեցին սրտաղին:
Պայծառացավ յերկիրն արար
Արեւ մարդու լույսերով,
Ու փթթեց ազատությունն
Նորաբողբոջ գուգսերով:
Չար, չարակամ վոսոխները
Դեպ մեծ մարդը սողացին,
Չկարեցան հաղթել սակայն,
Են լեռ ուժեց գողացին:

Մենակ մահը մարեց նրա
Ջինջ աչքերը լուսավոր,
Մենակ մահը կապեց նրա
Չեռքերը կուռ ու հզոր,
Մենակ մահը կապանք դրեց
Դյուցադունի մեծ կամքին,
Մենակ մահը խլեց մեղնից
Մեծ հանճարին, մեծ կյանքին:
Յերբ տարածվեց Արեւ մարդու
Մահվան բոթը աշխարհում,
Նրա բոլոր ազգմիկներին
Համակեց վիշտ մի անհուն:
Նորից թռան, յեկան բոլոր
Են հավքերը ջանասեր,
Հեռվից յեկան, յոթը ճամբից,
Չորս կողմերից յեկան մեր,
Յեկան հանքից, յեկան արտից,
Մեր ծովերից հեռավոր,
Յեկան քաղաքն հսկայական,
Վոր մեր հզոր, փառավոր
Արեւ մարդու, մեր անդին հոր
Դեմքին նայեն թանկագին,
Հրածեչտ տան մեծ հանճարին,
Մեծ, թեւավոր են կյանքին:
Ու մթնեցին մով մարդերը,
Մով արտերը մեր կանաչ,
Մշուչվեցին լեռները մեր
Մաղկապսակ, լուսալանջ:
Տխուր յերգով աղմկեցին
Կաղնուտները դարավոր,
Գետեր, ծովեր ալեկոծվան,
Հեծեծացին վշտից խոր:
Յերածիչաներն ահա ախուր
Տավիղները լարեցին,
Պղնձե փողերն առան իրենց

Երթունքներին հսկեցին,
Նվազեցին աղիողորմ
Տաղեր տխուր, լալազին,
Անձեռադորձ դազաղի քով
Արեւ մարդու մեր անգին:
Արեւ մարդու գինակիցներն,
Զավակները վշտաբար
Դազաղն առան ուսերն իրենց,
Տարան պալատը մարմար:
Ճախրում եշին նրանց վերեւ
Թռչունները վշտաքամ
Ու արցունքն եր թափվում, ինչպես
Մեր հորդահորդ մայր Վոլղան:
Յեկել էյին մարդիկ եսպես,
Դրոշների անտառն եր
Ամենուրեք հրապարակում,
Փողոցներում վեր հառնել:
Յեկել էյին բոլոր նրանք
Ու վարարել հանց ովկիան,
Ում վոր փրկեց Արեւ մարդը,
Տվեց հաց, լույս, ազատ կյանք:
Յեկել էյին եսպես ահա
Ու աչքերով ծովացած,
Նայում էյին են լույս տեսքին,
Հեծծում, անում վիշտ ու լաց:
Հեծծում էյին սուլիչները,
Անտառները ազմկում,
Լալիս էյին ծովերն՝ ամեն,
Մութոտ յերկինքն եր սգում:
Մարմար տան մոտ, ուր անում եր
Ժողովուրդը վիշտ ու լաց,
Լեն փողոցում յերեք անդամ
Թնդանովքը վորտոաց,
Զմբեցին մարդիկ իրենց
Սնգին հորը հարազատ,

Սեղ բաղեյին, քաջ հսկային,
Արեւ մարդուն լուսազարդ:
Այն ժամանակ յերազ վառ աստղն —
Զինակիցն այն դյուցադնի,
Դամբարանին գեղանի,
Հազին շինել, յերազ կանդնեց
Ու վոսկեղեն տառերով
Գրեց «Լեկին» խոսքը անմահ,
Վոր կմնա դարերով:

ՄՈՍԿՈՎՅԱՆ ԻՆՏԵՐՄԵՑՑՈՒ

Մոսկովյան մայրաքաղաքի, ծիծեռնակի
Թռիչքներով եւ դարձաւ զուտ սուր,
Ու ճնշաններով պղտոր, հասուն
Ու նոր յերգերով մեր աշխարհի:
Յեւ Մոսկովա գետը կարկաչում է
Իբրև յերգեցիկ, հնչուն բալլազ,
Այդի, պողոտա, շենքեր, պարտա
Կորչում են զո թափ կանաչումը:
Քո այգիները ալիք - ալիք
Տվեքուհոյից հյուսիս, սուր հարավ
Հոսում են կանաչ ու անարատ.
Բուրումներով եւ, դարուն, դալիս:
Յեւ ինձ թփում է, բրնձրատիրա
Իր մոնումենտի պատվանդանից
Պուշկինը — դանդուր մի պատանի —
Իջնում է ահա թիկնոցն ուսին —
Շրջում է ալում ծաղկուն, նաղուն.
Ճեմում են ահա իրա շուրջը
Լույս աղջիկների գլխաթիփ փնջեր,
Հազամ կապույտակ կոմբինեդոն:
Ահա սիրահար, մի գույզ, ահա
Նստած այս կանաչ սոճու ներքո,
(Տղան դրկել է իր աջ ձեռքով
Աղջկան): Նրանք լուս, գլխահակ
Չափածո վեպն են իրա կարդում:
Աղջիկը քնքուշ Տառյանայի
Նման է — պայծառ, պարզ ու նայիվ,
Սակայն աչքերով անսխիչտ, խնդուն:
Նրանք յերկուսն էլ Մեարտչենի
Կոմյերիտներից են փառափոր,
Քանի՜ դիշերներ ու առափոռ

Աշխատել են նրանք խոնավ գետնի
Ընդերքներում գորշ: Մինչև գոտի՝
Ստորերկրյա ջրերում սև
Կանգնած, ձեռքերին վորպես սուտեր
Քանդիչներ առած, մի անհետին
Յեռանդով, ջանքով, վեհ, անհար
Փորել են հողը, քանդել անթիվ
Լաբիրինթ, կանալ, խարխուլ անակ:
Փորել են հողը: Ամեն խորշից
Յեխաջրեր են հանել անդուլ,
Արդեւքների դեմ յեղել անդող,
Տոննաժների թափել կամքի, ուժի:
Թոքերով իրենց յերխաասարդ
Ծնչել են փոշին ստորյերկրյա,
Ծնչել են հեղձուկ ծուխը նրանք
Դեանախորշերի: Բայց հարագատ
Կասուցումիցը այդ հանձարեղ,
Այդ կոթողից մեծ ու հոյաչեն
Ո, յերբեք, յերբեք հեռ չեն քաշվել,
Չեն լքել գործը: Փառքով տարել,
Դրոշակի պես միշտ պահել են
Վստահութունը այն մեծ, անհուն
Մեր առաջնորդի պայծառանուն,
Մեր եպոխայի լույս պահերի:
Բերել են մարմար հուր - վարդադույն,
Բերել են մարմար կանաչ վորպես
Ամառվա ծովի ջրերը: Տե՛ս,
Բերել են մարմար ձյուն: Տոկուն,
Վարպետ ձեռքերով հղկել են հարթ
Քարն այդ լեռնային, տվել ձեռք,
Կայաններ կանգնել շողջողուն, վեհ.
Նայի՛ր դու, Պուշկին, ու հրճվիր հար,
Ինչպես հին հեյլեն մեծաքանքար
Լույս վարպետների ձեռքով կերտած

Արձանները դեմ լուսաքանդակ,
Մեծ Ռուսիայի յերգերի հաճյա,
Նայի՛ր դու ահա մարմարակոփ
Այս թունկներին վառ, լուսադոծ,
Այս ֆոյեններին մաքուր, լալուր,
Այս կարնիդներին, կամարներին կար,
Ելեկարոքարչին այս շառաշուն,
(Վազոններում լույս, ուրախ, զվարթ,
Մասկովցիներն են դեմքերով վարդ),
Այս մաքրությանը՝ ջրվեժի ջուր,
Յեվ սանդուղքներին այս ինքնաշարժ,
Գետակների պես մշտահասուն,
Այս միջանդրներին մարմարասյուն,
Սյուններին այս ձյուն ու քառաշար:
Այս նոր Մոսկվան և, Մոսկվայի տակ,
Իր գեղեցկությամբ անհուն, խնդուն,
Յերթեկեկությամբ իր փեռփետուն,
Յերկնքով, սդով իր ջրնը, հստակ:
Այդ իմ սերնդի գործն և լուսն,
Այդ իմ սերնդի գրչով գրած
Հորք պոյեմի խինդանվազ
Մի եջն և միայն: Նա խինդ ու սեր
Տվել և հողին քո հայրենի,
Ուր չկա տիրան, չկան տերեր,
Վարսնց փոսքի տակ, վարպես տերե,
Ո, արորվել են բյուր ճորտեր միշտ:
«Ինքնակալության բեկորների»,
Կարդերի վրա միահեծան —
Սվիններով ենք գրել պայծառ
Մեր ու քո անունը սիրելի...
Յեվ անձրևում և հիմա քո մեծ
Համբավը յերկրում լայն, անսահման
Պայարից, մութից արդեն հառնած
Ժողովուրդների մեջ: Քեզ կարդում են
Ազգությունները բոլոր այն լույս,
Վարսնց յերգել ևս զվարթուն, վեհ

Քո տողերովը: Քեզ կարդում են
Չեչեն ու թաթար, զալմուշ, առնդուս,
Յեվ բազում աղբեր այլ: Քեզ սիրում և
Պատանի ցեղն իմ, իմ սերունդը
Մեր վաղվա հերկի աճող հունդը,
Վողջ յերկրադունդն և, փորի այն մեծ
Վաղվա աշխարհը: Ինչո՞ւ, Պուշկին,
Մեր եպոխտայում չծնվեցիր,
Կլինեյիր իմ հզորաձիրք
Յե՛նող սերնդի յերգիչն անդին:
Ինչքան պոեմներ կեցրչնչեք,
Ինչքան նոր յերգեր բորբ, հրակեղ,
Ինչքան հերոսներ կտար նա քեզ,
Յե՛վ քնքշանք, և՛ սեր, և՛ խոյանք ջերմ:

ԲԱԼԼԱԴ ԱԴՐԲԵՋԱՆՈՒՀՈՒ ՄԱՍԻՆ

1

Շողացել է լեռների սևին,
Ծրարված կապույտ ամպով,
Մի գունատ, մի ախուր լուսին
Մենավոր ու ինքնամիտի...
ՉարիՔա՛,
Լուսինն այդ դու յես յեղել,
Այդ ամպը՝ քո չաղբեն.
Գյուղը ջիջը քեզ փորձ է տվել,
Առաջ է մղել —
Դու չաղբեն նետել ես դեն...
Մի կապույտ իրիկուն է յեղել,
Մի խաղաղ իրիկուն,
Անչաղբա,
Գո սիրած կոմսոմոլ տղեն,
Բջջից բերել է քեզ սուն...
Հայրդ գիշերվա կեսին
Քեզ դուրս է քշել ա՛րից.
— Հե՛յ, դա՛նջղ,
Ուր թողիք քոյը յերեսիդ,
Ինչ չեյթան ծնեցիր, կնի՛կ...
Չթողնես եդ լրբին իմ տունը,
Հայրահան հարկս չթողնես,
Կսասկեցնեմ վոնց վոր շունը,
Իմ դուան հողը թե կոխեց:
Մայրդ՝ հեծեծել է խուլ,

Եդ կապույտ իրիկուն,
Դրսում խշշացել են
Առունները ախուր,
Ղշաղբ ննջել է միգում:

2.

Եդ իրիկուն,
Աչքերիդ արցունքալի,
Թվացել է ձեր դուան բաղջի
Որոտվող, խշշուն չինարին, —
Տնից քված մի աղջիկ...
Լուսացրել ես եդ գիշերը դու
Գյուղհրահանգչուհու տանը,
Մաղերդ խոխի, աչքերդ տրտում,
Ու դեմքդ, վոնց վոր քաթանը...
Առաջուր Լ. Կ. Յե. Մ. շրջկոմը
Քեզ դործուղղել է Բազու,
— Թող ՉարիՔա հորըդ դոմը,
Գնա՛ դու,
Ուսում ա՛ռ Բաղվում.
Գնա՛ դու, լավ սովորի՛ր,
Կավարտես՝ կդաս դյուղ,
Կաշխատես կոլխոզում ու քո հորից
Չես քաշի ահ ու յերկյուղ...
Տղերքը դնացք են քեզ դրել,
Տխրել է մեկը իր սրտում.
— Շուտ-շուտ նամակներ կգրես, —
Շնջացել է նա տրտում...
— Ու հետո քեզ լավ կպահես
Չմրես... հիմանդանաս,
Իսկ յես—ասել է եդ տղեն ջահել—
Տրակտորի կուրսեր կդնամ...
3.

Հետո յեկել է աշունը
Ոչչուն ու բերքառատ,
Կարդալով են տղերքն անունդ,

Տեսել էն զեղեցիկ նկարդ
Թերթում նկարած...
Դո սիրած կոմսոմոլ աղեն
Թերթից կարել է նկարդ,
Խրճիթի պատին կպցրել
Ու փորձել է ինքն ել քեզ նկարել...
Յերբ նրան աչնան մի ուր ել
Բանակ է կանչել կոմխարը՝
Ծարել է ծոցում գրել
Ու բանակ է տարել նկարդ...
Կոխսողում յերգեր են հյուսել
Կոմսոմոլները քո մասին.
— Ազրոնում էս գառնալու իմ սե՛ր,
Ու գյուղ էս գալու ասին...

Աղմկում են դարնան ջրերը,
Ձինարիները ձիւ յիւ ուղիւ
Ձարե՛ֆա՛,
Իմ բոլոր աղբրե՛ջանուհի քույրերը
Բունել են քո կանաչ ուղին:

ՉԱՅՔԵՆԴ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

(Մ. Իվանովից)

Ինչպես ցայտեր Ղրվեժի հնչյունները հասան մեզ,
Չայքենոյ գյուղն է ջինջ յերգում կես գիշերին աստղա-
վարդ,
Դուզուկներն են զիլ ցնծում մեղունների պարտի պես,
Յե՛վ դափերն են ձայնակցում գուզուկներին հարազատ:

Մեզ մոտ յեկան լեռնցիք:—Դուք ընկերներ, մեզ հյուր
էք,
Գիշերեցեք գուք մեզ մոտ: Մեր ձիւրին գամ տարան:
Տնատերը բարեվէց, բացեց սիրով տան դուռը,
Ներսում հարսնիք ու ցնծում, խնդություն եր
անասման:

Սփռոցներին թարմ մթերք ու թարմ միրգն եր
ծովանցած,
Նրան դու յնի գինին եր բաժակներում կարկաչում
Չնդացնելով թասերը, մենք խմեցինք դովալցած,
Հեղաբար մեր թամազի ձայնին եյինք ականջում:
Մտերմորեն լսեցինք բրիգադիրին զվարթուն,
Նրա խոսքերն խմաստուն ու անչափ ել հյուրասեր.
—Տանութ տարվա մեր գինուց խինդ է հորդում մեր
սրտում,
Մեր աչքերն են աստղաչոյ, միշտ սպաճառ է միտքը
մեր:

Խմենք ջահել փեսայի, ջահել հարսի կենացը,
Նրանց ստաղի լույսերը, սերը լինի անաղիաս,

Խմեցինք ջահել փեսայի, ջահել հարսի կենացը,
Հայի, աղբբեջանցու նուրբ բարբառն եր հնչում պարզ:

Ապա առայ թամազան. — ո՞վ կերպի մեր փեսային,
Գոհարի պես թանկադին, անմահական խոսքերով,
Այն ժամ մեջտեղ դուրս յեկավ, զարկեց սաղի լարերին
Հայտնի աշուղ Սվազը, մեղ հմայեց յերգերով:

— Փառ՛ք Ասադին, փառք Ասադին,
Մեր փեսային, մեր իզիթին,
Բո՛յն է նրա սեղ չինարի,
Ուժն է նրա սար վիթխարի,
Արծվի աչքից աչքերն է սուր,
Շողչողում են ասես բոց — հուր,
Նա չգիտե սորսափ ու ա՛հ,
Դա շմաներին բերում է մահ,
Փառ՛ք Ասադին, փառ՛ք Ասադին,
Կարմիր կրակ մեր իզիթին:

Ասադի ձին մի հեյրան է,
Հուր — հրեղեն մի թառլան է,
Նա ուր ասես քեզ կհանե,
Նա Ասադի հողին, ջանն է,
Լավ ընկերն ու բարեկամն է.
Փառ՛ք Ասադին, փառ՛ք Ասադին,
Կարմիր կրակ մեր իզիթին:

Հավատարիմ քույրն է նրա,
Հալթարազուկ կուռն է նրա
Կայծակեղեն թուրը նրա,
Ընկնող աստղից սրընթաց է,
Ասես հուրհուր մի շանթ, բոց է,
Փառ՛ք Ասադին, փառ՛ք Ասադին,
Կարմիր կրակ մեր իզիթին,
Պաշտպան է նա քեզ, մեր յերկիր,
Քեզ մեր արեվ, քեզ մեր յերկինք,

Քեզ մեր հո՛ղ, ջո՛ւր, յեվ քեզ յերգ իմ,
Ուզած ժամին վորպես հերոս
Կռիվ կերթա ընկերներով,
Փառ՛ք Ասադին, փառ՛ք Ասադին,
Կարմիր կրակ մեր իզիթին:

Խմե՛նք ջահել փեսայի, մեր իզիթի կենացը,
Վոր թջնամուռն — այդ իժին տրորում է վոտքի տակ,
Խմե՛նք աղբբեջանցի ընկերների կենացը,
Կարմիր գորբի կենացը, կենացն վորդոց իր շխտակ:

Հարգանք ու գովք աշուղին: Բայց ո՞վ կերպի մեր
հարսին,
Ենպես ծաղիկ չես դռնի, թե ման գաս դիմ բազերով,
Այնժամ մեջտեղ դուրս յեկավ, զարկեց սաղա՞ֆ, նուրբ
սաղին
Իմամվերդին — գուսանը, վառվեց անուշ տաղերով:

— Աշուղները խաղ են ասում,
Քեզ նոր ծաղկած բաղ են ասում,
Սիրուն տեսքիդ շաղ են ասում,
Վարսերիդ շափաղ են ասում,
Թառլան Մարո, ջան Մարո:
Մեր կոլխոզի արոտներով,
Գարնան կանաչ թավ խոտերով
Հովիվն անցավ իր հոտերով
Քո մասին նոր յերգ կապելով,
Ալա՛վ Մարո, ջան Մարո':
Վարտեղ նոենին է փթթում,
Այնտեղ կա մի սպիտակ տուն,
Յերգն է այնտեղ ուրախ թնդում,
Մանուկներն են ետեղ խնդում,
Մանկապարտեղ ես բացել դուն,
Հեյրան Մարո', ջան Մարո':
Ձյունի նման կուրծքն է ձերմակ,
Քայլքն է թեթեվ, վոնց ծիծեռնակ,
Ամառվա տոթի ժամանակ

Ձով դեփյուռ և անդով համակ,
Զեյրան Մարո', ջան Մարո'

Խմեն'ք հարսի կենացը, հանուն մեր են հոտեման
Բաղ ու բաղչի, գաշտերի, հանուն մեր ծով բերքերի,
Հանուն մեր հին հարեման ժողովրդի հայկական,
Հանուն կյանքի յերջանիկ ու գեղեցիկ գուտորերի:

Հարգանք ու գովք աշուղին: Յեկ գափերը թնդում են,
Վորպես գարնան հորդ. գետակ կարկաչում և գիլ
... գուռնան,
Ծախ են տալիս խնդալեն,—Մարո', անդի'ն, խնդրում
ենք,
Կաքավի պես շուռ արի', պար յեկ, ջեյրան անմաման:

Յեկ հարսը պար բոլորեց, թուխ հոնքերը քիչ կախած,
Յեկ թըթիռը ուտերի, յեկ շըշյունը շորերի
Հմայում էր ու գերում: Հանկարծ վոնց հավք
սիգապանծ
Մեջտեղ թռավ Ասաղը՝ կըքով, ձիւքով սերելի:

Յեկ արծիւլը, արծվուհին սիրս հողմով շուռ յեկան,
Յեկ մոտեցան իրարու, անջատիցին վերտախն,
Սյլ անմանի գույզին էր նայում հարսնիքն գյութական
Տենչում էլին ձերերն ել պարել թախով, մուրեղին:

Քանի անգամ կանչեցին արաղադները զվարթ,
Ո՞վ էր նրանց լսողը: Յերգն էր թնդում վողջ գեշեր,
Չարկում էլին թասերը, հուրհուրում էր գինին վարդ,
Յեկ թամազան բարձրացավ նոր կենացով սիրաջեռ:

Լուսարացին թողեցինք Չայքենդ գյուղը գեղեցիկ,
Զիանք հեծանք ու թռանք: Հեռվում պարում, խնդում
էր

Շեն կոխողը Չայքենդի, հարսանիքում յերգեցիկ
Արձագանքում էր գուռնան գափի զվարթ թնդյունին:

Կ Լ Ա Ս Ի Կ Ն Ե Ր Ի Հ Ե Տ

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Ա Ն Չ Ա Ր

Անաստասում մերկ, ամայի ահա
Տոթակեզ հողում, պրեի ներքո,
Անչարբբ վորպես ահեղ մի պահակ
Կանդնած է մենակ վողջ տիեզերքում:

Լերկ բնությունը ծարավ ստեպների
Չայրույթի որին նրան ծնել է,
Ֆեզ կանաչները մեռյալ վոստերի
Ֆեզ արմատները թույնով լցրել է:

Կեղևի միջով թույնը կաթում է
Ջերմ միջոցների տապից հալվելով,
Իսկ խրիկնային ժամին սառում է
Թանձր, թափանցիկ խեժի փոխվելով:

Չի թուշում, գալիս հավքն էլ դեպի նա,
Վազրն էլ ահալամ չի մոտիկանում,
Միայն սեղ հողմն է մահու ծառին այդ
Քալում, վարակվում և աուրում հեռուն:

Ֆեզ յեթե ամպը, թափառ ու մուրր,
Սաղարթները թափ ցողում է նրա,
Վոստերից արգեն նրա թունավոր
Անձրեյ է հոսում սախլի վրա:

Բայց մարդը մարդուն տեսքով տիրակալ
Մահախն ծառի մոտ ահա ուղարկեց

Յեւ Նա հնազանդ ճանապարհ ընկալ
Ու առաջնայն իր հետ թույն բերեց :

Բերեց իրա հետ մահաբեր խեղ նա
Յեւ մի վոստ թառամ իր տերեւներով,
Քրտինքը նրա ճակատից գունատ
Թափվում էր, ծորում սան առօտիներով :

Բերեց, ուժաքամ ընկալ նա դեպին,
Փոքրիկ վրանի կամարի ներքո
Յեւ մեռալ թշվառ ստրուկն այն հետին
Վոտքերի տակին տիրապալի գոռ :

Իսկ ցարը նրա բերած թույնով այն
Թաթախեց նետերն հնազանդ, հլու
Յեւ նրանցով էլ նա ուղարկեց մահ
Հարեվաններին՝ ոտար վայրերում :

ՉԱՍԴԱՑԵՎԻՆ

Յերկար շշոյեց մեզ սիրո, հույսի
Ու խաղաղ փառքի պատրանքը անեղծ,
Զքացան մանկութ խաղերը հուշիկ,
Վարպես ծուխ, վարպես առաջնայն մեզ :

Սակեյն վառվում են մեր մեջ դեռ տենչեր
Բանակալության ճնշումի ներքո,
Մենք ունի ենք դնում անհամբեր հողով
Մեր հայրենիքի կանչին սիրաջերմ :

Յեւ սպասում ենք հուսախառ, աննինջ
Բերկրալի ժամին ազատության սուրբ,
Զահել սիրահարն է ինչպես սպասում
Ժամադրության քաղցր վայրկյանին :

Քանի վառվում ենք ազատությամբ մենք—
Քանի սրտերն են պատվի համար վառ,
Յեւ, բարեկամ իմ, յերկրին նվիրենք
Մեր ձգտումները հոգեբուխ, պայծառ :

Հավատա, ընկեր, դեռ կծաղի նա,
Առաջը հիսաքանչ բախտախորության,
Ռուսաստանը քնից կարթնանա
Յեւ բեկորներին ինքնակալության
Մեր անունները կզբեն անմահ :

Ծ Ա Ղ Ի Կ Ը

Տեսնում եմ յես այս գրքում մոռացված,
Չորացած, անբույր, գունատ մի ծաղիկ,
Յեւ անա արդեն հոգիս վերացած,
Լի յե ցնորքով այս տրամաթախի՞ծ :

Վորտե՞ղ ե ծաղիկել, յե՞րբ, ու վո՞ր դարնան,
Յերկա՞ր ե ծաղիկել, ոտա՞ր, թե ծանոթ
Ձեռքով ե պոկված ծաղիկն այս վառման
Յեւ ինչո՞ւ յե դրված այստեղ անանուն :

Գնքուչ տեսնության հիշատակ ե սա,
Թե անջատումի՞ սահմանված վերուստ,
Թե դրոսանքի՞ տրտում, միայնակ
Դաշտերում լսին, անառում ստեվերոտ :

Արդյոք սիրահար զույն այն աղբո՞ւմ ե ,
Յեւ ո՞ւր ե նրանց տնակը հիմա,
Թե նրանք ել են արդեն թառամել,
Ինչպե՞ս մոռացված, անհայտ ծաղիկն այս :

Խ Ա Ղ Ո Ղ Ը

Յես չեմ անստում թոչնած վարդերին
Գնքուչ դարնան հետ սրայծառահատակ,
Յես իսաղոյն ել եմ պաշտում վորթերի
Լույս վողկույներով հասած՝ լեռան տակ :

Իմ կանաչավետ հովտի գեղություն,
Դու ուրախություն իմ վոսկե աչնան,
Յեւ թափանցիկ ես, և շողուն ես դու,
Դեռատի կույսի մատների նման :

Յես սիրելի եմ ձեզ ու սերը այդ դուցե
 Դես իմ հոգում բուրբովին չի մարել,
 Սակաջն թող նա ել ձեր հոգին շխտցի,
 Ձեզ վռչնչով չեմ ուզում վիշտ պտտնասել:

Յես սիրելի եմ ձեզ և անհոբյս, և անյուր,
 Տառապելով մերթ յերկյուղով, մերթ խանդով
 Յես սիրելի եմ այնպես անկեղծ, այնպես նուրբ,
 Ինչպես աստված տա ուրիշից սիրվեք դուք:

Դաշտերով լայն, հանդիսավոր,
 Դդն, հոսում ես պարպաջուռն,
 Վորդիներից ըս հեռավոր
 Յես բերել եմ քեզ վողջույն:

Ինչպես փառաբանված յեղբոր,
 Քեզ դետերն են ճանաչում,
 Արաքսից ու Յեփրատից հորդ
 Յես բերել եմ քեզ վողջույն:

Հեռու հեռապնդումից չար,
 Ձգալով հողն հայրենի,
 Արփաչայի ջուրը սառ
 Խմում են ձիերը Դոնի:

Պատրաստիր դեհ, Դոն պաշտելի,
 Քաջ հեծյալներիդ համար,
 Քո աղվիների խաղողի
 Հյուսիքը հրկեզ, կենարար:

Լ Ի Լ Ա

Լիլա, Լիլա, յես տանջվում եմ
Իմ կարոտով անուրախ,
Յես տոտապում, յես մեռնում եմ,
Մարում հոգով հուրհուրան:

Սահայն զուր ե իմ սերը կեզ,
Վրաս խնդում ես խենթությամբ,
Խնդա, Լիլա, գեղեցիկ ես
Յեմ անդա գեղությամբ:

Ձի իմ մատղաչ, ձի իմ ջահել,
Փառք կովկասյան խարանի,
Ահա հասավ ե քո պահն էլ,
Ինչ ես թռչում վոնց քամի:

Մի նայիր խեթ, յերկչոտ աչքով,
Վոտքը մի նետիր ողում,
Ել լայնարձակ ու հարթ մարդով
Բմահած մի թուր գուն:

Սպասիր քիչ, կտալուք քեզ
Դեռ խոնարհվել իմ կամքին,
Ու պիրկ ձգված սանձով դեռ յես
Ընթացք կտամ քո վաղքին:

Մի յերգիր, ինձ մտա, գեղուհի,
 Վրաստանի յերգերն ցափոտ,
 Հիշեցնում են նրանք ուրիշ
 Կյանք ինձ ու յեղերք հեռավոր:

Հիշեցնում են, ավաղ, ինձ քո
 Որորները այդ ցափաղին,
 Դաշտ ու գիշեր, լուսնի ներքո
 Թշվառ կույսի պատկերն անդին:

Քեզ տեսնելով, յես սիրելի
 Ուրվականն այդ մտռանում եմ,
 Բայց դու յերգում ես—նա ելի
 Իմ դիմաց պատկերանում է:

Մի յերգիր, ինձ մտա, գեղուհի,
 Վրաստանի յերգերն ցափոտ,
 Հիշեցնում են նրանք ուրիշ
 Կյանք ինձ ու յեղերք հեռավոր:

Շուրջդ պիծակների, մոծակների թռուկեղ
 Ժռոտաբային յերամբ, յերբ թռչկոտի էլի,
 Դու իզուր մի դատիր, մի վատնիր կերթ խոտքեր
 Մի առարկիր աղմուկ—աղաղակին այդ բիրտ:
 Վոչ լողիկայով, վոչ ճաշակով, բարեկամ,
 Վոչ մի կերպ չես սանձի նրանց տոհմը անամոթ,
 Չայրանալը մեղք է, թափ տուր ձեռքդ ու հանկարծ
 Շրխկացրու նրանց ճարտար եպիգրամով:

ԱՆՏԱՌԻ ԱՐՔԱՆ

Մ՞՞վ ե այնպէս արչափում հողմ գիշերվա այս ժամին,
Սլանում ե դա հայրը իր վորդու հետ արժանի:
Իր թեփերի վրա նա պահում ե իր բալիկին,
Նա սեղմել ե նրան պինդ, գրկել նրան ջերմապին:

— Դու, վորդակս, ինչո՞ւ յես դեմքը թաղցնում
ահալի.
— Հայրի՛կ, մի՞թե չես տեսնում դու արքային
անտառի,
Տե՛ս, անտառի արքային, նա պոչ ունի, թագ ունի,
— Այն, վորդակս, մշուշի մի կտոր ե գորշ գույնի:

— Դու, սիրելի մանկիկս, արի դնանք միասին,
Գեղ հետ յես շատ գեղեցիկ խաղեր կանեմ ինդասիրտ,
Անչափ վառ - վառ ծաղիկներ կան մեր ծովի
յեղերքում,
Ի՞մ մայրիկը, ո՞ր, անչափ շորեր ունի վեսեկզույն:

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, չե՞ս լսում, ե դու ահանջ չե՞ս
անում,
Ինչ ե արքան անտառի ինձ մեղմաբար խոստանում,
— Հանդիսա յեղի՛ր, ի՞մ բալի՛կ, հանդիսա մ՛նա
քնքշալի,
Հողմն ե շրչում չորացած տերեփներում անտառի:

— Դու, նուրբ մանկի՛կ, արդյոք, դու կամենում ե՞ս
ինձ հետ գալ,

Ի՞մ գեղեցիկ դուստրերը սպասում են քեզ յերկար,
Ի՞մ դուստրերը վարում են գիշերային խմբապար,
Յե՛՞վ որորում, ե՛՛ պարում, ե՛՛ յերդում են քնքշաբար:

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, չե՞ս տեսնում դու անտառի
արքայի
Դուստրիկներին այն վայրում խավարաչին ու վայրի,
— Վորդյա՛կ, վորդյա՛կ, ի՞մ անուշ, յես տեսնում եմ
պարզորոշ

Այն հին ուռնիներն են քեզ յերկվում այնպէս գորշ:
— Սիրում եմ քեզ, դերում ե ինձ քո տեսքը այդ
սիրուն,
Յեկ յեթե դու հոժար չես՝ կգործադրեմ բոնություն:

— Հայրիկ, հայրի՛կ, տես, այժմ ինձ հպում ե նա
այնպէս,
Նա, անտառի արքան ինձ այնպէս խոր ցափ
պատճառեց:

Յեկ սարսափեց հայրը, նա արագընթաց արչափեց
Յեկ ջերմ սեղմեց թեփերին իր մանկանը վշտահեծ,
Յերբ իջեվան հասալ նա չարչարանքով մի անձեր,
Նրա հողնած թեփերին մանկիկն արդեն մեռած եր:

Գնացի անտառ
Յես աննպատակ,
Վոչինչ չփնտոել
Այլ եր իմ փախալ :

Մի ծաղիկ տեսա
Կանգնած սովերում,
Ասաղի պես սլալծառ,
Աչքի պես սիրուն :

Ուզեցի քաղեմ,
Նա ասաց կերկեր .
— Վորպեսզի թոչնեմ,
Պե՞տք է ինձ պոկել :

Բայց յես հանեցի
աղիկն արմատով
Ու բերի ալյլին՝
Տան մոտ գեղաթով :

Տնկեցի նորեկ
Մի խաղաղ վայրում,
Նա հիմա ելի
Ծաղկում է, բուրում :

ՍԻԼԵԶԻԱՅԻ ԶՈՒԼՀԱԿՆԵՐԸ

Նրանց միջին աչքերում արցունքներ չկան արդեն,
Ատամներ են կրճրում նստած դազդյահների դեմ,
Գերմանիա, մենք զործում ենք մահվան պատան քեզ
Համար,

Յևտապատիկ նզովքն ենք նրան հյուսում մեր անմար,
Մենք զործում ենք, մենք զործում :

Նզովք ասածուն, վորին մենք աղոթել ենք հավիտյան
Զմեռային ցրտերում, սով կարիքում անսահման,
Մենք իզուր ենք հույս տածել ու փրկություն հայցել
Վառ,

Նա մեզ ծաղրեց, ծանակեց, նա դարձրեց մեզ հիմար,
Մենք զործում ենք, մենք զործում :

Նզովք նայել արքային, արքային հարուստների,
Վոր մնում է անտարբեր մեր անհաշիվ վշտերին,
Նա մեր վերջին կոպեկն է մեզինից խլում անդադար,
Նա մեզ ինչպես շների կոտորում է չարաբար,
Մենք զործում ենք, մենք զործում :

Նզովք նայել կեղծավոր հայրենիքին ոճաթույն,
Վորտեղ միայն արատն է, գարշությունն է փթթում,
Վորտեղ ամեն մի ծաղիկ այնպես վաղ է թառամում,
Վորտեղ վորդն է փթումի, բորբոսի մեջ գլխարձանում,
Մենք զործում ենք, մենք զործում :

Մաքսկիին և թռչկոտում և դադդյաճն և աղմկում ,
Մենք գործում ենք որ-վիշեր անդադար ու աննկուն ,
Հին Գերմանիա՛ , գործում ենք մահվան պատան թեղ
Համար ,

Յեռուպատիկ նզովքն ենք հյուսում նրան մեր անմար ,
Մենք գործում ենք , մենք գործում :

Յես սիրում եմ մի ծաղիկ , բայց թե վո՞րն է ,
չգիտեմ ,

Այդ ինձ վիշտ է պատճառում ,
Դիտիկներին եմ նայում ծաղիկների քնքշաղեմ ,
Յե՛վ մի սիրտ եմ յես փնտռում :

Վերջալույսին բուրում են ծաղիկները անուշիկ ,
Յե՛վ սոխակն է գեղեզեղում ,
Յես մի սիրտ եմ վարոնում իմ սրտի պես գեղեցիկ ,
Իմ սրտի պես բարասուն :

Գեղեցիկ է սոխակը , յե՛վ յես լավ եմ հասկանում
Նրա յերգը հմայուն ,
Մեղ յերկուսիս նույն վիշտը ու թախիժն է
համակում ,
Նույն թախիժը , վիշտը նույն :

ԼՈՐԵԼԱՅՈ

Չգիտեմ վերջն ինչ կլինի
Իմ ցավերի անհամար,
Կա մի հեքիաթ հին, վաղեմի
Չեմ կարող այն մոռանալ:

Ողբ դով է, մութն է փովում,
Հունտոն է հասում լուս
Յեվ բարձունքն է սարի փայլում
Վերջալուսի տակ հուրհուր:

Մի դեղեցիկ կույս է նստած
Սյնտեղ վերում զմայլուն,
Նա վոսկեկար զգեստ հազած
Վոսկե վարսն է իր սանրում:

Նա սանրում է վոսկե սանրով
Յեվ յերգում է քնքշալի,
Լի յե սիրով, լի յե հրով
Սյդ մեղեդին հրաշալի:

Նավավարը իր նավակում
Լսեց յերգն այդ հմայուն, —
Նա չի նայում զետի ժայռին,
Լուկ սարին է նա նայում:

Կոհակները կկլանեն
Նավավարին նավակով,
Կխորաակի նրան, գիտեմ,
Լորելայը իր յերգով:

Յերբ յես անա առավոտյան
Քո տան մոտով անց եմ կենում,
Ուրախանում եմ յերբ, անուշ,
Տեսնում եմ քեզ պատուհանում:

Գու քո թուխիկ աչիկներով
Ինձ նայում ես այնպես անթարթ.
«Ո՞վ ես դու և ի՞նչ ես ուզում
Հեյ անձանոթ դու հիվանդ մա'րդ»:

— Գերմանական պոեա եմ յես,
Համբավ ունեմ յերկրում զերման,
Թե հիշվեն լավ անունները
Կհիշվի իմն ել անպայման:

Յեվ ինչ յես եմ ուզում մանկիկ,
Բյուրն է տենչում յերկրում զերման,
Յեթե հիշվեն ծով ցավերը, —
Կհիշվի իմն ել անպայման:

Յեւ յերազի մեջ լաց եյի լինում,
Թւաց, դու պտուկած եյիր դադաղում,
Յեւ յեւ արթնացա յեւ իմ աչքերից
Դեռ արտասուքն եր գլորվում, մաղվում:

Յեւ յերազի մեջ լաց եյի լինում,
Թւաց, հեռանում, թողնում եյիր ինձ,
Յեւ յեւ արթնացա, լաց յեղա յերկար
Ավելի խորունկ ու դառնաթախիծ:

Յեւ յերազի մեջ լաց եյի լինում,
Թւաց ինձ կրկին սիրում եյիր դուն,
Յեւ յեւ արթնացա յեւ նորից ելի
Արտասուքն եր իմ աչքերից հորդում:

Արցունքներից իմ կրունեն
Շատ բողբոջուն, վառ ծաղիկներ,
Հառաչներից իմ կհյուսվեն
Սոխակների նուրբ դայլայլներ:

Յեւ յերբ դու ինձ սիրես, մանկիկ,
Քեզ կձոնեմ ծաղկունքը թարմ,
Պատուհանիդ տակ, անուշիկ,
Սոխակները համերգ կտան:

Հրաշադեղ մայիս ամսին,
Յերբ բացվեցին կոկոնները,-
Այն ժամանակ իմ սրտի մեջ
Զարթնեց նորից անուշ սերը:

Հրաշադեղ մայիս ամսին,
Յերբ յերգեցին թռչունները,-
Այն ժամանակ սափ նրան
Իմ ըզձերը, իմ վշտերը:

Նրանք սիրեցին իրար, բայց վաչ վաչ
Իր սերը հայտնել յերբեք չէր ուզում,
Նայեցին իրար լոկ թշնամաբար,
Թեյեվ յերկուսին նույն սերն էր կիզում:

Յեվ բաժանվեցին նրանք ու միայն
Յերբեմն իրար յերազում տեսան, —
Ո՞ր, մեռած էյին վաղուց յերկուսն էլ
Յեվ իրենք էլ այդ հազիվ իմացան:

Ի ու նման ես մի ծաղկի
Միչտ մաքուր, նուրբ, հմայուն,
Վիշտն է սողում իմ սիրտը
Հենց վոր քեզ եմ յես նայում:

Թվում է թե ձեռքերս
Դնում եմ գլխիդ, որհնում սուրբ,
Վոր աշխարհում գու լինես
Միչա հմայուն, մաքուր, նուրբ:

Մի յեղեմի յե կանգնած միայնակ
Հյուսիսում, մի մերկ բարձունքի վրա,
Նիրհում է, ահա սալանով ձեռմակ
Սառույցն ու ձյունը գրկել են նրան:

Նա յերազում է մի արմատենի,
Վոր այն հեռավոր սոսթ արեվելքում,
Մենակ ու լռին թախծում է հիմի
Բարձունքի վրա ժայտի շիկազույն:

Քո այսք իմ այտին հենիք,
 Սրբունքները թող խառնալեն,
 Սիրաբոլ սրտիս ամուր սեղմիր,
 Նույն բոցերում թող վառվեն:

Յե՛վ յերբ հասի մեծ բոցի մեջ
 Մեր արցունքը հեղեղի պես,
 Յերբ քեզ գրկեն թեպե՛րն իմ պիրկ
 Սիրո կրքից կմեռնեմ յես:

Դու, ձկնորսի սիրուն աղջիկ,
 Նայիր, արագ այն դուրս յեկ,
 Արի ինձ մոտ, նստիր ինձ հետ,
 Իրար գգվենք, վայելալենք:

Դիր գլխիկդ կրճքիս վրա,
 Մի վախենա բնավին,
 Ամեն մի որ դու քեզ անհող
 Վստահում ես դու ծովին:

Իմ սիրտն ել ե ծովի նման
 Մերթ խաղաղ, մերթ փոթորկուն,
 Անչափ սիրուն մարդարիտներ
 Հանդչում են միշտ իր խորքում:

— Ասա, ո՞ւր ե քո սիրուհին,
Վոր յերգեցիր սիրուն աջնպես,
Յերբ բոցերը հրաշագործ
Թափանցեցին քո սրտից ներս :

— Այն բոցերը ել մարել են,
Յեվ իմ սիրան ե ցուրտ ու ախուր,
Յեվ դրքույկն այս մի սափոր ե
Լի մոխիրով սիրո մրմուռ :

Քո մատները ճերմակ շուշան
Մի անգամ ել համբուրեցի,
Ու սեղմեցի նրանց սրտիս
Ու լուռ լալով յես մարեցի :

Քո աչքերը ջինջ մանուշակ
Յերազում եմ յես գոր — դեղեր,
Տանջվում, ի՞նչ են նշանակում
Հանելուկներն այս կապուտակ :

ՍՊԻՏԱԿ ԾԱՂԻԿԸ

Հայրենական իմ այգում ահա կանգնած ե թագուն
Մի ծաղիկ լուս ու գունատ,
Չմեռն անցավ, դարունն ե հիմի բուրում ծիծաղիուն,
Սակայն գունատ ծաղիկը ելի մնում ե գունատ:
Գունատ ծաղիկն ե նայում այնպես տխուր ու վհատ,
Ասես լինի հարս հիվանդ:
Գունատ ծաղիկն ինձ ասաց շրջյունով մի մեղմ ու
հեզ,

— Յեղբայր, արի պոկիր ինձ,
Յես ասացի ծաղիկն այդ . այդ չեմ անի յես յերբեք,
Յես չեմ պոկի քեզ թփից:
Յես փնտռում եմ ամենուր
Իմ ծաղիկը ալ-սուրպուր:

Գունատ ծաղիկն ինձ ասաց . փնտռիր այտեղ ու
այնտեղ,

Թեկուզ մինչև չիրիմ խուլ,
Փնտռիր, փնտռիր ապարդյուն, մեկ ե չես գտնի
լուսեղ

Բո ծաղիկը ալ-սուրպուր:
Պոկիր դու ինձ աննման,
Յես հիվանդ եմ քեզ նման:
Գունատ ծաղիկն ինձ այնպես խոր, սրտառուչ
աղերսեց,

Վոր պոկեցի յես իսկույն,
Հանկարծ վիշտը չբացավ իմ սրտիցը տխրահեծ
Ու չողացին իմ աչքերը լուսադույն,
Յեվ իմ սրտին վիրավոր
Իջավ անուշ մի անդորր:

Արեվը, աղավնին, վարդիկը, շուշանը
Յերբեմն յեղել են իմ սիրո նշանը,
Չեմ սիրում ել նրանց, յես սիրում եմ հիմիկ
Մի փոքրիկ, քնքուչիկ, անուշիկ եյակիկ:
Նա ինքն ե վողջ սիրո ազդյուրը, նա ինքը
Արեվն ե, աղավնին, շուշանը, վարդիկը:

Հերվեր'դ, արտուա դու յերկաթե,
 Հախուռն խինդով վերանում ես
 Գիրկն արեվի պայծառաղեմ,
 Միթե՞ անցավ ձմեռն արդեն,
 Գերմանիայում դարուն ե՞ սեպ:

Հերվերդ, արտուա դու յերկաթե,
 Վերն ամպերում գեղգեղում ես,
 Կորցնում աչքից հողն իրական,
 Քո տաղերի մեջ ե միայն
 Այն դարունը, վոր յերգում ես:

Կ Տ Ա Կ

Հենց վոր մեռնեմ, դուք թաղեցե՛ք
 Ինձ դերեզմանում,
 Ստեպի մեջ լայնածավալ,
 Ուղղահայտ սիրուն,
 Վոր արտերը անծայրածիր,
 Գնեպրը գաշտի գրկում,
 Ինձ յերեվան, ու յես լեմ
 Վոնց ե նա աղմկում:
 Հենց վոր քչի ուղղահայտ
 Նա գեպ ծովը լուրթ
 Թշամական արշունն, այն ժամ
 Արտեր ու բլուր, —
 Վողջ կթողնեմ, կվերանամ
 Մինչև մտոր աստծու՝
 Աղոթելու, իսկ մինչև այդ
 Չեմ հալատում աստծուն:
 Ինձ թաղեցե՛ք, ապստամբե՛ք,
 Շղթաները փչրե՛ք,
 Թշամական չար արշունով
 Ազատությունն կոփե՛ք:
 Յեվ ինձ ել մեծ ընտանիքում,
 Ընտանիքում նոր, ազատ
 Մի մտացե՛ք ու հիշեցե՛ք
 Սոսքով մեղմ, հարազատ:

25 դեկտեմբերի 1845 թ.

Պերեյասլավ

Ախ, ինչո՞ւ յեմ յես դարդստ, ինչո՞ւ յե վիշտն ինձ
 խեղդում՝
 Ինչո՞ւ յե իմ սրտիկը եսպես լալիս, հասաչում,
 Ճշում հիվանդ մանկան սես: Ինչո՞ւ յես, սիրտ, դու
 տրտում,
 Սաս, ի՞նչ ես դու ուզում, ի՞նչն ե, արդյոք քեզ
 տանջում:
 Հա՞ց ես ուզում դու, թե ջուր, թե՞ քնել ես կամենում,
 Բնի՛ր, սիրտ իմ, դու քնիր հուր—հավիտյան դու
 ննջիր,
 Ախ, քեզ մարդիկ փչրեցին, դու թո՛ղ նրանց, հեռացիր,
 Մարդիկ այնպես խելառ են: Սի՛րտ, աչքերդ փակիր
 դուն:

13 նոյեմբերի 1844 թ.
 Ս. Պետերբուրգ.

Ախ, մենակ եմ, յես մենակ,
 Ինչպես դաշտում ծաղիկը,
 Ազատություն, ինդություն
 Ինձ չի տվել յերկինքը:

Գեղեցկություն լոկ տվեց,
 Մեկ ել թուխիկ աչիկներ,
 Են ել լացով թրջեցի
 Գիշերներում անընկեր:

Յես յեղբայրիկ ու քույրիկ
 Չունեցա ու չիմացա,
 Ոտարների մեջ եսպես
 Մեծացա ու թռչնեցա:

Ո՞ւր ես հիմա դու, բախտ իմ,
 Ո՞ւր եք մարդիկ դուք բարի,
 Չուրի եմ ձեզնից... Մենակ եմ,
 Մտերիմներ ել չեն լինի:

1847 թ. մայիս
 Ս. Պետերբուրգ—բանտում:

Թե կոչիկներ ունենայի,
Յես մուղիկա կուսանեյի:
Մի մեծ ցավ կա իմ հոգում՝
Յես կոչիկներ, շորեր չունեմ:
Իսկ մուղիկան մինչ լուսադեմ
Տխրությունն է իմ յերգում:

Բորիկ կերթամ դաշտերը լեն,
Կփնտոեմ, կվորոնեմ
Հեյ վիճակ իմ, բախտ իմ քեզ,
Նայիր, տեսքիս սիրունատես,
Բայց դու, բախտ իմ, ինձ խարում ես,
Ախ, անբախտ եմ կյանքում յես:

Մուղիկա յեն, տե՛ս, սովորում,
Կարմիր կոչիկներ են կրում
Աղջիկները բոլոր այն,
Ինձ կարիքը, վիշտն է մաշում,
Կքրքրվեք հոնքե՛ր նախշուն
Ոտարների տան դռան:

1848 թիվ, Կոս-Արալ

Հարուստ եմ, սիրուն
Վոնց չքնաղ դարուն,
Բայց չեմ կարենում ինձ ընկեր դանել
Ես քար աշխարհում:

Կյանքում առանց սեր
Տխուր է ապրել
Ու խառ մեռաքսից շարմալ մինթանա
Մեն-մենակ հագնել:

Ի՛նչ է վառվեյի
Սիրահարվեյի
Ու են սևաչյա, են վորբ տղային
Ինձ յար առնեյի:

Ախ, հայրս, մայրս
Սև արին որս,
Ել ինձ չեն թողնում մեն-մենակ այգոյ
Ման գալ այլեւս:

Ինձ ուզում են շար,
Չգլխիլ ու քար,
Ախ, են հարուստին, ախ, են պատավին, —
Իմ թշնամուն տալ:

1848 թիվ, Կոս-Արալ

ԴՈՒ ՎԵՐՑՐՈՒ ՔՈ ՉԱԴՐԱՆ

Դու վերցրու ըս չաղրան, ախ, ի՞նչու յես դու
ճածկվում,
Չե վոր յերբեք չեն թաղնվում ալ վարդերը քո
այցում:

Բնությունը վոնց վարդին՝ դեղեցկություն ավեց քեզ,
Մեր աչքերին դու խինդ ես բերում գարնան վարդի
պես:

Դու ստեղծված ես ծաղկելու ու փայլելու արեվով,
Բազմկան է, մի ծածկիր դեմքդ եզ սեվ չարսավով:

Դու վերցրու ըս չաղրան, սող աշխարհը թող տեսնի,
Չկա քեզ պես մի ուրիշ հուրի-մերի գեղանի:

Թող հայացող թափանցի սրտերի մեջ, վարպես հուր,
Յեվ չուրթերը քո վառվեն, ինչպես սուտակներ
մաքուր:

Լոկ դիչերը պարուրի թուխ չղարչով ինքնահյուս
Բո իրանը չինարի, քո յերեսը վոսկելույս:

Դու վերցրու ըս չաղրան, սիրուն տեսքիդ առաջին
Ստամբուլի սուլթանի հարեմն անգամ կամաչի:

Այն ո՞ւր, այն յե՞րբ, ի՞նչ արքա, և ի՞նչ գոտոզ շահ է
նա,
Վոր քո տեսքից կաթողին այիլ-մայիլ չի մնա:

Մի մշուչի չաղրայով քո աչքերը լուսողատ,
Գեղեցկությունն աննման, քնքուլթյունդ լալաղար:

ԱԽ ՅԵՐԱՆԻ ԹԵ...

Իմ առաջ խշուռ Գուռն է թալալվում,
Յեվ կոհակներն են պարում հողմավար,
Իմ սիրտը, ծաղկոցն, արեվն է փայլում, —
Ա՛խ, յերանի թե միշտ այսպես մնար:

Թասում հուրհրում է կախեթու դինին,
Լիքն է բաժակը իմ սիրտ անմար,
Գինու հեռ տեսքն եմ խմում սիրունի, —
Ա՛խ, յերանի թե միշտ այսպես մնար:

Մայր մտավ արեվն, արդեն մութն իջավ,
Բայց սիրտն իմ սիրտ առողի պես պայծառ
Վառել է մութում լուսեղեն մի ջահ, —
Ա՛խ, յերանի թե միշտ այսպես մնար:

Մչքերից եզ սեվ ծովում է խշուռ
Թոր, խորունկ դեռ իմ սիրտ վարար,
Աբի, յար, մութ է, վոչ վոք չի լսում, —
Ա՛խ, յերանի թե միշտ այսպես մնար:

Թե՛րքիք դեպ ինձ, կոկոն նապուն,
 Լսի՛ր ինչ է սիրտս ուզում: —
 Կամենում է նա քեզ փայել,
 Քեզ խնամել, քեզ ջերմ նայել: —
 Պիտի անես դու իմ այգում,
 Մինչև դառնաս ծաղիկ ծաղկուն:

ՅԵՐԲ ՅԵՍ ՆԱՅՈՒՄ ԵՄ

Յերբ յես նայում եմ շարձազ փոսքերիդ,
 Յես չեմ հասկանում, անուշիկ աղջիկ,
 Ինչու յեն նրանք այնքան գեղեցիկ:

Յերբ յես նայում եմ փոքրիկ ձեռքերիդ,
 Յես չեմ հասկանում, աղջիկ քնքշալի,
 Ինչու յեն նրանք այնքան հրաշալի:

Յերբ յես նայում եմ վարդե շուրթերիդ,
 Յես չեմ հասկանում, աղջիկ իմ նախշուն,
 Ինչու յեն նրանք մի համբույր մերժում:

Յերբ յես նայում եմ խելոք աչքերիդ,
 Յես չեմ հասկանում, աղջիկ հմայուն,
 Ինչու յեն նրանք ինձ սեր խնայում:

Լսի՛ր դու, լսի՛ր, խոսում ե գերիդ,
 Ձերմ քան իմ սիրտը, աղջիկ դաշարուն,
 Դու չես դանելու արար աշխարում:

Ականջ դիր սիրով լի այս յերգերին,
 Գողարիկ, քան շուրթն իմ, աղջիկ փոսկեթել,
 Ի՛նչ շուրթ կարող է քեզ սեր պաղատել:

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹՅԱՆ ՅԵՐԳԸ

Յերգում էյի յես բաղարում
Յերգը քո ծով գեղեցկության,
Լսողների սիրան եր վառում
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Պարսիկ ու քուրդ, հայ ու թաթար
Մի անսահման ուրախությամբ
Լսում էյին գինով ու վառ
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Յե՛վ յերգիչներ կային այնտեղ
Տարված ձայնով իմ աննման, —
Հիմա յերգում են ամեն տեղ
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Բաց եմ արել չաղրաղ, անդի՛ն,
Ինձ ժպտում է գեմքդ արվան,
Յե՛վ բոլորը գիտեն անդիր
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Յերբ յերգեցի յես սեր, գինի, գեղեցկություն,
Չնդաց մեկեն հաղարածայն գովք զվարթուն:

Յերբ սեր, գինի, գեղեցկություն վայելեցի,
Յե՛վ աշխարհիկ իմ կենցաղը զարդարեցի, —
Հանկարծ զժգոհեց քար աշխարհը այս բովանդակ
Յես լսեցի ծագրանք, լուսանք և հայհոյանք:

Միրզա Շաֆի՛, ո, դու, վորդի Աբդուլլայի,
Թո՛ղ բարեպաշտ քսությունը նենդ մուլայի
Ու սիրո մեջ, խմելու մեջ հետեվի՛ր հար
Նուշ աչքերի, լի թասերի փայլերին վառ:

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹՅԱՆ ՅԵՐԳԸ

Յերգում էյի յես բաղարում
Յերգը քո ծով գեղեցկության,
Լսողների սիրան եր վառում
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Պարտիկ ու քուրդ, հայ ու թաթար
Մի անսահման ուրախությամբ
Լսում էյին զինով ու վառ
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Յե՛վ յերգիչներ կային այստեղ
Տարված ձայնով իմ աննման, —
Հիմա յերգում են ամեն տեղ
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Բայ եմ արեւ չաղբաղ, անդի՛ն,
Ինձ ժպտում ե դեմքդ արվան,
Յե՛վ բոլորը գիտեն անդիր
Յերգը քո ծով գեղեցկության:

Յերբ յերգեցի յես սեր, գինի, գեղեցկություն,
Չնդաց մեկեն հաղարածայն գովք զվարթուն:

Յերբ սեր, գինի, գեղեցկություն վայելեցի,
Յե՛վ աշխարհիկ իմ կենցաղը զարգարեցի, —
Հանկարծ՝ դժգոհեց քար աշխարհը այս բովանդակ
Յես լսեցի ծաղրանք, լուսանք և հայհոյանք:

Միրզա Շաֆի՛, ո, դու, վորդի Աբդուլլայի,
Թո՛ղ բարեպաշտ քսությունը նենդ մուլլայի
Ու սիրո մեջ, խմելու մեջ հետե՛լի՛ր հար
Նուչ աչքերի, լի թասերի վայլերին վառ:

ԻՄ ՅԱՐԸ ՄԻԱՅՆ ԻՐԵՆ Ե ՆՄԱՆ

Վո՛չ լուրթ յերկնքի հրեշտակների հետ,
Վո՛չ վարդերի հետ անուշ, բուրավետ,
Վոչ հավերժական արեվի հետ կեղ,
Չեմ համեմատի, Չուլեյիսա՛, յես քեզ:

Հրեշտակների սրտում չկա սեր,
Վարդերը արվան ունեն սուր փշեր,
Գիշերն արեվի լույսն է խավարում,
Չարժեն բոլորը քո անուշ սիրույն:

Աշխարհում վոչինչ չեմ գտնում հավետ,
Վոր համեմատվի Չուլեյիսայի հետ,
Գեղեցիկ, անխուշ, լի սիրով վառման
Իմ յարը միայն իրեն է նման:

ԴՈՒ ԶԱՐԴԱՐՈՒՄ ԵՍ...

Դու զարգարում ես սիրտս քեզանով,
Ինչպես յերկինքն է արեվով զուգվում,
Նվիրում նրանք քո լույսերը ծով,
Առանց քեզ այնտեղ գիշերն է չոքում: —

Ինչպես աշխարհն իր վոզջ շքեղությունն
Պարուրում է, յերբ խավարն է իջնում,
Յեվ միայն յերբ վառ արեվն է ժպտում,
Ցույց տալիս թագցրած զեղությունն անհուն:

ՍՈՒԱԿՆ Ե ԼԱԼԻՍ

Սոխակն ե ահա լալիս պարտիցում,
Իր գլխիկը կախ ու ախպես տխուր.
— Ի՞նչ ողուտ, թե յես յերգեր քնքշորոր
Յեզ դայլայլիկներ ունեմ սիրասուն,
Չե վոր փետուրն իմ գորշ ե և անդուր,
Յեզ չունեմ վարդի ծով գեղեցկություն:

Յեզ վարդն ե լալիս ծաղկոցում խնդուն.
— Ախր յես ինչպես կյանքն այս հալանեմ.
Ի՞նչ ողուտ թե յես ծաղկանց սրակն եմ,
Յեզ ունեմ հմայք, բույր, գեղեցկություն,
Բայց չե վոր ահա յես սոխակների
Անուշ դայլայր, յերգերը չունեմ:

Յեզ Միրզա Շաֆին այս վեճը վճուց.
— Յեկեք յերկուսդ ել ձեր լացը թողեք,
Վարդ, զգեստի հեա դու քո հրեղեն,
Սոխա՛կ, տաղի հեա դու քո տխրահեճ
Միացրեցե՛ք յերդս վոսկեղեն, —
Թող մարդիկ լսեն ձայնն իմ սրտամերձ:

Պայծառ արեվն ե լուսատատ շողում
Հարթության վրա ծովի անսահման,
Յեզ կոհակներն են կապուտակ դողում
Նրա փայլերից այնքան հուրհրան:

Դու ցուցաբում ես արեվի նման
Իմ մարդարտահյուս յերդերի ծովում,
Նրանք բոլորն ել շողում են վառման
Քո այդ աննման փայլերից թովուն:

Գ Ա Ձ Ե Լ

Ինչքան յերկինքն անխախտ, անմար ու շարեշար
աստղեր ուն, ...
Քո նայվածքի սուր նետերից սիրտս ենքան վերքեր
ունի:

Յերկնի բարձր վոչորանների ամենավառ աստղի նման,
Իմ կարոտած աչքս, գյուզալ, քեզ ե փնտտում, լույսեր
ունի:

Կյանքը նրա սեվով կանցնի, գիշերները չի քնի նա,
Ով իր սրտում յարից ստացած հաղար ու մի փշեր
ունի:

Ա՛խ վոնց շեռա իմ արյունը, վոնց ցավերից
չհեկեկամ,
Սրտիս աչքը արցունքների բյուրավոր շատրվաններ
ունի:

Այս ե ահա այն դադելը, վոր վազեհը վչտով ասավ,
Իրտից ալ ե լալ — կակաչը, ներսում սակայն սեվեր
ունի:

ԱՍՈՒՅԹՆԵՐ

1.

Ով անզոր ե յերգերն իր հղկելու նուրբ, վոնց
մարմար
Իր սեփական արյունով և աշխարհով իրական,
Պատկանում ե նա ինքը գլուխներին այն հիմար
Պորոնց յերգն իր այդ հիմար թվում ե յերկ
խական:

2.

Ձմեռը — խմում, յերգեր եմ յերգում
Խնդում, վոր դարձան որերը մոտ են,
Գալիս ե դարուն, նորից եմ խմում,
Խնդում, վոր ահա դարուն ե արգեն:

3.

Մի փնտոելի փորձ, իմաստություն
Հին գրքերի փոշիներում,
Ամենալավ գյուտն իմաստուն
Սկզբնապարբյուրն ե բերում:

Մ. Յ. ԱՆՈՒՆԻՈՎ (ՍԱՐԳԻՆԻ)

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԹԻՎ

(Արևելյան պոեմ)

Յեա իմ աչքերից քրճը վանեցի դիչերը յերկաք,
Հարցրի. «սիրա. գաղտնյայ մարգարիտների ազգյուր
վշտահար,

ինչո՞ւ չի յերգում քո խառ բախչադում բլբուլը
կրկին,

ինչո՞ւ յե լուել թուխակը սիրուն ու քաղցրաբարբառ,
ինչո՞ւ յե փակվել բանաստեղծության, խոսքի քո
ճամբան,

ինչո՞ւ կանոչ առավ քո բաղձանքների սուրհանդակը
հար:

Նայիր քո շուրջը — դարուն և արդեն, վոնց մատաղ
կույսեր

Մաղկունքը ծուլի-ծուլի ու հաղարերանդ փռվել են
վառվառ,

Մարդովը վազող առվի ափերն են մանուշակաղաղբ,
Բաղերում վարդն և հուր կոկոններով բողբոջել
պայծառ,

Հանց հավերժահարս. լեռնալանջերը ծաղկունքներն
իրենց

Վոնց գոհար քարեր մաղել են՝ նրան գուպելու համար,
Իալար վոստերից կանաչ մի թագ և դրել փր գլխին
Մառերի արքան, խոյսոցած դեպ վեր, դեպ
յերկնահամար,

Սուսան-ամբուլներ կահաչ թասերով լամում են կուճ-
կում

Անուշ չարբախը — մուգ մեղրապղինի, այնքան
կենարար,

Յասամաններով ս, այնքան վառ և դաշտը պըճնվել,
Վոր պղտորվել են բերդրուն նարդիզի աչերը պայծառ:
Թե ահանջ դնես՝ վարդենիների թփերի միջից՝

Կլես քնքուշ բլբուլի ձենը. — դու բարով յեկար:
Ամպը. պատրաստ և թոն ու անձրևներ բախչում
ցողելու,

Իսկ գով՝ գեփյուսը բուրմունք ցանելու անուշ,
քնքաբար,

Մեղմիկ ձեներով դչերն են շրշում իրենց նաղելուն.
— Գաշիր քո դեմքից հողի սև քողը հեյ, սիրական
յար:

Ձեռքներս լիքը, սրտներս ուրախ, բնության այս շեն
Տոնավաճառին ինչ չկա սաս, անուշ, քեզ համար:

Մեկը փայլում է իր գեղեցկությամբ, հրապուրներով,
Մյուսը մըմունք հատաչքով հայտնում իր սերը
անամար.

Բոլորը խինդով լույս վայրկյաններն են գեղում
սիրալիր,

Բոլորը վշտից հեռու հրճվում են, փայփայտում իրար:
Կոկ դու յես, սիրա իմ, այս ուրախության արդ
անմատ մեռում,

Կոկ դու յես ահա այս մեծ դարթունքին տխուր,
դալիահար,

Կոկ դու յես ահա անտեր ու անհույզ, անիղձ ու
անխոհ

Երջում, դեգերում՝ հեռու փառքերից ու տենչերից
վառ:

Ասա ինձ, մի՞թե այն սիրաք չես, վոր հանուն նոր
յերդի

Մաքի ծովն էյիր ցնծությամբ սուղվում անտեա,
աննչմաք:

Գեղուհիների վզնոցներ էյին բառերից հյուսում

Ան ուրբ մանյակներ՝ շողշողուն վորպես, և լալ, և
գոհար,
Արդ վորտեղի՞ց են այս տխրութիւնը, վիշաբ
անսահման,
Այս հառաչները, այս արցունքները խոր ու անկաշառ:
Յե՛վ սիրտս ասաց: Հե՛յ իմ մենավոր — միայնակ
ընկեր,
Արի դու ինձ թող իմ վշտերի հետ այս դատ,
Թունախառ,
Յես չգիտեցի, վոր այդ ծաղավետ մարդադետնի մեծ
Գարունքի հովի վերջում կշաչե աշնան հողմը չար,
Թե իմանայի՛ խոտքի նօւյզը յես կթամբեցի,
Կասպանդակեցի դեպի մարտադաշտ թեթև,
Հողմալար:
Արդ պարզ և անթիւ չարչարանքներով լիքն և մեր
վերջը
Յե՛վ չկա հուշի գեթ նշույլ ո՞ւ, այս ժամանակում
քար —
Եկե՛թ և այն հաղթը, վորը մի անգամ ցանցից
աղատիւմ
Յերկրորդ անգամն և նրան մոտ գալիս հատիկի
համար:
Յե՛վ յես լավ գիտեմ, թե ինչ և փառքը, — դատարկ
արձագանք,
Վոր ձայներից և գալիս կամարի այս անհաստատ
հար:
Ուրիշ պատրանքներ դու մի որորիք, մեկ և որհասը
Խափաներու յե տենչերդ բոլոր, ցրելու իսպառ:
Ո՛ր, դու աշխարհից անդիտակ, մի՛ թե, մի՛ թե չես լսել
Խոտքի դորալար Պուշկինի մասին այն մեծաքանքար,
Պուշկինի, վորի խաղացկուն յերգի դայլայլները
նուրբ
Նվաճել և յին ու փառք ու համբավ աշխարհում արար,
Պուշկինի, վորի գրչից սիրով եր թուղթը սեփանում,
Ճերմակ եջերեն առնելով անմահ տողեր չարեչար:

Նրա խոհերում, հանց սիրամարզի շորորուն
քայլքում
Կույս նախեր էյին հյուսվում խոտքերից հնչուն,
վոսկերառ:
Հանձարի տունը գեղազարդել և Լոմոնոսովը —
Բնակութիւն և հաստատել այնտեղ Պուշկինի իղձն
իստ,
Նա, — Դերժավինը բանաստեղծութեան հողը նվաճեց,
Բայց տիրակալը այդ հողի յեղալ Պուշկինը հանձար:
Նա, — Կարամզինը գիտութեան գինով զաւաթը
լցրեց,
Պուշկինը լմպեց այդ լի զաւաթի գինին կենարար:
Մրքայի նման, մեծ Չինաստանից մինչև Թաթարիա
եր հանձարովը հաղթ խոյացել և նա արքայարար,
Յր պայծառ մտքով նա սիրելին եր հյուսիսին այնպես,
Ենչպես լուսնյակն և ջահել սիրելի արեւելքին դառ:
Յեռ մինչև այսոր այնպես սրամիտ, այնպես շնորհով
Վորդի շեն ծնել բնութեան բոլոր տարերքներն
անձառ,
Արդ դու ուշադիր ունկ դիր ինձ, լսիք դու մեծ
զարմանքով
Այդ մեծ, հանձարեղ վորդուն տանջել են, խոցել
տեղադար,
Ու մահու նետ են արձակել նրա սրտին լուսալոր,
Կարել են նրա կյանքի լույս թելը չարախնդարաբ:
Չարիքը դժնի, սե-սե ամպերից կարկուտը մաղեց
Պ. Թափեց կյանքի պտուղները փառ, արավ
գետնահար,
Վտիակալութեան հողմը հանգրեց հոգու ճրագը,
Մարմինը նրա սեփացավ, վորպես գիշեր մի խաւար,
Խալիս բազի մեջ՝ մի դարբարափետ ճյուղ բռնած
ձեռքին՝
Ջահել իրանով տապալկեց գետնին, զարկլիւծ կացնից
չար:

Գլուխը նրա, վոր նուրբ խոհերի շտեմարան եր, —
Ոճահար յեղած, դարձավ ոճերի ապաստարան մաս,
Յեւ վարդամմար, սրտից, ուր հալինս պայծաս
հանճարի

Բլբուլն եր յերգում — այդ տատասկներն են բանում
գետնահար:

Իր կրծքի քնից, վորպես մի թռչուն թռավ իր հողին,
Թե ծեր, թե մանուկ — բոլորը մեկինն յեղան
վշտահար,

Ռուսաստանը վշտով — հառաչքով բացականչում է.
— Հեյ, սպանվեցիր ավազակների ձեռքով շարարար,
Յեւ քեզ չվրկեց ճակատագրի — այդ սե կախարդի
Շղթաներից սառ — թալիսմանը վեհ, ազատարար:
Քեզ, վոր հեռացար քո այն մտերիմ բարեկամներից,
Յեսս սրհնութուն եմ բարբառում սիրով ու
յեղբայրաբար,

Քեզ, զարնանազեղ Բախչիսարայի շատրվանը լույս
Այլան վարդեր և զրկում քո շիրմին բուրեղու համար,
Զյունավարս ու ծեր կովկասը զեզուն քո նվագներին
Պատասխանում է Մաքունու յերգով թախծոս,
վշտահար:

ԳԱԶԵԼ ՍԻՐՈ

Վշտից այրվեցի և յես չասացի մի հատ բառ ել քեզ,
Նոր բացված կոկոն, յես չցանկացա ցավ պատճառել
քեզ:

Ըմպլ'ը ու հարբի'ս դու մաքուր գինով. — յեղիր միշտ
հարբած

Իմ անուշ սիրով — յես ինձ աշխարհում գոհ եմ արել
քեզ:

Այլան գինու մեջ հարբած նարգիզին ուչք մի'
դարձրու,

Տե'ս այնտեղ գեմքն այն, վոր կախարդված է,
սիրահար է քեզ:

Այ շաքարի մեջ թող պատկերանա վոր թե նարգիզը,
Այ սիրահարն այն, վոր գինու վոսկե թաս և դառել
քեզ,

Մի պատահական դեպքից թթվել է այս գինին
կարմիր,
Տարորինակ է մի վարդը բազում վարդ և բերել քեզ,

Մտիր լամ ալգին, ո', մի կոկոն չե կարմրաչուրթը
այս,

Վորի կակաչե սրտի արյունն է բոցավառել քեզ:

Յես կարծում եյի, թե դու նման ես մի կիսաբրխի,
Յա'ր, գխտեմ, ուրիշ նագով, դարդով ես դու
զարդարել քեզ:

Վշարի մըրտիկը փլել է սրտիս աստարանքը սեպ,—
Այս տխուրը լուրը թույլ տուր, նաղելի՛ս, ազգարարել
քեզ:

Քանի քո սիրո դերին եմ, յես չեմ՝ ազատվի թախծից,
Վոչ վոք չի կարող, ո, չարածճի՛, ինձ պես սիրել քեզ:

Դեպ մաքուր պինին ունեցած սերը սիրտս ստրյունեց,
Մի՞թե, այդ մասին, ծով-արցունքներս չեն բարբառել
քեզ:

Ով դու, Ֆիզուլի՛, ճակատադիրը բարեհաճել է
Արհապիրքներով ու աղետներով տանջել դարեր քեզ:

ԿՈՈՒՆԿՆԵՐ

Շարան — չարան դուք յեթեր եք վերացել,
Ի՞նչ եք յելել յերկինք, անուշ կոունկներ,
Մենակ-մենակ, տխուր-արտում չվում եք,
Վո՞ր յերկիրն եք գնում, քեքուշ կոունկներ:

Ձեր չարանն եք տերեղորմի պես հյուսում,
Լողում բարձր կապույտներում հովասուն,
Մերթ ել ցրված յերկնի փիրուզ արմատում,
Սլանում եք մեկ-մեկ, աշխուժ կոունկներ:

Յես իմ անկեղծ խոսքն եմ ահա ձեզ ասում,
Ճանապարհին ձեզ վտանդ է սպասում,
Ուրուրն, բազեն կցրեն ձեր չարքասյուն,
Կներկվեք ալ սրյամբ, անուժ կոունկներ:

Բասրան, Բաղդադն որորանն են ձեր հնուց,
Փետուրներն են ձեր թանկագին, վոսկեղոժ,—
Յերբ յերդում եք ձեր տաղերը վշտակոժ,
Ճըմըվում է սիրտս, անհույս կոունկներ:

Ձեզ է նայում թախտական այս ծերը,
Գիր է գրում դալամն առած իր ձեռը,—
Հիվանդ Վիրադուց՝ Բաղդադի կողմերը
Մի լուր տարեք, չվող, քեքուշ կոունկներ:

Ա Ր Ի

Հեյ, իմ հողյա՛կ, արի թե չե կյանքն անցավ,
եւ չի կաշու՛մ լեզուս խոսքի — բառի հե՛յ,
Հատա՛լ գնաց հույս ու հա՛լատ, համբերանք,
Ա՛խ վարկյանս դարձա՛մ յերկար տարի հե՛յ:

Յես չիմացա, թե որերս վոնց թռան,
Կյանքս աչքվեց կրակներում հուրհրան,
Դարձա՛մ սրտիս քաղաքն ավեր ու վերան,
Ու անասրատ յեղս՛մ ամն, վայրի հե՛յ:

Քո կարոտից մեջքս թեքվեց, կոնացավ,
Թեւ — թեւ յեղա, կրելով յես հազար ցավ,
Յե՛վ արցունքը աչքերիցս հորդացավ,
Հեղեղի պես մեր սեղ յեռնաչխարհի հե՛յ:

Ես աշխարհում յարից անուշ ջան չկա,
Ինչ անո՛ւշ ե, — սիրուց քաղցր բան չկա,
Վաղուց հեռվից մի ուրախ լուր, ձախ չկա,
Զի՞ որորում, յա՛ր քեզ հովր սարի հե՛յ:

Վիշաղին եմ տկար, որեր եմ հուշվում,
Դարդիման եմ, յարի դարդն եմ յես քաշում,
Ոտար հոգում յես հալվում եմ ու մաշվում,
Ի՞մ հայրենի՛ք, սեր կաթոգին, յար իմ հե՛յ:

ԳԱՐՈՒՆ ԿԳԱ

Սիրտ քլբո՛ւլ, մի՛ լա, դու դարդ մի՛ անի,
Եսոր, եզուց դարուն կգա, վարդ կլի,
Ազիզ, պահիր, դու քո կյանքը խնայիր,
Վարդի կյանքը միշտ կարճ կլի, դարդ կլի:

Գնա անա են ջանասեր քարհաղին
Թող Շիրինից չնեղանա, քար հատի,
Ծւլքերի մեջ յերկու սիրահար սրտի
Միշտ նազ կլի, միշտ սեր կլի, դարդ կլի:

Կերթա կանցնի սրտի դաղը — կարոտը,
Փառքի ծաղիկը կարծակի անուշ հոտը,
Կխացվի քո լուսավոր առավոտը,
Յե՛վ մուրազը դարնան բացված վարդ կլի:

Ընկերներդ կիսախայեն քեզ խնդուն,
Ետորվանները հորդ կցայտեն քո սրտում,
Յերկու թեվին ըլազուկներ բոցկլտուն
Յար թառանդ կգա, սիրտդ զվարթ կլի:

Հանց բաղերբի զմրուխափեսաուր մի յերամ
Հավաքվել եք, Ղազարս յեկել, աղջիկնե՛ր,
Հայելու դեմ թուխ հոնքերդ շոյելով
Յերկարել եք մինչ սկանչներ, աղջիկնե՛ր:

Սաղ աշխարհքը մատաղ ե ձեր մի մաղին,
Թելիկ — մեկիկ ձեր եղ բոյին, եղ նաղին,
Անուշ վարդի ջուր եք ցողել ձեր վարսին,
Չարդարել եք վզերը ձեր, աղջիկնե՛ր:

Նազով անուշ, ունքով աղեղ, աչքով լուրթ,
Փոթորկում եք դուք թե արյուն, թե սիրտ, շուրթ,
Խոսքն ե շաքար, շուրթքն ե բաժակ ձեր եղ նուրբ,
Մեղք են ծորում ձեր բերաններն, աղջիկնե՛ր:

Հէ՛յ, մարալներ, եղ ի՞նչ վոճիւր դորձեցիք,
Խեղճ Վահիֆի սիրտն ու հոգիք խոցեցիք,
Նորից յելաք, յերամ կապած գնացիք,
Խոսքս դցած սար ու ձորեր, աղջիկնե՛ր:

Ժ Լ Ա Ս Ը

Կատակասեր մի մարդ մի որ
Ժլատ մարդու մի ասավ.
—Յերազ տեսա յես այս գիշեր,
Բարի. լինի դու ասա:

Ժլատն ասավ. — բարի լինի,
Պատմի՛ր, ուղում եմ լսել:
Կատակասերն ասավ. — քեում
Տանդ հաց եմ յես տեսել:

Սարսափի մեջ ընկավ հանկարծ
Հիմարների մեծն այդ մեծ.
Ու տուն վազեց ու բարկացավ
Իր կնոջից բաժանվեց:

Դեպքի մասին իմանալով,
Ղաղին նրան հարցրեց.
Վո՞րն եր, ասա, մեղքն այդ կնոջ,
Վոր դուրս արիւր դու տնից:

Պատասխանեց մարդն այդ ժլատ.
—Ա՛խ, իմ դաղի պատվարժան,
Վո՞նց կարող եմ, ո՛ր, յես ներել
Նման արարք մի դաժան:—

Յերեվակայեք, — յերազի մեջ
Հացս ե տեսել մարդն այս ինչ,

Դրանից ել յես այրվում եմ,
Չունեմ դադար, չունեմ նինջ:

Ինձ այնպիսի մի կին է պետք,
Վորի աչքը լինի սուր,
Վոր իմ հացը միշտ պաշտպանի, —
Գաղտնի պահի, պահի սուրբ,

Վոր չլինի հնարավոր
Տեսնել անդամ յերազում, —
Սրանում եմ մեղադրում
Շոտայլ կնոջ անասուն:

Գ Ի Ն Ի

Քարոզիչը պարսալում է գինին վո՛չ սուրբ յերկնի
համար:

Վոչ ել ինչ վոր աստվածային սրբազան խոսք — յերդե՛հ
համար,

Հեյ, մատուլա՛կ, հողուդ մատաղ, դու գինեով լի
պովտթը բեր,

Մի խորովի ինձ կրակում եղ հեղուկի յեռքի համար,
Սսում են, թե արարիչից շեն — շնորհք է մարդ
ստանում,

Յես գինուց եմ խելոքանում՝ իմ յերկրային հեղի
համար:

Ճգնավորը թող դրախտի ջրի համար մերժի գինին,
Յես հիմար չեմ գինին թողնեմ՝ չեզայլ բարիք բերքի
համար,

Թող աշխարհի գինու բոլոր պահեստները իմը լինեն,
Իսկ դրախտը՝ յես թողնում եմ այն ճգնավոր մրքի
համար:

Սեյիդն ասածուց սեյ — դու՛թ չունի — բամբասում են
նրանք, ովքեր

Չեն լմպում այս անուշ գինին՝ գեհեհի ցավ-վերքի՝
համար:

ՄԱՆՈՒՇԱԿ

Դու յերկնքի գույն ունես, ով մանուշակ իմ սիրուն,
Դաշտ տւ հովիտ գրկել ես, մով մանուշակ իմ սիրուն:

Ախ, դու ի՞նչու մերժելով ծաղկանոցները բոլոր,
Նախընտրեցիր դաշտերը դով, մանուշակ իմ սիրուն:

Վարպես լբւած ծերութիւն, լիքը վերջին տխրու-
թյամբ,

Ախ ես քաշում գոր գիշեր, ով մանուշակ իմ սիրուն:

Գարնան չքնաղ որերը քեզ սիրահատ՞ր դարձրին,—
Սիրահարն է վիշտ կրում ծով մանուշակ իմ սիրուն:

Յե՞րբ է սրախ բերելու գեփյունն անուշ բուրմունքդ,
Բուքող հանց վարսքն իմ յարի, թով մանուշակ իմ
սիրուն:

Վ Ե Ր Զ Ե Ր Կ

ՄԱՆՈՒՇԱԿ

Մանուշակի բուրոյ ցող եմ
Ֆանում յես իմ գանգուրներին,
Ու հիշում եմ յես սիրով ջերմ
Մանուշակը մեր սարերի:

Ամեն գարնան բացվում է նա,
Քղտում կապույտ աչիկներով,
Յես այս գարնան հյուր կզնամ
Մանուշակիս սիրագորով:

Յես կզնամ ու նրա հետ
Ատողերի տակ զրույց կանեմ,
Ու կխմեմ յես կենսավետ
Բուրմունքները նրա անեղծ:

Մեր հանդիպման ջերմ պահերին
Սիրուց նագով լաց կլինի
Մանուշակը մեր սարերի,
Մանուշակը իմ գեղանի:

Արցունքները բյուրեղ ցողով
Կշողչողան լուսարացին
Լուսարացի վոսկի շողով,
Արեգական ու հրածին:

Մուսայել ես — կասի — դու ինձ,
Մուսայել ես լաց ու հառաչ
Մանկությունդ տխրաթախի՛մ,
Վոր անցավ իմ աչքի առաջ:

Այս սարերում ոտարների
Վոչխարն եւ դու մի որ պահել,
Մերկ վտառքերդ՝ փշերով լի,
Վշտերով լի սիրտդ ջահել:

Գալիս եյիր դու վշտադեմ
Նստում ինձ մտտ, դանդաատ անում:
— Տերբս հաց չի տալիս ուտեմ,
Ինձ ծեծում ե, ինձ սպանում:

Բանաստեղծ եւ հիմա դարձել
Մեր աշխարհում լայն ու ազատ,
Բայց ինչո՞ւ յես դու մոռացել
Քո վշտակցին մոտ, հարազատ:

Ի՞նչու չես դու յերգ նվիրում
Ինձ — մեր սարի գեղեցկուհուն,
Չլինի թե՞ ուրիշ սարում
Ուրիշ սիրուհի յես պահում:

Մնա դու միշտ մեր դատ սարում,
Հիացիր մեր հորիզոնով,
Թփիկներով իմ դալարուն,
Ղճակներով մեր յերկնամով:

— Վշտերով լի իմ մանկության
Կապուտաչյա մտերմուհի,
Յես սիրում եմ քեզ անսահման,
Բայց վոչ սիրով տրամուխյամբ հին:

Իմ լուրթ ծագիկ, չունեմ թախիծ
Բաժանելու այսօր քեզ հետ,
Հաղար սարից կանչում ե ինձ
Հաղար ծագիկ բուրումնավետ:

Մեր յերկիրը լայն ե այնքան
Յեզ ամեն մի աստղի ներքո
Փթթում են մեր կախարդական
Ծաղիկները՝ կյանքի յերգով:

Յեզ իմ սիրտը բաց ե հիմի
Թե քո դեմ ջույր անուշահոտ,
Թե վարդի դեմ խառ Ղրիմի,
Թե Բորժոմի մեխակի մոտ:

Յեզ յերգում եմ ձեզ վողջ սրտով,
Հարբած շնչով ձեր անապակ,
Կապուլյո գլխով, կանաչ վտավ,
Անուշ հոտով իմ մանուշակ:

Յ Ա Ն Կ

ՅԵՐԴՈՒՄ

Նվիրվածություն	7
Դիմում կոմիտեին	8
Յերդում	10
Կենաց խնդության	12
Առեւ գործարք	14
Հրածեշտ	15
Ազգրեջան իմ չքնաղ	18
Յերդ յերկնքի և յերկրի	20
Խոսք ատելության	23
Յերդ մարդու մասին	28
Հյուսիս	32
Հանդիպում	35
Կոռնիկներ	37
Յնծություն	40

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԼԻՐԻԿԱ

Անտառում	45
Ղարաբաղի պարտիզաններին	47
Երեզիս մի կարմիր բանակայինի յեղ ատողի մասին	48
Պարտիզան ընկերոջ շիրիմի վրա	50
Զիռս հետ	51
Քրոջ պատմածը	53
Մազերը	57
Առաջնորդին	60
Գորգը	61
Նվերը	62
Թարթառգես	63

Բամբակաբաղ	64
* * * 	65
* * * 	66
Մամուլը	67
Պապը	68
Անճրեղ	69
Շիրիմաբարք	70
* * * 	71
Գարուն	72
Փոստատարը	73
Հայրենիք	74
* * * 	75
Անճրեղ հետո	76
* * * 	77
* * * 	79
Անտառում	80
Մարդում	81
* * * 	82
Այստեղ հնչել և քնարը	84
Յերդ գրված ջրաղացում	86
Իմ Ղարաբաղ	88

ՀՆԳՅԱԿՆԵՐ, ՈՒԹՆՅԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ՏՐԻՈՒԼՏՆԵՐ

Հնդկականեր	97
Ութնյականեր	106
Թրիլիսիյան արխիեաներ	113

ՅԵՐԳԵՐ ՍԻՐՈ

Իդիլա	121
Հրածեշտ	123
Կինը	125
Քնիք	127
Իմ մանկաց	128
Որորոցի յերդը	130
Լեռնային այգում	132
* * * 	134

ԽԱՌԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

✠✠✠	137
Զմեռ	139
Ճանաչում ես յերկիրն այն	143
Մեծ յերգչին	145
Շքանշան	148
Ղբիմ	150
Պուրակում	152
Յալուայում	154
✠✠✠	156
Դեպի Գուրգուֆ	160
Սիրերգ	161
Սալաոնորդուհիների յերգը	163
Յերբ վորոտան շեփորները	165
Գեղեցիկ են ու չքնաղ	167
Հրացան իմ	168
Կարմիր հեծյալի յերգը	170
✠✠✠	171
Չապա յեվին	172

ՊՈՆՄՆԵՐԻ ՓՈՆԱՐԵՆ

Ազատության հրապարակում	175
Արև մարդը	186
Մտակովյան ինտերմեցցո	196
Բալլադ աղբրեջանուհու մասին	200
Գիշերը Չայբեհդ գյուղում	203

ԿԼԱՍԻԿՆԵՐԻ ՀԵՏ
Թարգմանություններ

Ա. Ս. Պուշկին

Անչար	209
Չապա յեվին	211
Ծաղիկը	212

Խաղողը	213
✠✠✠	214
Դոն	215
Լիլա	216
✠✠✠	217
Խորհուրդ	219

Վ. Գյոթե

Սնտառի արքան	220
Գոտա	223

Հ. Հայնե

Սիրեղիայի ջուլհակները	223
✠✠✠	225
Լորելայը	226
✠✠✠	227
Սպիտակ ծաղիկը	233
Գեորգ Հերվերգին	240

Տ. Շեվչենկո

Կտակ	241
✠✠✠	242

Միրզա Շաֆի

Դու վերցրու քո չաղբան	246
Ախ, յերանի թե	247
Յերբ յես նայում եմ	249
Գեղեցկության յերգը	250
Իմ յարը միայն իրեն է նման	252
Դու զարդարում ես	253
Սոխակն է լալիս	254
Գաղերը	255
Ասույթներ	257

Մ. Ֆ. Ախունդով

Պուշկինի մահվան առթիվ 258

Ֆիգուլի

Գաղել սիրո 263

Վիդադի

Կոտեկներ 265

Արի 266

Գարուն կղա 267

Վակիֆ

✽✽✽ 268

Սեյիդ Ազիմ Շիրվանի

Ժշատը 269

Գինի 271

Նարավան

Մանուշակ 272

ՎԵՐՁԵՐԳ

Պանուշակ 275

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Խնդրվում է հայտնել ձեր գիր-
տողություններն ու կարծիքը
այս գրքի մասին հետևյալ հաս-
ցեյով. — Բագու, Հունվարի 9-ի
փողոց, № 25, Ազր. խորհ. գր-
րողների Միություն, հեղինա-
կին:

Գրաք. խմբագիր՝ Հ. ԱՄԻՐՆԵԱՆՅԱՆ
Տեխ. խմբագիր՝ Զ. ԱՂԱՅԵԱՆ
Արագրիչ՝ Մ. ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Տնայն. արտադրութիւն 21/XI 1938 թ.
Ստորագրուած է 25/II 1939 թ.
Կոպիւ. տպ. նշաններ 480.528
Կոպիւ. տպ. թերթեր 87/8.

1
2

307

ՔՅ. 14.

363

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0338250

3m.50g.

25863